

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME FAKÜLTESİ

ISSN: 2602-3202
E-ISSN: 2667-6982

MUHASEBE

ENSTİTÜSÜ

DERGİSİ

MED – JOURNAL of ACCOUNTING INSTITUTE

OCAK/JANUARY 2020, SAYI/ISSUE 62

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME FAKÜLTESİ
MUHASEBE ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
MED – Journal of Accounting Institute

Ocak ve Temmuz aylarında, yılda iki sayı olarak yayınlanan hakemli, açık erişimli bilimsel bir dergidir. /
This is a scholarly, peer-reviewed, open-access journal published biannually in January and July.

Derginin tüm telif hakları İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsünündür. /
Copyrights of the Journal belong to Istanbul University Institute of Accountancy.

Sahibi / Owner

Muhasebe Enstitüsü Dergisi adına sahibi F. Lerzan KAVUT (İstanbul, Türkiye)
The Journal is owned by F. Lerzan KAVUT (Istanbul, Turkey) on behalf of Journal of Accounting Institute

Sorumlu Müdür / Director

Fatih YILMAZ, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Türkiye - fatihyil@istanbul.edu.tr

Baş Editör / Editor in Chief

F. Lerzan KAVUT, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Türkiye - lerk@istanbul.edu.tr

Editörler / Editors

Aslı TÜREL, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Türkiye - gunduzay@istanbul.edu.tr
Taylan ALTINTAŞ, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Türkiye - ataylana@istanbul.edu.tr
Turgay SAKİN, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Türkiye - tsakin@istanbul.edu.tr
Emre Selçuk SARI, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Türkiye - emresari@istanbul.edu.tr
Nevzat GÜNGÖR, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Türkiye - nevzat.gungor@istanbul.edu.tr

İngilizce Dil Editörleri/Language Editors

Elizabeth Mary EARL, İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye
Alan James NEWSON, İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye

Editörler Kurulu / Editorial Board

Graham Gal, University of Massachusetts Amherst, USA.
Ersin Güredin, Istanbul University, Turkey.
Can Şınga Muğan, MODAV, Turkey.
Belverd E. Needles Jr., DePaul University, USA.
Serdar Özkan, American University of The Middle East, Kuwait.
Haluk Sumer, Marmara University, Turkey.
Haluk Ünal, University of Maryland, USA.
Recep Pekdemir, University of Wisconsin La Crosse, USA.

Ocak/January 2020, Sayı/Issue 62

Tarandığı İndeksler / Indexed by

RePEc Ideas ve RePEc Econpapers

Ön Kapak Fotoğrafı / Front Cover Photograph:

1909, Ethel Ayres Purdie, profesyonel bir muhasebe kuruluşuna üye olan ilk kadın (fotoğrafçısı bilinmiyor)
1909, Ethel Ayres Purdie becomes a member, the first woman to belong to a professional accountancy body (unknown photographer)

Makale gönderimi / Manuscript submission:

Dergipark sistemine <http://dergipark.gov.tr/meder> yükleyiniz ve muhasabee@istanbul.edu.tr adresine bilgi veriniz.
Please submit your manuscripts via <http://dergipark.gov.tr/login> and inform muhasabee@istanbul.edu.tr

ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

Dergide yayınlanan yazıların tüm sorumluluğu ve belirtilen görüşler yazarlara aittir; İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü bir sorumluluk yüklenmez
Authors are responsible for all statements made in their work published in the Journal; Istanbul University Institute of Accountancy has no responsibility in this regard.

İstanbul Üniversitesi, Avcılar Kampüsü, 34320 İstanbul, Türkiye

Baskı / Printed in

İlbey Matbaa Kağıt Reklam Org. Müc. San. Tjç. Ltd. Şti.
2. Matbaacılar Sitesi 3NB 3 Topkapı / Zeytinburnu, İstanbul, Türkiye
www.ilbeymatbaa.com.tr
Sertifika No: 17845

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Yeni Sayımızı Sunarken

Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Raporlama Kalitesi İlişkisi: BİST'e Kote İmalat İşletmelerinde Araştırma / The Relation Between Sustainability Reporting and Financial Reporting Quality: Research in BIST-Listed Manufacturing Firms	1
<i>Saime ÖNCE, Gülşen ÇAVUŞ</i>	
İhracat Firmalarında Riskten Korunma Aracı Olarak Türev Ürünlerin Kullanımı / The Usage of Derivatives as a Hedging Instrument for Export Companies	11
<i>Nermin ÇITAK, Fatma KURT</i>	
Integrated Reporting In Shipping Industry: An Analysis of International Shipping Companies / Denizcilik İşletmelerinde Entegre Raporlama: Uluslararası Denizcilik Firmalarının Analizi	23
<i>Alperen ÇIKIKÇI, Seçil SİĞALİ</i>	
Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sistemleri: Sistematik Bir Literatür İncelemesi ve İçerik Analizi / Accounting Information Systems in Small And Medium Sized Enterprises: A Systematic Literature Review and Content Analysis.....	37
<i>Sanan JUMSHUDLU, Nergis Nalan YAKAR</i>	
Sürdürülebilir Aile İşletmesi Modeli: Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma/ Sustainable Family Business Model: A Research on Applicability.....	51
<i>F. Zeynep EKİM İBİŞ, Ayşegül İPEK</i>	
Muhasebe Alanında 2004-2018 Yılları Arasında Hazırlanmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi / A Review of Graduate Theses Prepared in the Field of Accounting Between 2004-2018	63
<i>Berke KOÇ, Alican Berk YÜNCÜ</i>	

SUNUŞ

Değerli Okurlarımız,

“İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü ve Muhasebe Enstitüsü Dergisi”, Ocak 2020’den itibaren, yeni “Yönetim Kadrosu ve Dergi Yayın Ekibi”nin görevi devralmasıyla faaliyetlerine devam etmektedir. Gerek Muhasebe Enstitüsü ve gerekse Dergimizin kuruluş yıllarından itibaren bugüne kadar emeği geçen tüm hocalarımız ve yöneticilerimizle aynı heyecan, aynı titizlik ve özenle faaliyetlerimizi sürdürme kararlılığımızdayız.

“Geçmişini bilmeyenler ve bugünü gözlemlemeyenler, geleceklerini planlayamazlar.”

Dergimizi Muhasebe Dünyasına kazandıran, Enstitümüzün ve Dergimizin varoluşunda geçmişten bugüne kadar “vermiş oldukları değerli emekleri ve katkıları” ile “VARLIK” sebebimiz olan, “tüm Muhasebe Anabilim Dalı Hocalarımıza ve Muhasebe Dünyası Üyelerine” saygı, şükran ve minnetlerimizi sunmayı bir borç biliriz.

Muhasebe dünyası üyelerinin bilimsel, tarafsız ve nitelikli bilgilere ulaşmasına katkı sağlamak ilkesi doğrultusunda, dergimizin bu sayısında da, yeni ve özgün bilimsel çalışmalara yer verilmiştir.

Bu kapsamda dergimizde, Prof. Dr. Saime ÖNCE ve Gülşen ÇAVUŞ “Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Raporlama Kalitesi ilişkisini inceleyen bir araştırmayla ve Alperen ÇIKIKÇI ve Doç. Dr. Seçil SİGALI, “Uluslararası Denizcilik Firmalarında Entegre Raporlama” konulu çalışmalarıyla yer almışlardır. Güncel finans konularından biri olan “İhracat Firmalarında Türev ürünler ve Riskten Korunma Uygulaması”yla Doç. Dr. Nermin ÇITAK ve Fatma KURT, ayrıca, “Muhasebe Bilgi Sistemlerinin KOBİ’lerde İçerik Analiziyle İncelenmesi” araştırmasıyla Sanan JUMSHUDLU ve Doç. Dr. Nergis Nalan YAKAR; “Sürdürülebilir Aile İşletmesi Modelinin Uygulanabilirliği Araştırması”yla, F. Zeynep Ekim İBİŞ, Öğr. Gör. Dr. Ayşegül İPEK ve “Muhasebe Alanında 2004-2018 Yılları Lisansüstü Tezlerin Analizi” yle Berke KOÇ ve Alican Berk YÜNCÜ’nün çalışmaları dergimizin bu sayısında yer almaktadır. Bu sayımızda çalışmalarını bizlerle paylaşan, dergimize ve muhasebe literatürüne değerli katkılar yapan yazarlarımıza teşekkür ederiz.

Dergimiz Mart 2020 itibariyle **RePEc Ideas** ve **RePEc Econpapers** uluslararası endekslerinde taranmaya başlamıştır. Bu konudaki çalışmalarımıza katkıları için Sayın Esmâ Çavuşoğlu ve Sayın Ecem Şahin’e şükranlarımızı sunarız. Uluslararası endekslerde taranma çalışmalarını devam ettiren dergimiz İngilizce ve Türkçe dillerinde makale kabul etmektedir. Bu nedenle izleyen sayılarımızda Türkçe makaleleri genişletilmiş İngilizce özetleri ile yayınlamaya başlayacağız.

Sizlerle Muhasebe Enstitüsü’nün önemli bir diğer yayın faaliyetini de paylaşmak istiyoruz. Yayınlarımız kapsamında 2015 yılından itibaren her yıl yayınlanan, muhasebe eğitimine önemli katkılar sağladığına inandığımız vak’alar kitabının bir yenisi daha, “VAK’ALAR 2019” yayımlanmıştır. Muhasebe bilim dünyası üyelerine yararlı olmasını dileriz.

Gelecek sayılarımızda buluşmak dileğiyle...

Saygılarımı sunarım.

Prof. Dr. F. Lerzan KAVUT
İstanbul üniversitesi İşletme Fakültesi
Muhasebe Enstitüsü Müdürü

Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Raporlama Kalitesi İlişkisi: BİST'e Kote İmalat İşletmelerinde Araştırma

The Relation Between Sustainability Reporting and Financial Reporting Quality: Research in BIST-Listed Manufacturing Firms

Saime Önce¹ , Gülşen Çavuş²

¹ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Eskişehir, Türkiye

² Araş. Gör., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Eskişehir, Türkiye

ORCID: S.Ö. 0000-0001-9828-1872; G.Ç. 0000-0001-8483-0121

ÖZ

Araştırmanın amacı, BİST İmalat Sektöründe faaliyet gösteren işletmeler için, 2015-2018 yılları itibarıyla sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasında anlamlı ilişki olup olmadığını değerlendirmektir. Araştırma kapsamında oluşturulan modelin bağımsız değişkeni, finansal raporlama kalitesi, bağımlı değişkeni sürdürülebilirlik raporlaması yayınlayan ve yayınlamayan işletmelere göre oluşturulan kategorik değişkendir. Modelin tahmin edilmesinde panel veri analizi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda sürdürülebilirlik raporlaması yayınlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporlaması yayınlamayan işletmelere göre finansal raporları daha kaliteli olarak bulunmuştur. Kazanç yönetimi uygulamaları az olan işletmeler yüksek kaliteli finansal raporlar sunmakta ve sürdürülebilirlik raporlamaları ile paydaşlarına karşı daha şeffaf olmaktadır. İşletmelerin paydaşlarına karşı şeffaf raporlama uygulamalarını artırmasıyla bilgi asimetrisi azalacaktır.

Anahtar kelimeler: Finansal raporlama kalitesi, sürdürülebilirlik raporlaması, kazanç yönetimi

ABSTRACT

The research aim is to evaluate whether there is a relationship between sustainability and financial reporting quality for the companies operating in the BIST Manufacturing Sector as of 2015-2018. The independent variable of the model created within the scope of the research is financial reporting quality, the dependent variable is a categorical variable; sustainability report publishing companies and non-publishing ones. Panel data analysis was applied to estimate the model. Consequently, the financial reports of sustainability report publishing companies were found to be of higher quality than non-publishing ones. Enterprises with low profit management practices provide high quality financial reports and are more transparent to stakeholders with sustainability reporting. Information asymmetry was reduced as businesses increased their transparent reporting practices towards stakeholders.

Keywords: Financial reporting quality, sustainability reporting, earnings management

Başvuru/Submitted: 14.01.2020 Revizyon Talebi/Revision Requested: 29.01.2020 Son Revizyon/Last Revision Received: 31.01.2020 Kabul/Accepted: 02.02.2020

Sorumlu yazar/Corresponding author: Gülşen Çavuş / gulsencavus@anadolu.edu.tr

Atıf/Citation: Önce, S. & Çavuş, G. (2020). Sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal raporlama kalitesi ilişkisi: BİST'e kote imalat işletmelerinde araştırma. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute*, 62, 1-10. <https://doi.org/doi.org/10.26650/MED.2020674583>

1. Giriş

Son yıllarda yaşanan muhasebe skandalları ve finansal krizler finansal raporlarda yer alan bilgilerin kalitesi ve karar yararlılığı konusunda endişelere yol açmıştır. Ayrıca geleneksel finansal raporların hem işletme içinde gerçekleşen değişikliklerin (yenilikler, değer yaratma süreci vb) hem de işletmenin dış çevresindeki değişikliklerin tüm ekonomik sonuçlarını yeterince gösteremediği endişesinin artması (De Villiers vd., 2017; Dumay vd., 2016), işletme faaliyetlerinin çevre ve sosyal etkilerinin de açıklanması ihtiyacını artırmış ve dolayısıyla işletmeleri finansal olmayan bilgileri de açıklamaya yönlendirmiştir.

Finansal raporlamaya ek olarak ortaya çıkan sürdürülebilirlik raporlamasının işletme hakkında finansal olmayan bilgileri de sağlayarak işletme ile ilgili alınacak kararlarda daha faydalı bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir (Karar yararlılığı). Dolayısıyla sürdürülebilirlik konusu son yıllarda hem işletmeler hem de ulusal ve uluslararası politika ve standart belirleyicileri arasında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi sürdürülebilirlik raporlaması yayınlaması zorunlu olmayan ülkelerde de gönüllü olarak sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletme sayısı giderek artmaktadır.

Sürdürülebilirlik raporlaması, işletme hakkında finansal olmayan bilgileri sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlar doğrultusunda vererek işletmenin performansını etkilediği ve daha detaylı bilgi verdiği konusunda araştırmalar vardır (Martinez-Ferrero vd., 2015; Ouma, 2017; Yılmaz 2011, Düzer ve Önce, 2017). Bu bilgiler, yatırımcıların ve tüm paydaşların işletmenin uzun dönemli stratejileri ve kaynakların etkin dağılımı hakkındaki kararları için önemlidir. Sürdürülebilirlik raporlamasının firmanın bilgi çevresini şekillendirme potansiyeline sahip olduğu, sürdürülebilirlik raporlaması yayınlayan işletmelerin yöneticilerinin muhasebe politikası tercihleri, firmanın cezbedeceği finansman sağlayıcılarının türleri üzerindeki potansiyel etkisi sayesinde sürdürülebilirlik raporlarının finansal raporlamanın kalitesini artıracağını varsayarak sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişki araştırılmıştır.

1.1. Finansal Raporlama Kalitesi

Finansal raporlamanın temel amacı, kararlarda kullanılacak faydalı bilgi sağlamaktır. İşletmeler finansal tablolarını muhasebe ilkeleri ve standartlarına uygun hazırlamış olsalar dahi finansal tabloların kalitesi farklı düzeylerde olabilir (Choi ve Pae, 2011). Bir işletme, genel ekonomik durumu ve performansı hakkında tam, tarafsız ve hatasız bir şekilde tahmin değeri ve doğrulayıcı değeri yüksek bilgiler sağlayan raporlara sahipse işletmenin finansal raporlama kalitesinin yüksek olduğu kabul edilir. Raporlama kalitesinin tanımından da görülebileceği gibi kaliteli finansal raporlar “tamlik”, “tahmin edici ve doğrulayıcı”, “tarafsızlık ve hatasızlık boyutlarına” sahiptir (Önce ve Çavuş, 2019, s.31).

Finansal raporlama kalitesi, işletmeleri gönüllü olarak daha fazla ve daha kaliteli bilgi açıklamaya zorlar, çünkü tüm paydaşların daha isabetli karar verebilmeleri için tam olarak bilgilendirilmeleri gerekir (Martinez-Ferrero, 2014). İşletmenin genel ekonomik durumu ve performansının bilgi kullanıcılarına tam, tarafsız ve hatasız bir şekilde tahmin edici ve doğrulayıcı değeri yüksek bilgiler sağlaması finansal raporların içerik ve sunumla ilgili özelliklere sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Raporlama kalitesinin boyutları, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve de belirtilen faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerine dayanmaktadır. Bu niteliksel özelliklerin varlığı doğrudan finansal raporlarda değerlendirilemediği ve raporlama kalitesinin ölçümünde bir evrensel olarak kabul edilmiş bir ölçüt bulunmadığı için literatürde kalite ölçümüne ilişkin çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Raporlama kalitesinin ölçümüne ilişkin yaklaşımlarda yer alan her bir yöntem, özünde faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerinin finansal raporlarda varlığını dolaylı olarak değerlendirerek finansal raporlama kalitesi hakkında değerlendirme yapma olanağı tanımaktadır (Önce ve Çavuş, 2019, s.34).

Finansal raporlama kalitesinin belirlenmesine yönelik çeşitli yaklaşımlar (faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri bağlamında, kazanç kalitesi bağlamında ve raporlama kalitesinin dış göstergelerine dayanan yaklaşımlar) olmakla birlikte finansal raporlama kalitesi ve sürdürülebilirlik raporlaması ilişkisi bağlamında yaptığımız bu araştırmada finansal raporlama kalitesi ölçüm yaklaşımlarından kazanç kalitesi bağlamında kazanç yönetimi tercih edilmiştir.

Finansal raporlama kalitesinin ölçümünde kazanç yönetimi yöntemi yaygın olarak kullanılmaktadır (An vd., 2016). Kazanç yönetimi ise araştırmalarda pek çok farklı yöntemle değerlendirilmektedir. Kazanç yönetimi, raporlanan finansal bilgilerin içerik ve biçimini değiştirerek işletmenin performansını gerçekte olandan farklı göstermeyi amaçlamaktadır. Kazanç yönetimi; raporlanan bilgilerin güvenilirliğini ve karar verme yararlılığını olumsuz yönde etkilemektedir (Consoni vd., 2016). Dolayısıyla kazanç yönetiminin varlığı düşük finansal raporlama kalitesinin göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Kazanç yönetimi, işlem esaslı ve tahakkuk esaslı olmak üzere iki farklı şekilde yapılmaktadır. Gerçekleşen tahakkuk esaslı finansal uygulamalar doğrudan kazanç yönetimi ile ilişkili olmadığı için araştırmacılar işletmenin toplam tahakkuklarını ihtiyari ve ihtiyari olmayan tahakkuklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Dechow ve Dichew, 2002). İhtiyari tahakkuklar, kazançları yönetmek için seçilen muhasebe politikaları veya yapılan işlemlerden kaynaklanan tahakkuklardır (Ronen ve Yaari, 2008). İhtiyari tahakkuklar, işletmede kazanç yönetimi yapıldığının göstergesi olarak kabul edildiği için düşük kaliteli kazançların ve düşük kaliteli finansal raporlama kalitesinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ancak ihtiyari tahakkuklar doğrudan belirlenmemektedir. Bu nedenle işletmede kazanç yönetiminin varlığını belirlemek için işletmenin toplam tahakkuklarından ihtiyari olmayan, diğer bir ifade ile kazanç yönetimi içermeyen tahakkukların ayrılarak ihtiyari tahakkukların tutarının belirlenmesi gereklidir. Toplam tahakkukların ihtiyari ve ihtiyari olmayan bileşenlerinin ayrılmasında literatürde pek çok farklı model kullanılmaktadır (Consoni vd., 2016). Bu araştırmada ihtiyari tahakkuk tutarını elde etmek için Modifiye Edilmiş Jones Modeli kullanılmıştır.

1.2. Sürdürülebilirlik Raporlaması

Son yıllarda, şirketler, özellikle büyük olanlar, çevre ve toplum üzerindeki birçok olumsuz etkiden sorumlu oldukları düşünüldüğü için sürdürülebilirlik konusunda önemli bir ilgi odağı haline gelmiştir. Dolayısıyla işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarında veya diğer raporlarında açıklanan ve çoğu zaman değerlendirilmeye sahip olan iklim değişikliği, su tüketimi ve çalışan çeşitliliği gibi konulara toplumsal ilginin giderek artmasıyla birlikte, yeni açıklamalar ve verilere duyulan ihtiyaç artmaktadır (Rogers ve Serafeim, 2019). Çevresel (karbon emisyonları, su tüketimi, atıklar, vb.), sosyal (çalışanlar, ürün, müşteri ile ilgili vb.) ve yönetim (siyasi lobicilik, yolsuzlukla mücadele kurulu çeşitliliği vb.) verilerinin ölçümünü ve raporlamasını yapan işletme sayısında önemli bir artış vardır (Rogers ve Serafeim, 2019).

İşletmelerin yanı sıra yatırımcılar da sürdürülebilirlik konusunda daha duyarlı olmaya başlamıştır. Çoğu kurumsal yatırımcı sürdürülebilirlik konularının finansal açıdan önemli olduğuna veya olacağına inandıkları için sürdürülebilirliğin çevre, sosyal ve yönetim boyutlarına ilişkin verilerini kullandıklarını belirtmişlerdir (Martinez-Ferrero vd., 2015; Amel-Zadeh ve Serafeim 2018). Sürdürülebilirlik konularını yatırım kararlarına dahil eden ve sürdürülebilirliğin çevre, sosyal ve yönetim boyutları bağlamında şirketlerle aktif olarak ilgilenen yatırımcıların sayısı katlanarak artmıştır. Sorumlu Yatırım İlkelerinin yönetiminde (Principles for Responsible Investment) Nisan 2018 itibarıyla 60'tan fazla ülkeden 80 trilyon ABD dolarından fazla yönetilen varlığı temsil eden 2.000'i aşkın imzacısı bulunmaktadır (<https://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/duyuru-dosyaları/pri-guide-in-turkish.pdf?sfvrsn=4>).

Şirketler ve yöneticileri, faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar itibarıyla ilişkileri ve etkileşimleri ve faaliyetlerinin kısa, uzun ve daha uzun vadeli etkileri ve etkileşimleri hakkında daha duyarlı davranmaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik, şirketlerde uzun vadeli değer yaratmak amacıyla, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerin kurumsal yönetim ilkeleri ile birlikte şirket faaliyetlerine ve karar mekanizmalarına uyarlanması ve bu konulardan kaynaklanabilecek risklerin yönetilmesi (<https://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi>) olarak tanımlandığında kurumsal sürdürülebilirlik kavramının hem şirketler açısından (operasyonlar, strateji, örgütsel sistemler vb. dahil) hem de paydaşlar açısından (iç ve dış, sosyal ve çevresel) oldukça kapsamlı bir kavram olduğu görülmektedir. Geleneksel finansal raporlamanın işletmedeki değişimlerin ve ekonomik değişimlerin tüm ekonomik sonuçlarını zamanında raporlayamayacağı konusundaki endişeler işletmeleri ayrı bir sürdürülebilirlik raporu hazırlamaya yönlendirmiş olsa da bu konuda duyarlı olan işletme yönetimlerinin finansal raporlarda da daha kaliteli bilgiler raporlayacakları varsayılabilir. Kurumsal sürdürülebilirliğin şirket faaliyetlerine ve kültürüne entegre edilmiş olması finansal raporlama kalitesini de etkileyecektir.

Son yıllarda Türk şirketleri ya gönüllük esaslı çerçevesinde ayrı bir sürdürülebilirlik raporunda ya da yıllık faaliyet raporlarında sürdürülebilirlik konularının açıklanmasına daha çok önem vermeye başladılar. Finansal olmayan raporlarla ilgili Avrupa Birliği Direktifine göre, 500'den fazla kişi istihdam eden ve kamu yararını ilgilendiren şirketler en azından çevresel konular, toplumsal ve çalışanlarla ilgili konular, insan haklarına saygı ve uygunluk, yolsuzlukla mücadele ve rüşvet meseleleriyle ilgili finansal olmayan bilgileri kamuya açıklamak zorundadır (6 Aralık 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir). Dolayısıyla, sürdürülebilirlik kaygılarını iş politikalarına ve stratejilerine dahil etmek, bir AB adayı olarak Türkiye'de giderek daha önemli hale gelmiştir (Kılıç, M., & Kuzey, C. 2018). Ayrıca 2014 yılında Borsa İstanbul (BİST) tarafından geliştirilen BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin sürdürülebilirlik raporlamasına olan ilgi ve kabulü artırmadaki katkısı büyüktür. Endeks, şirketlerin, küresel ısınma, doğal kaynakların tükenmesi, su kaynaklarının azalması, sağlık, güvenlik, istihdam gibi Türkiye ve dünya için önemli olan sürdürülebilirliğe ilişkin meselelere nasıl yaklaştıklarını ortaya koymakta, kurumsal şeffaflık ve hesap verebilirlikleri ile sürdürülebilirlik konularına ilişkin risk yönetim becerilerini geliştirme imkanı sağlamaktadır (<https://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi>). 2019 yılı itibarıyla, BİST 100 veya BİST Sürdürülebilirlik endekslerinde yer alan şirketlerden gönüllü olanlar arasından değerlemeye alınan şirket sayısı 62'dir.

1.3. Finansal Raporlama Kalitesi ve Sürdürülebilirlik Raporlaması İlişkisi

Finansal raporlama kalitesi, karar vericilerin tam olarak bilgilendirilmelerini sağlamak üzere işletmelerin raporladıkları bilgilerin kapsamını ve kalitesini gönüllü olarak genişletmelerini sağlayarak şeffaflığın artmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada sürdürülebilirlik raporlamasına olan ilginin artması bağlamında sürdürülebilir raporlama ile finansal raporlama kalitesi arasında ilişki olup olmadığını araştırılmıştır. Sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar finansal raporlama kalitesinin farklı göstergelerini kullanmışlardır (Salewski and Zülch (2014); Francis ve ark (2005); Kim ve ark. (2011); Andersen ve ark. (2012); Francis ark. (2008); Martínez-Ferrero ve ark. (2015); Choi ve ark. (2013); Yoon ve ark. (2019)). Bir işletmenin sürdürülebilir bakış açısını benimsemesi finansal raporlama kalitesini iyileştirmekte, finansal raporlama kalitesinin artması ise piyasada bilgi asimetrisini azaltmaktadır (Lemma vd., 2019).

Kazançlar, finansal performansın önemli bir göstergesi olarak kabul edilir. Yöneticiler, kazançları yönetmek ve böylece kazanç hedeflerini karşılamak için muhasebe politikalarındaki esneklikleri kullanabilirler. Kazanç yönetimi finansal tablolarda kaliteyi düşürmekte ve gelecekte kazançların, nakit akışlarının tahmin edilmesini engellemektedir. Kurumsal sosyal sorumluluğa sahip işletmeler paydaşları ile faaliyetleri hakkında daha fazla bilgi paylaşmaktadır ve kazanç yönetimi uygulamalarına daha az eğilimli olmaktadır. Diğer bir ifade ile kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının ve gönüllü açıklamaların şeffaflığı ve bilgilendirici etkiyi artırdığını, böylece kazanç yönetimi uygulama olasılığını azaltarak kârların düzeltilmesini ve zararların gizlenmesini azaltma eğiliminde olduğunu belirtmiştir (Martinez-Ferrero vd., 2015).

Sürdürülebilirlik raporlamasının zorunlu hale getirilmesi, paydaşlara sunulan bilginin kalitesinin ve dolayısı ile finansal raporlama kalitesinin artırmasına katkı sağlayabilir. Sürdürülebilirlik raporları, işletmenin finansal ve finansal olmayan bilgiler arasındaki ilişkilerin görülebilmesini sağlar. Sürdürülebilirlik raporlaması yöneticinin stratejik değer yaratılmasına uygun finansal raporlama politikalarının seçimini mümkün kılan entegre düşünceyi benimsemesini kolaylaştırabilir. Ayrıca finansal raporlarla, sürdürülebilirlik raporlarında yer alan bilgiler arasındaki tutarsızlıklar kolaylıkla fark edilebileceği için sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmelerin finansal raporları manipüle etme olasılığı daha düşük olacaktır. Çünkü paydaşlarına daha fazla bilgi sunma amacıyla sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmeler, kısa vadeli performans hedeflerine ulaşmak için kazanç yönetimi uygulamalarına yönelmek yerine uzun vadeli yatırımcıları işletmeye çekmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle sürdürülebilirlik raporlaması yayınlayan işletmelerin daha yüksek finansal raporlama kalitesine sahip olacağı düşünülmektedir (Lemma vd., 2019).

2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

2.1. Araştırmanın Amacı, Hipotezi ve Modeli

Araştırmanın amacı, BİST İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler için 2015-2018 yılları itibarıyla sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasında ilişki olup olmadığını değerlendirmektir. Bu amaçla oluşturulan hipotez

ve hipotezin test edilmesinde kullanılacak model aşağıda yer almaktadır. Modelin bağımlı değişkeni işletmenin finansal raporlama kalitesidir. Modelin bağımsız değişkeni ise sürdürülebilirlik raporlaması yayınlamasına göre oluşturulan kategorik değişkendir. İşletmenin dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenmiş olması, yönetim kurulunda bağımsız üye sayısı oranı, işletmenin hasılat tutarındaki büyüme, işletmenin aktif tutarındaki büyüme ve faiz ve vergi öncesi karın toplam aktif tutarına oranı modelde yer alan kontrol değişkenleridir.

H0: Sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporu yayınlamayan işletmelere göre finansal raporlama kalitesi daha düşüktür.

H1: Sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporu yayınlamayan işletmelere göre finansal raporlama kalitesi daha yüksektir.

Model:

$$(FRK)_{i,t} = \alpha + \beta_1(SR)_{i,t} + \beta_2(4BÜY)_{i,t} + \beta_3(BAĞ)_{i,t} + \beta_4(İŞLBÜY)_{i,t} + \beta_5(HASBÜY)_{i,t} + \beta_6(AKTİFBÜY)_{i,t} + \beta_7(FVÖK)_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Araştırmada modelinde kullanılan değişkenlere ilişkin açıklamalar ve ölçümü Tablo 1’de açıklanmaktadır.

Tablo 1: Araştırma Modelinde Kullanılacak Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler		
<i>Değişken Adı</i>	<i>Değişken Türü</i>	<i>Ölçüm</i>
<i>FRK</i>	<i>Bağımlı Değişken</i>	<i>Finansal Raporlama Kalitesinin Göstergesi Olarak Modifiye Edilmiş Jones Modeline Göre Tahmin Edilen İhtiyari Tahakkuk Tutarının Mutlak Değeri</i>
<i>SR</i>	<i>Bağımsız Değişken</i>	<i>İşletmenin o yıla ait sürdürülebilirlik raporu varsa 1, aksi takdirde 0</i>
<i>4BÜY</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>Dört Büyük Denetim İşletmesi tarafından denetlenmiş olan işletmeler 1, aksi takdirde 0</i>
<i>BAĞ</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>İşletmenin Yönetim Kurulunda Yer Alan Bağımsız Üye Sayısı/Toplam Yönetim Kurulunda Yer Alan Üye Sayısı</i>
<i>İŞLBÜY</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>İşletmenin Toplam Aktif Tutarının Logaritması</i>
<i>HASBÜY</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>İşletmenin O Yıllık Hasılat Tutarı İle Bir Önceki Yıl Hasılat Tutarı Arasındaki Fark</i>
<i>AKTİFBÜY</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>İşletmenin O Yıllık Aktif Tutarı İle Bir Önceki Yıl Aktif Tutarı Arasındaki Fark</i>
<i>FVÖK</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>İşletmenin Faiz Ve Vergi Öncesi Karı/Toplam Varlık Tutarı</i>

Araştırma modelinde finansal raporlama kalitesi, sürdürülebilirlik raporlaması ile ilişkisi olan ve tahmin sonucunu etkileyebilecek kontrol değişkenleri kullanılmaktadır. İşletmenin dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenmiş olması ve yönetim kurulunda yer alan bağımsız üyelerin oranı kontrol değişkenlerinden iki tanesidir. İşletmenin dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenmesi ve yönetim kurulunda yer alan bağımsız üye sayısının artması işletmenin kaliteli finansal raporlar sunmasında etkili değişkenlerdir. Çünkü işletmenin finansal raporlama sürecinin bağımsız yöneticiler tarafından izlenmesi ve işletmenin dört büyük denetim işletmeleri tarafından denetlenmesi bilgi kullanıcılarına kaliteli bilgiler sunulmasını ve paydaşların menfaatlerinin daha iyi korunmasını sağlamaktadır (Önce ve Çavuş, 2019; Lemma vd., 2019).

İşletmenin aktif tutarındaki büyüme ve işletme büyüklüğünün bir göstergesi olarak toplam aktif tutarının logaritması diğer kontrol değişkenleridir. İşletme büyüklüğü arttıkça paydaşlardan gelen bilgi talebi daha fazla olmaktadır. İşletmenin artan bilgi talebi nedeniyle daha fazla sosyal, çevresel ve ekonomik bilgiler açıklayarak paydaşların ihtiyaçlarını karşılama beklenmektedir. Bu nedenle işletme büyüklüğünün daha fazla bilgi açıklama ve kaliteli finansal raporlar sunulmasında etkili olduğu düşünülmektedir (Martinez-Ferrero, 2014). Ancak, büyüme olanağı artan işletmelerin maruz kaldığı yüksek bilgi asimetrisi nedeniyle finansal raporlama kalitesinde düşme de olabilmektedir (Lemma vd., 2019).

Modelde kullanılan bir diğer kontrol değişkeni, işletmenin faiz ve vergi öncesi karının toplam varlıklara oranıdır. Bazı araştırmalar işletmenin karlılığının göstergesi olarak varlık getiri oranını da kullanmaktadır. İşletmenin karlılığının bir göstergesi olan değişkenlerin modellere dahil edilmesinin nedeni, daha yüksek karlılık oranına sahip olan işletmelerin olumlu performanslarını daha fazla açıklama eğiliminde olmalarıdır (Martinez-Ferrero vd., 2015).

Finansal Raporlama Kalitesinin Ölçümü

Bu araştırmada finansal raporlama kalitesinin kazanç kalitesi bağlamında ölçüm yaklaşımlarından kazanç yönetimi tercih edilmiştir. Kazanç yönetimi ölçmek için Modifiye Edilmiş Jones Modeli kullanılmıştır. Modelin gösterimi aşağıda yer almaktadır:

$$TT_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \frac{\Delta HAS_{i,t} - \Delta TICAL_{i,t}}{TV_{i,t-1}} + \beta_2 \frac{MDV_{i,t}}{TV_{i,t-1}} + \varepsilon_{i,t}$$

$TT_{i,t}$ = i işletmesinin t dönemine ait toplam tahakkuk tutarı

$\Delta HAS_{i,t}$ = i işletmesinin t dönemine ait hasılat kalemi ile önceki dönem hasılat kalemi arasında meydana gelen değişim

$\Delta TICAL_{i,t}$ = i işletmesinin t dönemine ait ticari alacaklar kalemi ile önceki dönem ticari alacakları kalemi arasında meydana gelen değişim

$MDV_{i,t}$ = i işletmesinin t dönemine ilişkin brüt maddi duran varlıklar tutarı

$TV_{i,t-1}$ = i işletmesinin bir önceki dönemin toplam varlık tutarı

$\varepsilon_{i,t}$ = i işletmesinin t yılındaki hata terimi

$t = 1, \dots, T$ i dönem içerisindeki yıllara ilişkin gösterge

i = İşletmeye ilişkin gösterge

Araştırmanın bağımsız değişkeni olan finansal raporlama kalitesinin göstergesi olarak Modifiye Edilmiş Jones Modeli'nden elde edilen ihtiyari tahakkukların mutlak değeri kullanılmıştır. Çünkü bu ihtiyari tahakkuklar, kazancı artırıcı veya kazancı azaltıcı olan tüm kazanç yönetimi uygulamalarını içerebilir. İşletmenin kazancı artırıcı veya kazancı azaltıcı kazanç yönetimi yapıldığının göstergesi olan ihtiyari tahakkuk tutarlarının mutlak değeri büyüdükçe işletmenin raporlanan finansal performansı, gerçek performansını yansıtmadığı için finansal raporların kalitesi de düşük olacaktır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi ve Örneklemi

Araştırma kapsamında oluşturan modelin tahmin edilmesinde dengeli panel veri analizi kullanılmıştır. Panel veri analizi, ülke, işletme veya hane halkı gibi yatay kesit serileri ve zaman serileri gözlemlerini birlikte kullanan bir analiz yöntemidir (Hsiao, 2014). Panel veri analizi, serbestlik derecesini artırması, çoklu doğrusal bağlantı sorunlarını azaltması, tahmin hatalarını azaltması, geniş bir veri setine sahip olarak daha güvenilir tahmin sonuçları elde edilmesini sağlaması nedenleriyle çok tercih edilmektedir (Hsiao, 2014). Panel veri analizinde eğer spesifik bir veri seti kullanılıyorsa sabit etkili modelin tahmin yöntemi olarak seçilmesi uygun tahmin yöntemi olmaktadır (Tatoğlu, 2016). Sabit etkili model, katsayının yatay kesitlere veya yatay kesit veya zamana göre değiştiğini varsayan modellerdir (Pazarlıoğlu ve Gürler, 2007). Bu araştırmada örneklemimiz BİST İmalat sektörü olması nedeniyle panel veri analizinde sabit etkili model kullanılmıştır. Sabit etkili model, tek yönlü etkili ve çift yönlü etkili olmak üzere tahmin edilebilmektedir. Tek yönlü sabit etkili modelde, modelin parametrelerinin yatay kesit boyunca ya da zaman boyunca değiştiği varsayılmaktadır. Çift yönlü sabit etkili modelde ise parametrelerin hem yatay kesit hem de zaman boyunca değiştiği kabul edilmektedir (Nargeleçekenler, 2011). Bu araştırmada tek yönlü sabit etkili model (yatay kesit etkili) kullanılmıştır.

Araştırma örneklemini BİST İmalat sektöründe yer alan 178 işletme oluşturmaktadır. Bu işletmelerden araştırmanın zaman aralığında kesintisiz olarak finansal rapor yayınlamadığı için bilgilerine ulaşılmayan 3 işletme örneklem kapsamından çıkarılmıştır. Araştırmanın analizinde dengeli panel veri analizi kullanıldığından örneklemin ele alınan yıllarda verilerinin eksiksiz olması önemlidir. Araştırma 2015-2018 yılları olmak üzere dört yıllık zaman aralığını kapsamaktadır. Ancak finansal raporlama kalitesinin hesaplanmasına kullanılan Modifiye Edilmiş Jones Modeli'nde işletmenin bir önceki yıla ilişkin aktif tutarının kullanılması ve değişkenlerde hasılat ve aktif tutarındaki büyümenin ölçülmesinde işletmelerin 2014 yıllarına ait finansal verileri de kullanılmıştır. Analizde 4 yıllık zaman serisi ve 175 işletmeye ait yatay kesit verisi sonucunda 700 gözlem kullanılmıştır. BİST İmalat sektöründe yer alan işletmelere ait finansal veriler Equity RT veri tabanından elde edilmiştir. İşletmelerin sürdürülebilirlik raporlarına ait bilgiler ise kendilerine ait web sitelerinden elde edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırma modelinde sabit tek yönlü (kesit veya zaman) veya çift yönlü (hem kesit hem zaman) etkinin olup olmadığı F testi ile değerlendirilmektedir. Araştırmada kullanılan tek yönlü sabit etkili modele ait F testi sonuçları Tablo 2'de gösterilmektedir.

	<i>İstatistik</i>	<i>Olasılık</i>	<i>H0</i>	<i>Karar</i>
<i>F-Yatay Kesit- Sabit Etki</i>	2.993467	0.000000	Sabit etkili modelde yatay kesit etkisi yoktur.	Red
<i>F-Zaman- Sabit Etki</i>	1.095903	0.350375	Sabit etkili modelde zaman etkisi yoktur.	Kabul
<i>F-Çift Yönlü- Sabit Etki</i>	3.039288	0.000000	Sabit etkili modelde hem yatay kesit hem zaman etkisi yoktur.	Red

Tablo 2'den de görüldüğü gibi araştırma modelinde yatay kesit sabit etki ve çift yönlü sabit etkide H_0 hipotezi %1 anlamlılık seviyesinde reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile araştırma modelinde hem tek yönlü (yatay kesit) hem de çift yönlü (grup ve kesit) etkinin olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında modelin tahmininde kullanılan tek yönlü (yatay kesit) sabit etkili panel veri analizinin sonuçları Tablo 3'de yer almaktadır.

<i>Bağımlı Değişken Finansal Raporlama Kalitesi</i>				
<i>Yöntem Sabit Etkili Panel Veri Analizi</i>				
<i>Zaman 2015-2018</i>				
<i>Yatay Kesit 175</i>				
<i>Dengeli Panel Gözlem Sayısı 700</i>				
<i>Değişken</i>	<i>Katsayı</i>	<i>Std. Hata</i>	<i>t İst.</i>	<i>Olasılık Değ.</i>
<i>C</i>	-0.789003	0.142689	-5.529550	0.0000
<i>SR</i>	-0.022448	0.002987	-7.515514	0.0000***
<i>4BÜY</i>	0.004698	0.008204	0.572669	0.5671
<i>BAĞ</i>	-0.009072	0.002818	-3.219624	0.0014***
<i>HASBÜY</i>	3.05E-12	2.98E-13	10.55667	0.0000***
<i>FVÖK</i>	-0.012809	0.001999	-6.406150	0.0000***
<i>İŞLBÜY</i>	0.046473	0.007158	6.492459	0.0000***
<i>AKTİFBÜY</i>	3.98E-12	1.78E-12	2.235107	0.0258**
<i>R2</i>	0.699828		<i>F İst.</i>	6.672245
<i>Düzeltilmiş R2</i>	0.594941		<i>F Olasılık</i>	0.000000

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Tablo 3'den görüldüğü gibi araştırmanın H_1 hipotezi kabul edilmektedir. Sürdürülebilirlik raporu, finansal raporlama kalitesi ile %1 anlamlılık seviyesinde anlamlı olarak ilişkili bulunmuştur. BİST İmalat Sektöründe yer alan işletmelerden sürdürülebilirlik raporu yayımlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporu yayınlamayan işletmelere göre ihtiyari tahakkuk büyüklüğü azalmaktadır. Diğer bir ifade ile sürdürülebilirlik raporu yayımlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporu yayınlamayan işletmelere göre finansal raporlarında kazanç yönetimi uygulamaları azaldığından daha finansal raporları daha kaliteli olmaktadır.

İşletmelerin dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenmesi, finansal raporlama kalitesi ile bu modelde anlamsız olarak bulunmuştur. İşletmelerin yönetim kurulunda yer alan bağımsız üyelerin oranı, ihtiyari tahakkuk büyüklüğü ile %1 anlamlılık seviyesinde negatif yönlü ilişkili olarak bulunmuştur. Buradan hareketle işletmelerin yönetim kurulunda yer alan bağımsız üyelerin oranı arttıkça işletmelerin ihtiyari tahakkuk büyüklükleri azalmaktadır. İhtiyari tahakkuk büyüklüğünün azalması işletmede kazanç yönetiminin azalmasını ifade etmektedir. Finansal raporlarda kazanç yönetimi uygulamaları azaldıkça kalite artmaktadır. Kontrol değişkenlerinden hasılat tutarındaki büyüme, işletmenin ihtiyari tahakkuk büyüklüğü ile %1 anlamlılık seviyesinde pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. İşletmelerin hasılat tutarındaki büyüme arttıkça ihtiyari tahakkuk büyüklüğü de artmaktadır. Bu durumda işletmeler ana faaliyetten elde ettiği gelirlerini arttırdıkça kazanç yönetimi uygulamalarının işletmelerde arttığı söylenebilir.

Faiz ve vergi öncesi kar değişkeni, işletmenin ihtiyari tahakkuk büyüklüğü ile %1 anlamlılık seviyesinde negatif yönlü ilişkili olarak bulunmuştur. İşletmenin faiz ve vergi öncesi karında artış oldukça işletmenin ihtiyari tahakkuk büyüklükleri azalmakta ve dolayısıyla raporlama kalitesi artmaktadır. Buradan olumlu performansa sahip olan işletmelerin daha kaliteli bilgiler sunduğu sonucuna ulaşılabilir. İşletme büyüklüğü ve işletmenin aktif tutarındaki artış ihtiyari tahakkukların büyüklüğü ile sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık seviyesinde pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. İşletmenin büyüklüğü ve aktif tutarındaki artış büyüdükçe ihtiyari tahakkuk büyüklüğü de artmaktadır. Diğer bir ifade ile işletmelerin büyüklüğü ve aktif artış hızı arttıkça raporlama kalitesinde azalma olmaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

Klasik anlayışta işletmenin kar elde etmesi yeterliyken artık işletmelerin içinde buldukları çevreye ve topluma karşı da sorumlulukları olduğu ve dolayısıyla yarattıkları artı değerın hem nasıl elde edildiği hem de nasıl paylaştırıldığı konularında şeffaf ve hesap verebilir olmaları görüşü hakim olmaktadır. Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlaması zorunlu olmamakla birlikte son yıllarda sürdürülebilirlik raporlaması uygulamaları hızla artmakta ve şirketler, yatırımcılar ve düzenleyiciler tarafından daha fazla ilgi ve kabul görmektedir. İşletmeler sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutunu da kamuya açıklamaktadır. Sürdürülebilirlik raporları aracılığı ile paydaşlara daha kapsamlı bilgi sunulması finansal raporlamanın kalitesini de artırmaktadır.

2015-2018 yılları itibarıyla BİST İmalat Sektörü'nde faaliyet gösteren işletmeler için sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasında ilişki olup olmadığını incelemek için bir model oluşturulmuş ve modelin tahmin edilmesinde panel veri analizi kullanılmıştır. Modelin bağımsız değişkeni, finansal raporlama kalitesi, bağımlı değişkeni sürdürülebilirlik raporlaması yayımlayan ve yayınlamayan işletmelere göre oluşturulan kategorik değişkendir. İşletmelerin yönetim kurulunda yer alan bağımsız üye sayısı oranı, işletmelerin dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenip denetlenmediği, aktif tutarındaki büyüme, hasılat tutarındaki büyüme, işletme büyüklüğü, ve karlılık göstergesi modelde yer alan kontrol değişkenleridir. Bu araştırma kapsamında işletmelerin finansal raporlama kalitesinin tespiti için kazanç kalitesi bağlamında ölçüm yaklaşımlarından kazanç yönetimi (Modifiye Edilmiş Jones Modeli) kullanılmıştır.

2015-2018 yılları itibarıyla BİST İmalat Sektörü'nde faaliyet gösteren işletmeler için sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasında ilişki olup olmadığını inceleyen bu araştırma sonucunda sürdürülebilirlik raporlaması yayımlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporlaması yayınlamayan işletmelere göre finansal raporları daha kaliteli olarak bulunmuştur. Sürdürülebilirlik raporları ile finansal raporlama kalitesi arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (%1 anlamlılık seviyesinde) ve bu durum daha önce yapılmış çalışmaların sonucu ile de tutarlıdır.

Gönüllülük esasına göre de olsa işletmelerin sosyal, çevresel ve kurumsal yönetim konusundaki finansal olmayan bilgilerini açıklama tercihleri ile finansal raporların kalitesi arasındaki bu pozitif ilişki sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmelerin finansal verilerine olan güveni ve şeffaflığı da artıracığından bilgi asimetrisini de azaltacaktır. Azalan bilgi asimetrisi ise piyasalarda kararların etkin verilmesi, işletme değerinin artması, sermaye maliyetinin azalması gibi taraflara pek çok fayda sağlayacaktır. Sürdürülebilirlik raporlamasının zorunlu hale getirilmesi, paydaşlara sunulan bilginin kalitesinin ve dolayısı ile finansal raporlama kalitesinin artırmasına katkı sağlayabilir. Çalışmada sadece BİST İmalat sektöründeki işletmeler ele alınmıştır. Benzer bir araştırma BİST’te yer alan tüm işletmeler için yapılarak sektörel farklılıkların olup olmadığı da incelenebilir. Ayrıca sürdürülebilirlik raporu yayınlayan ve yayınlamayan şeklindeki kategorik ayrımın yerine sürdürülebilirlik skorları kullanılarak sürdürülebilirliğin boyutları da analize dahil edilebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Amel-Zadeh, & A, Serafeim, G. (2018). Why and how investors use ESG information: Evidence from a global survey. *Financial Analysts Journal*, 74(3), 87–103.
- Borsa İstanbul. (2019). *BIST sürdürülebilirlik endeksi*. Erişim adresi: <https://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi>
- Choi, B.B., Lee, D., & Park, Y. (2013). Corporate social responsibility, corporate governance and earnings quality: Evidence from Korea. *Corporate Governance: An International Review*, 21(5), 447–467.
- Consoni, S., Colauto, R. D., & Lima, G. A. S. F. (2016). Voluntary disclosure and earnings management: Evidence from the Brazilian capital market. *Revista Contabilidade & Finanças*, 28(74), 249–263.
- De Villiers, C., Venter, E.R., & Hsiao, P. C. K. (2017). Integrated reporting: Background, measurement issues, approaches and an agenda for future research. *Accounting & Finance*, 57(4), 937–959.
- Dumay, J., Bernardi, C., Guthrie, J., & Demartini, P. (2016). Integrated reporting: A structured literature review, *Accounting Forum*, 40(3), 166–185.
- Düzer M. ve Önce S. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal performans: BİST’te işlem gören şirketler için karşılaştırmalı bir analiz. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 637–648.
- Hsiao, C. (2014). *Analysis of panel data* (3rd eds.). New York, NY: Cambridge University.
- Martínez-Ferrero, J., Garcia-Sanchez, I. M., & Cuadrado-Ballesteros, B. (2015). Effect of financial reporting quality on sustainability information disclosure, corporate social responsibility and environmental management, 22, 45–64.
- Martínez-Ferrero, J. (2014). Consequences of financial reporting quality on corporate performance: Evidence at the international level, *Estudios de Economía*, 41(1), 49–88.
- Nargeleçekenler, M. (2011). Hisse senedi fiyatları ve fiyat/kazanç oranı ilişkisi: Panel verilerle sektörel bir analiz. *Business and Economics Research Journal*, 2(2), 165–184.
- Ouma, V. (2017). *The relationship between reporting quality and financial performance of companies listed at Nairobi Securities Exchange*, University of Nairobi.
- Önce, S., ve Çavuş, G. (2019). Finansal raporlama kalitesini etkileyen faktörler ve finansal raporların kalitesinin ölçümüne ilişkin yaklaşımlar. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1), 30–51.

- Pazarlıoğlu M. V. ve Gürler, Ö. K. (2007). Telekomünikasyon yatırımları ve ekonomik büyüme: Panel veri yaklaşımı. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(508), 35–43.
- Principles for Responsible Investment. (2018). *Sorumlu yatırım ilkeleri*. Erişim adresi: |<https://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/duyuru-dosyalari/pri-guide-in-turkish.pdf?sfvrsn=4>
- Rogers, J., & Serafeim, G. (2019). Pathways to materiality: How sustainability issues become financially material to corporations and their investors, *Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper*, 20-056.
- Ronen, J., & Yaari, V. (2008). *Earnings management emerging insights in theory, practice, and research*. Berlin, Germany: Springer Science Business Media.
- Salewski, M., & Zülch, H. (2014). The association between corporate social responsibility (CSR) and earnings quality–evidence from European blue chips, *HHL Working Paper*, Series No. 112.
- Tatoğlu, Yerdelen, F. (2016). *Panel veri ekonometrisi stata uygulamalı*. İstanbul: Beta Basım.
- Yılmaz, İ. (2011). *Corporote social responsibility diclosures as an indicator of social performance and its relation with financial performance* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Yoon B., Byul K., & Jeong, H. L. (2019). Is earnings quality associated with corporate social responsibility evidence from the Korean market. *Sustainability* 11(15), 1–20.

İhracat Firmalarında Riskten Korunma Aracı Olarak Türev Ürünlerin Kullanımı*

The Usage of Derivatives as a Hedging Instrument for Export Companies

Nermin Çıtak¹ , Fatma Kurt²

¹Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul, Türkiye

²Türk Eximbank A.Ş., İstanbul, Türkiye

ORCID: N.C. 0000-0002-5293-6797; F.K. 0000-0002-7808-5249

ÖZ

İhracat, uluslararası ekonomik ilişkilerin artması ve teknolojiye yaşanan gelişmelerle birlikte ticari hayatın vazgeçilmez bir unsura haline gelmiştir. İşletmeler, farklı pazarlara yönelerek riski dağıtmak, satışlarını arttırmak ve dolayısıyla kazançlarını maksimize etmek gayesiyle ihracata yönelmektedir. İşletmelerin ihracat işlemleri süresince karşı karşı yakaldığı risklerden biri de finansal risk olup, ihracat firmaları finansal riskleri minimize etmek ya da ortadan kaldırmak gayesiyle türev ürünlerden faydalanmaktadır. Bu çalışmada, ihracat firmalarının türev ürünleri riskten korunma aracı olarak kullanım düzeyleri, hangi finansal riske karşı hangi türev ürünleri kullandıkları incelenmiştir. Çalışma sonucunda; ihracat firmalarının, türev ürünleri riskten korunma aracı olarak kullandıkları, en çok kur riskine karşı forward sözleşmeleri tercih ettikleri ve neredeyse tamamının türev araçları muhasebe kayıtlarına riskten korunma muhasebesi kapsamında aktardığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: İhracat, türev ürünler, finansal riskten korunma aracı

ABSTRACT

Export has become an indispensable element of business life due to the growth of international economic relations and developments in technology. Companies tend to export to different markets to distribute their risk, increase their sales, and maximize their earnings. Financial risk is one of the risks faced by businesses during export transactions. Therefore, export companies benefit from derivative products to minimize or eliminate their financial risks. In this study, to what extent derivative products are used as hedging instruments, which derivative products are used against what kind of financial risks, and how these derivative products are treated in accountancy are examined. Consequently, if export companies use derivative products as hedging instruments, they prefer forward transactions against currency risks, and they keep company records within the scope of hedge accounting.

Keywords: Export, derivatives, hedging instruments

Giriş

İhtiyaçlar karşısında el değiştirme yöntemleri ile başlayan ticaret, uluslararası ekonomik ilişkilerin artışı ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin etkisiyle, uluslararası boyutta vazgeçilmez bir unsur haline almıştır. İhracat, yurt içinde üretilmiş ya da yurt dışından alınan bir mal veya hizmetin başka bir ülkeye satılmasını ifade etmektedir. Türkiye’de yerleşik olan, yurt içinde mal/ hizmet üreten ya da yurt dışından satın aldığı mal/hizmeti başka bir ülkeye satan işletmeler ise ihracatçı olarak

*Bu çalışma “İhracat Firmalarında Riskten Korunma Aracı Olarak Türev Ürünlerin Kullanımı ve Muhasebeleştirilmesi” adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Başvuru/Submitted: 08.01.2020 **Revizyon Talebi/Revision Requested:** 27.01.2020 **Son Revizyon/Last Revision Received:** 08.02.2020 **Kabul/Accepted:** 12.02.2020

Sorumlu yazar/Corresponding author: Nermin Çıtak / nçitak@marmara.edu.tr

Atıf/Citation: Çıtak, N. & Kurt, F. (2020). İhracat firmalarında riskten korunma aracı olarak türev ürünlerin kullanımı. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute*, 62, 11-22. <https://doi.org/doi.org/10.26650/MED.2020672174>

adlandırılmaktadır. İhracatçı firmalar; imalat şirketleri, imalatçı-ihracatçı şirketler ya da sadece ihracatçı firmalar olabilmektedir. İhracat işlemine konu mal veya hizmet somut bir mal olabileceği gibi, döviz kazandırıcı gelire istinaden sunulan; turizm, sağlık, nakliye vb. hizmetler ile bilgi satışı (knowhow) ve yurt dışında gerçekleştirilen müteahhitlik hizmetleri olabilmektedir.

22515 Sayılı İhracat Yönetmeliğine göre; “Bir malın yürürlükteki ihracat mevzuatı ile gümrük mevzuatına uygun şekilde Türkiye gümrük bölgesi dışına veya Serbest Bölgelere çıkarılmasını veyahut Müsteşarlıkça ihracat olarak kabul edilecek sair çıkış ve işlemleri” ihracat olarak tanımlanmaktadır (İhracat Yönetmeliği, 1996). Yurt içinde üretilen malların başka bir ülkede pazarlanması ve doğrudan satışını ifade eden ihracat dış pazarlara ulaşmak için geleneksel ve yaygın bir yöntemdir (Gould, 2017). İhracat mal ve hizmetlerin yurt dışına satışını, ithalat ise mal ve hizmetlerin başka bir ülkeden satın alınmasını ifade etmektedir. Bu şekilde dünya çapında bir alım-satım hareketliliği söz konusudur. Tüketici olarak kırsal ortasında tropik bir meyve, taze bir çiçek veya yabancı menşeli bir araba satın almak istendiğinde uluslararası ticaretin bir tarafı olmaktadır (Nelson, 1995, s.1).

Yurt içinde yerleşik bir firma ihracat yaparak farklı pazarlara girmekte böylece mevcut ya da oluşabilecek ekonomik, politik ve ticari olumsuzluklara karşı alternatif satış kanalları ile satış yaparak firmasının bu olumsuzluklardan etkilenme riskini azaltabilmektedir. Ayrıca farklı pazarlara satış yaparak, ilgili pazarlarda kurduğu ilişkiler ile yeni ve farklı ürün ya da stratejiler öğrenmekte ve bu bilgiyi kendi firmasında uygulayarak ürün ve pazar çeşitliliğini arttırabilmektedir.

İhracatın bir firmaya sağladığı başlıca faydalar aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Pirtini ve Melemen, 2004, s. 6):

- Firmaların karlarını arttırır
- Sahip oldukları ürün ve hizmetlerin yaşam süresini uzatır
- Atıl kapasitenin, ihracat yoluyla yeni pazarlara satış için kullanılmasıyla birim maliyetlerini azaltır
- Müşteri sayısındaki artış ile riski dağıtır
- Farklı pazarlara satış avantajı ile mevsimlik ürünlerin talebini dengeler
- Verimliliği artırır
- Farklı pazarlar ve farklı kültürlerdeki bilgi akışı ile yeni ürün ve hizmet kanallarının oluşmasını sağlar
- Vergi avantajı sağlar

Ülkemizde 2018 Aralık sonu itibariyle ihracat rakamı 168.087.637 Bin Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında en çok ihracat yapılan ülkeler Almanya, Birleşik Krallık ve İtalya olup 2018 yılında en çok ihracat yapan sektörlerin başında ise Otomotiv Endüstrisi, Kimyevi Maddeler ve Mamülleri ile Çelik sektörleri gelmektedir. 2018 yılında en çok ihracat İstanbul, Kocaeli ve Bursa şehirlerinde gerçekleşmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018). Ekonomik ilişkilerin uluslararası platformda artmasıyla birlikte, risk çeşitleri çoğalmış, etkisi artmış ve riskler birbirini etkiler hale gelmiştir. Bir piyasada oluşan belirsizlik ve riskler diğer piyasalara ve fiyat hareketliliğine kısa sürede yansımış ve ülkeler kendileri dışındaki gelişmelerden kolaylıkla etkilenir olmuştur. Dünyada fiyat hareketliliğinin artması fiyatlarda dalgalanmalar oluşturmaktadır. Mevcut para, mal ve sermaye piyasası ürünleri geleceğe ilişkin belirsizlikler için çözüm oluşturmadığı ve bu mevcut ürünler yeterince esnek olmadıkları için, finansal kurumlar ve yatırımcıların ihtiyacı doğrultusunda yeni finansal ürünler üretilmiştir (Özince, 2006, s.2).

Yatırımcılar genelde gelecekte oluşabilecek faiz, fiyat, kur riski gibi riskleri en aza indirmek ve işletme karının bu olumsuzluklardan en az etkilenmesini sağlamak amacıyla yeni finansal araçlara yönelmektedirler. Riskten korunan taraflar genellikle belli başlı ürünlerin üreticisi ya da kullanıcısı olan taraflar olmaktadır (Selvi, 2000, s.8). Çalışmamızda, ihracatın ülkemizde önemli bir yer tutması sebebiyle ve türev ürünlerin ihracat firmaları açısından ne denli önemli olduğu

da göz önüne alınarak, ihracat firmalarının türev ürünleri riskten korunma aracı olarak kullanıp kullanmadıkları, türev ürünleri riskten korunma aracı olarak kullanım düzeyleri, hangi finansal riske karşı hangi türev ürünleri kullandıkları incelenmiştir.

Literatür Taraması

Konuyla ilgili olarak Türkiye’de yapılan benzer nitelikteki çalışmalar incelenmiş olup bu çalışmalar aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Selvi, Türel, Yılmaz ve Kurun (2007), İMKB 100 endeksinde yer alan reel sektör firmalarının türev ürün kullanımını ve riskten korunma muhasebesi uygulamalarını incelemiştir. Bahse konu firmaların bağımsız denetimden geçmiş 31.12.2016 finansal dipnotlarını inceleyen Selvi, Türel, Yılmaz ve Kurun çalışmada yer alan firmaların %35’inin türev ürün kullandıkları; en çok forward ve swap sözleşmeleri tercih ettikleri; en çok döviz kuru riski olmak üzere, faiz oranı ve fiyat riskine karşı türev sözleşmeleri kullandıkları ve firmaların büyük çoğunluğunun türev ürünleri riskten korunma amaçlı kullanmasına rağmen riskten korunma muhasebesi kapsamında muhasebeleştirilmenin düşük olduğunu saptamışlardır.

Yücel, Mandacı ve Kurt (2007), İMKB 100 endeksine kota olan finans dışı sektörde faaliyet gösteren firmaları baz alarak firmaların maruz kaldıkları, finansal riskleri, bu risklerin yönetim politikaları, türev araç kullanımları ile yabancı para pozisyonlarını incelenmiş ve risk yönetimine ilişkin ne tür bilgileri kamuya açıkladıklarını araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda firmaların sırası ile kredi, likidite, döviz kuru ve faiz riski ile karşı karşı kaldıkları ve örnekleme yer alan firmaların büyük ölçekli olmalarına rağmen türev ürün kullanan firma sayısının az olduğu tespit edilmiştir.

Bayraktaroğlu, Sarı ve Heybeli (2012), Denizli ilinde, imalat sanayiinde faaliyet gösteren firmaları baz alarak işletmelerin finansal risk yönetiminde türev ürün kullanım düzeylerini incelemiştir. Anket yönteminden yararlanarak yürüttükleri çalışma sonucunda, firmaların en çok döviz kuru ve likidite riskine maruz kaldıkları ve riskten korunmak için firma içi yöntemleri tercih ettikleri, türev ürün kullanımının düşük olduğu sonucuna varmışlardır.

Boztosun, Aksoylu, Altunışık, Baraz ve Aksoy (2016) Kayseri’de faaliyet gösteren ihracatçı firmaların türev ürün kullanım düzeylerini tespit etmeye yönelik yürüttükleri çalışmalarında anket yönteminden yararlanmışlardır. Çalışmanın neticesinde türev ürün kullanımının %29 olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca, çalışmalarının firmaların risk yönetimi tutumları ve türev ürün kullanımları ile ilgili literature yaptığı katkıyı artırabilmek ve bu konuda daha faydalı olabilmelerini sağlamak için araştırmanın il bazından bölge ve hatta ülke bazına çıkarılması gerektiği görüşünü belirtmişlerdir.

İhracat Firmalarının Karşılaştıkları Riskler ve Riskten Korunma Yöntemleri

Uluslararası piyasalarda faaliyette bulunan firmalar, döviz kurlarında yaşanan değişim başta olmak üzere bir çok risk ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Firmaların faaliyetleri doğrultusunda maruz kaldıkları riskleri öngörebilmeleri ve bu riskleri yönetebilmeleri hayati önem taşımaktadır.

Firmaların karşı karşıya kaldıkları finansal riskleri, bu risklerden korunma arayışları finansal türev ürünleri doğurmuştur (Kaygusuzoğlu, 2011, s. 138). Türev ürünler, iki taraf arasında nitelikleri başlangıçta tespit edilmiş bir ya da daha fazla varlığın ileri bir vadede oluşacak değerine ilişkin bugünden alım ya da satımının yapılmasına ilişkin sözleşmelerdir (Aydın ve diğerleri, 2010, s. 577). Türev ürünler hisse senedi, tahvil, ticari ürünler, faiz oranları, döviz kurları, menkul kıymet borsası vb. bir varlık, fiyat, oran veya endekse dayalı ürünlerdir. Türev ürünler, varolan bir pozisyonun riskten korunması, alım-satım veya spekülative amaçla kullanılabilir (Sabuncu ve Çakır, 2015, s. 271).

Risk genel anlamıyla, istenmeyen sonuçların ortaya çıkma, meydana gelme olasılığı olarak tanımlanabilir (Türko, 2002, s.33). Tahmin edebilme performansını düşüren belirsiz çevresel etkenler olarak da tanımlanabileceği gibi, risk, beklenen değer ile gerçekleşen değer arasındaki farktır (Güven, 2001, s. 3). Diğer bir ifadeyle risk, bir seçimin sonucunun belirsiz olduğu herhangi bir durum olarak tanımlanabilmektedir (Başoğlu ve diğerleri, 2001, s. 137). Ekonomi ve finans dünyasında risk, değerli birşeyi kaybetme ihtimalini ifade eder (Jordan, 2018, s. 2). Doğal, finansal, operasyonel ve stratejik olmak üzere farklı nitelikteki riskleri yönetmekte olan işletmeler, bu riskleri yönetebilmek için riski doğru tanımlamalı, gerçekleşme ihtimalini ya da risk oluştuğunda ortaya çıkacak etkilerini minimize edecek önlemleri almalıdır. (Berk, 2010, s. 157).

İhracatçı firmaların faaliyetlerini sürdürürken karşı karşıya kaldıkları riskler ticari risk (alıcı riski, transfer riski ve belge riski), politik risk, taşıma riski, doğal/çevresel risk ve finansal risk (kredi, kur, faiz, fiyat ve likidite riski) olarak sınıflandırılabilir. İşletmeler, riskleri minimize etmek amacıyla korunma kavramına önem vermektedir. Bunun nedeni ise karşılaşacakları riskleri ve belirsizlikleri minimize ederek finansal planlamayı kolaylaştırmak ve finansal güçlük yaşama ihtimalini azaltmaktır (Brealey, Myers ve Marcus, 2007, s. 699).

Riskten korunma yöntemleri sigortalama, aktif-pasif yönetimi ve türev ürün işlemleri olarak gruplandırılabilir.

Ticari Risk/Alıcı Riski	→	Sigorta
Politik Risk	→	Sigorta
Taşıma Riski	→	Sigorta
Doğal/Çevresel Faktörler	→	Sigorta
Yeni Pazarlara Giriş Çekincesi	→	Sigorta
Reklamasyon Riski	→	Gözetim Şirketleri
Likidite Riski	→	Aktif-Pasif Yönetimi, Türev ürünler
Kredi Riski	→	Aktif-Pasif Yönetimi, Türev ürünler
Kur Riski	→	Türev Ürünler
Faiz Oranı Riski	→	Türev Ürünler
Fiyat Riski	→	Türev Ürünler

İhracat firmalarının karşılaştıkları riskler ve korunma yöntemleri şöyle özetlenebilir:

Finansal risk, gelecekteki nakit akışlarına ilişkin belirsizlikler nedeniyle ortaya çıkabilecek zararları gibi finansal varlıkların olumsuz performansından oluşabilecek zararları içermektedir. Finansal riskler kredi, kur, faiz, fiyat ve likidite riski'dir. *Kredi riski*, tarafların sözleşmenin içeriğinde yer alan gereklilikleri gerçekleştirmemesi nedeniyle ortaya çıkan ve karşı tarafın ekonomik kayıp yaşamasına neden olan risktir (Delice ve Ege, 2015, s. 304). Şirketler genellikle ticari faaliyetlerine odaklanırlar, ancak kredi riskini minimize edebilmek için ticari faaliyetler ve kredi fonksiyonları ayrı ayrı değerlendirilmelidir (Shin, 2004, s. 29).

Kur riski, uluslararası ödemelerde, kredi ve sermaye değişimlerinde, yabancı para üzerinden borç ve alacakların, ilgili yabancı paranın milli para karşısında olası değer değişiklikleri nedeniyle oluşabilecek maddi zarar ihtimalidir. Döviz kuru riskini etkileyen faktörler; ülkede uygulanmakta olan döviz kuru sisteminin niteliği, döviz piyasalarında karar verici yapıların kuru etkileyebilme güçleri, ülkenin dış ödemeler dengesi, ülkenin ithalat ve ihracatta ilişkide olduğu ülkelerin durumu ve uluslararası döviz piyasalarında döviz kuru hareketlilikleri olarak bahsedilebilir (Güven, 2001, s. 223).

Faiz riski, faiz getiren kalemlerin veya bu kalemlerden elde edilen gelirlerin, faiz hareketlerindeki değişimlerden olumsuz etkilenmesi olarak adlandırılmaktadır (Konuralp, 2001, s.13). Fonlama riski olarak da adlandırılmakta olan *likidite riski*, firmaların finansal araçlara yönelik yükümlülüklerini gerçekleştirmek konusunda kaynak temininde zorluğa düşmesi

riskidir. Likidite riski, bir mali aracı en uygun değeriyle ve hızlıca nakte dönüştürememe ihtimalinden kaynaklanmaktadır (Karahan, 2002, s. 18). *Fiyat riski*, bir ürünün ileri bir tarihte spot fiyatının umulan fiyattan sapsmasıdır. İşletmelerin karşılaştıkları fiyat riski, işletmelerin işlem yaptığı piyasaların yapısı ve büyüklüğüne bağlıdır. Başka bir ifadeyle ise döviz kurlarında ve faiz oranlarında yaşanan dalgalanmaların neticesinde piyasa fiyatlarında oluşan risk fiyat riski olarak tanımlanır (Nurcan, 2005, s. 8).

Bu risklerden kaçınmak veya riski azaltmak amacıyla geliştirilen finansal araçlardan en önemlisi türev ürünlerdir. Türev ürünler, değerleri hisse senetleri, tahviller, yabancı para, faiz ve emtia vb. temel varlıklara dayalı finansal araçlardır. Bu bağlamda türev ürünler, cari piyasalarda işleme konu varlıklardan türetilmiş, bu varlıkların uzantısını oluşturan finansal ürünlerdir. Türev ürünler kapsamında yer alan futures, forward, swap ve opsiyonlar, finansal ürünler ve malların ileri vadede oluşabilecek fiyat hareketliliği ve belirsizliğine ilişkin karşı karşıya kalılabilecek riskleri minimize etmeyi ya da yok etmeyi hedefler (Chambers, 2012, s.1). Türev ürünlerin işlem gördüğü piyasalar türev piyasalar olarak adlandırılmaktadır. Türev ürünler riskten korunma, arbitraj ve spekülasyon amacıyla kullanılmaktadır.

Riskten korunma kavramı, bir mal ya da varlığın alım/satımı nedeniyle ileri bir tarihte oluşabilecek fiyat değişimlerinden ya da belirsizlikten korunmak amacıyla, ileri vadede bir mal veya varlık alım satımının bugünkü fiyattan yapılmasıdır (Adıgüzel ve Yılmaz, 2015, s. 17). Başka bir ifadeyle, cari piyasada bulunan bir pozisyondan doğabilecek risklerden, türev piyasalarda pozisyon alarak korunmaktır. İşletmeler finansal planlama yapabilmek, finansal sıkıntı ile karşılaşma ihtimallerini minimize etmek, dış olaylara karşı önlem arzusu ile riski dengelemek ve korunmak amacıyla türev araç kullanırlar (Aydın ve diğerleri, 2010, s. 582). Türev araçlar bir nevi sigortalama işlevi görmektedir (Saltoğlu, 2017, s. 4).

Türev ürünler; yabancı para, faiz oranı, kredi, likidite ve fiyat riskinden korunma amacıyla kullanılmaktadır. Bu doğrultuda uluslararası piyasalardaki faaliyetleri dolayısıyla yabancı para riskine maruz kalan, uluslararası rekabet dolayısıyla yabancı pazarlarda varolabilmek için fiyat, maliyet, vade, bilgi, hız, ürün çeşitliliği vb. hususlarda avantajlı olmak zorunda olan ihracatçı firmalar için riskten korunma işlemi büyük önem arz etmektedir.

Bir türev sözleşmesi, başka bir temel işlemin değerine bağlı olan ya da bu değerden türetilen alım satım sözleşmesidir (Kolb ve Overdahl, 2010, s. 14). *Arbitraj* bir döviz, menkul değer, mal ya da üretim faktörünün belli bir andaki fiyat farklılığından yararlanmak amacıyla, bir ekonomik varlığın eş zamanlı alınıp satılması şeklinde yapılan işlemlerdir (Chambers, 2012, s. 14). *Spekülasyon*, yapılan tahminler doğrultusunda, fiyatında artış ön görülen ekonomik bir varlığın satın alınması ya da fiyatında düşüş beklenen bir varlığın satılması yoluyla kar elde edilmesi işlemidir (Delice ve Ege, 2015, s. 333).

Forward sözleşmeler, en basit finansal türev üründür. Klasik bir vadeli işlem sözleşmesi olan forward işleminde, alıcı ve satıcının ileri bir tarihte, başlangıçta belirlenmiş bir tarihte, miktarda ve nitelikteki malın alımını ya da satımını kabul ettiği sözleşmelerdir (Mihajlovic ve Zdravkovic, 2016, s. 50). Bu sözleşmeler, ileri bir tarihte teslimi gerçekleşecek bir ürünün, fiyat, miktar ve vadesinin tespit edilerek düzenlendiği sözleşmelerdir. Forward sözleşmeler, kesin ve bağlayıcıdır (Ceylan ve Korkmaz, 2014, s. 228). Forward sözleşmeler genellikle finans kurumu ya da bir finansal kurum ile müşterisi arasında düzenlenir ve tezgahüstü piyasalarda işlem görürler. İşletmeler, kur riskinden korunmak amacıyla forward döviz sözleşmelerini kullanabilirler. (Hull, 2018, s. 6).

Futures sözleşmeler, standart yapıdadırlar ve bu sözleşmeler, alıcı ve satıcılara karşılıklı kontratlar oluşturarak alım satım işlemlerini dengeleme imkanı sağlarlar (Gokhale, 2004, s.74-75). Futures sözleşmelere ilişkin işlemler borsaya üye aracı kurumlar vasıtasıyla yürütülmektedir (Parlakkaya, 2005, s. 119) Futures kontratların forward sözleşmelerden bir diğer farkı da organize piyasalarda işlem görmesidir (Hull, 2018, s. 8). *Opsiyon sözleşmesi* sahibine, bir varlığı, önceden belirlenmiş bir fiyattan alma ya da satma hakkı veren enstrümanlardır. Opsiyonlar, hammadde, finansal varlık, altın vb. geniş bir ürün yelpazesinde kullanılmaktadır (Martinkute-Kauline, 2013). Bu sözleşmeler hem organize piyasalarda hem de tezgahüstü piyasalarda işlem görmektedirler (Hull, 2018, s.9).

Swap sözleşmeleri, gelecekteki bir nakit akışını değiştirmek için yapılan bir anlaşmadır (Whaley, 2006, s. 136). Tezgah üstü piyasalarda işlem gören bu sözleşmeler, nakit akışlarının tarihi ile hesaplama şeklini belirler ve genellikle bir döviz kuru,

bir faiz oranı ya da diğer bir piyasa değişkeninin gelecekteki değerini kapsar (Hull, 2018, s. 155). Belirli bir miktar ve nitelikteki para, döviz, altın, finansal araç, alacak vb. varlık ve yükümlülüklerin, daha evvel belirlenmiş fiyat ve şartlar doğrultusunda, ileri bir vadede alım/satımını kapsayan sözleşmelerdir Yılmaz ve Aslan, 2016, s. 666). Şirketler genelde faiz oranlarındaki dalgalanmalar nedeniyle aktif ve pasiflerinin ya da nakit akışlarının gerçeğe uygun değerinde değişiklik oluşması riskini azaltmak için genellikle faiz swaplarını kullanmaktadırlar (Rasthly, 2017, s. 43).

Riskten korunma (Hedging), ise şirketlerin emtialarda, para birimlerinde, menkul kıymetlerde veya faiz oranlarındaki fiyat dalgalanma ihtimallerini sınırlamak veya dengelemek için kullandıkları bir risk yönetimi stratejisidir (Rasthly, 2017, s. 43). Bir varlığın gerçeğe uygun değerindeki olumsuz değişimlerin neden olabileceği risklerden korunmak amacıyla kullanılan araçlara türev araçlar; riskten korunma amacıyla kullanılan türev araçların değerlendirme ve muhasebeleştirme işlemleri ise riskten korunma muhasebesi olarak adlandırılmaktadır (Çakır ve Sabuncu, 2016, s. 122).

Türev araçların işlem hacminde meydana gelen artış, türev araçlara ilişkin gerçekleştirilen işlemlerin nasıl kayda alınacağı sorununu ön plana çıkarmıştır. Türev ürünler ile yapılan işlem sonuçlarının işletme ile ilgilenen taraflara açıklanmasının gerekliliği, işlemlerin muhasebeleştirme kısmını dikkate ihtiyacını da ortaya çıkarmıştır.

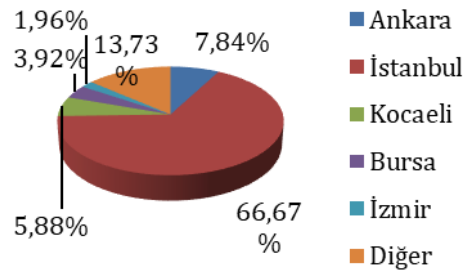
Şirketlerin karşı karşıya kaldıkları risk, riskten korunma araçlarıyla aslında minimize edilmiş olsa bile bu durum muhasebeye uygun bir biçimde yansıtılmaz ise riskten korunmanın beklenen etkileri de finansal tablolara yansıtılmamış olacaktır. Bu nedenle, türev ürünlerin kaydedilmesi, kar/zarar hesaplamaları, kayıtlara aktarılması, finansal tablo veya raporlarda gösterilişi ve kayıttan çıkarılmasına yönelik muhasebe işlemleri son derece önem arz etmektedir (Önce, 1995, s. 48). Türev ürünlerin kullanımının giderek yaygınlaşması ile birlikte bu ürünlerin muhasebeleştirilmesi ile ilgili standartlar uygulamaya konulmuştur.

TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı'nda korunma muhasebesinin amacı; "Kar veya zararı etkileyebilecek belirli riskleri yönetmek için uygun finansal araçlar kullanılarak gerçekleştirilen risk yönetimi faaliyetlerinin etkisinin finansal tablolarda sunulmasıdır" şeklinde yer almaktadır. TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı'nda riskten korunma muhasebesinin uygulanmasında bahsedilen ise Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma, Nakit Akış Riskinden Korunma ve Yurt dışındaki İşletmede Bulunan Net Yatırım Riskinden Korunma'dır.

TMS 39 kapsamında riskten korunma muhasebesi etkinlik ölçümünde ileriye yönelik test ve geriye dönük test olmak üzere iki ayrı testin uygulanması gerekmektedir, TFRS 9 standardı kapsamında, etkinlik testlerinin yapılmasına devam edilecek olup geriye dönük etkinlik testlerinin muhasebe kayıtları için yapılmasına devam edilirken ileriye yönelik etkinlik testleri zorunluluğu devam etmektedir. TFRS 9 'da etkinlik testleri sonuçlarının %80-125 bandında olması zorunluluğu kalkmış ve bu testlerde, riskler ve bu risklerin yönetiminde kullanılan araçların arasındaki ekonomik ilişki önem kazanmıştır (Sola ve Ersan, 2018).

İhracat Firmalarında Türev Ürün Kullanımına İlişkin Bir Uygulama

Uygulamada ihracatçı firmaların türev ürün kullanımına ilişkin durumu ortaya koyabilmek amacıyla BİST 100'de yer alan ihracat firmaları dikkate alınmış, işletmelerin yıllık faaliyet raporları ve denetim raporları üzerinden bir analiz çalışması yapılmıştır. Çalışmamızın BİST 100'de yer alan ihracatçı firmalar üzerinden yapılmasının nedeni, bu firmaların sektörün öncülerinden ve türev ürün kullanımına ilişkin teknik bilgi ve donanıma sahip personel ve farkındalığının olmasıdır. Çalışmamızda yer alan firmaların 2016-2018 yıllarına ilişkin finansal tabloları ve dipnotları Kamu Aydınlatma Platformu (KAP)'nin internet sayfasından temin edilmiştir.

Şekil 1: İllere Göre İhracat Oranları

Öncelikle BİST 100'de yer alan firmalar ihracatçı olup olmamaları bakımından incelenmiş olup 51 firmanın ihracat yapmakta olduğu tespit edilmiştir. Bu firmaların, illere göre dağılımı yandaki grafikte yer almakta olup, en çok ihracat İstanbul, Ankara, Kocaeli, Bursa ve İzmir'den gerçekleştirilmektedir. Uygulamaya ait sıralamanın Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM)'in 2017 en çok ihracat yapan iller sıralamasıyla da uyumlu olduğu görülmüştür.

2017 Yılı	Tutar (Milyar TL)
Türkiye İhracatı ¹	537,17
Uygulamaya Dahil Edilen Firmaların İhracatı	126,19**

TİM verilerine göre ülkemizin 2017 yılı ihracatı 537,17 Milyar TL'dir. Uygulamada bahse konu 51 firmanın 2017 yılı için toplam ihracat rakamı 126,19 Milyar TL olup bu tutar Türkiye ihracatının %23,49'una tekabül etmektedir.

Tablo 1: İhracat Firmalarının Sektörlere Göre Dağılımı		
SEKTÖR	İHRACAT (Bin TL)	%
İMALAT/KİMYA	16.577.045	13,14
İMALAT/METAL	54.450.668	43,15
İMALAT/MOBİLYA	57.137	0,05
İMALAT/KAĞIT	95.382	0,08
İMALAT/ELEKTRİK	954.134	0,76
İMALAT/GIDA	1.322.959	1,05
İMALAT/PETROL VE KAUÇUK	1.121.407	0,89
İMALAT/TAŞ VE TOPRAK	4.012.612	3,18
İMALAT/TEKSTİL	1.201.189	0,95
İNŞAAT	4.712.311	3,73
TEKNOLOJİ	1.111.994	0,88
ULAŞTIRMA, HABERLEŞME	37.171.478	29,46
HOLDİNG	3.403.488	2,70
TOPLAM	126.191.804	100,00

Tablo 1'de yer aldığı üzere, çalışmamıza dahil edilen ihracat firmalarının büyük kısmı imalat/metal sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu sektörü, sırasıyla ulaştırma/haberleşme, imalat/kimya ve inşaat sektörleri takip etmektedir. İhracat firmalarının finansal tablo ve dipnotları incelenerek kaç firmanın türev ürün kullandığı, faaliyetleri süresince hangi risklerle karşı karşıya kaldıkları ve bu riskleri yönetebilmek için yaklaşımlarının ne olduğu, hangi politikaları izledikleri, risk yönetimi için faydalandıkları firma içi ve firma dışı yöntemler incelenmiştir.

1 <http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari.html>

**BİST 100'de yer alan ihracat firmalarının 2017 yılı bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolarından temin edilmiştir.

KARŞI KARIYA KALINAN RİSKLER	FİRMA SAYISI	TOPLAM İÇİNDEKİ (%)
Kur Riski	51	100
Faiz Oranı Riski	50	98
Kredi Riski	49	96
Likidite Riski	51	100
Fiyat Riski	28	55

Tablo 2’de belirtildiği üzere BİST 100’de yer alan ihracat firmalarının yıllık faaliyet raporları ve denetim raporları verilerine göre, neredeyse tamamı, kur riski, faiz oranı riski, kredi riski, likidite riski ve fiyat riskiyle karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir. Ancak, finansal tablo ve dipnotlar incelendiğinde sadece ihracat firmalarının %63’ünün finansal risklere karşı türev ürün kullandığı tespit edilmiştir.

RİSKLER	RİSKE MARUZ FİRMA SAYISI	TÜREV ÜRÜN KULLANAN FİRMA SAYISI		
		2018	2017	2016
Kur Riski	51	23	25	23
Faiz Riski	49	14	14	12
Kredi Riski	49	-	-	-
Likidite Riski	51	-	-	-
Fiyat Riski	30	9	6	7

BİST 100’de yer alan ihracat firmalarının yıllık faaliyet raporları ve denetim raporları verilerinde, ihracat firmalarının tamamı faaliyetleri gereği kur riskiyle karşı karşıya kaldıklarını belirtmiş olup, bu firmaların 2018 yılında %45’i, 2017 yılında %49’u ve 2016 yılı içinse %45’i kur riskine karşı türev araçlar ile korunmaktadır. İhracat firmalarının, kur riskinden korunmak amacıyla kullandığı türev ürünlerin yıllar itibarıyla dağılımı Tablo 9’da yer almaktadır. İhracat firmaları, kur riskine karşı en çok forward sözleşmelerden yararlanmaktadır Bu sözleşmeleri sırasıyla; swap ve opsiyonlar takip etmektedir.

Kur Riski	2018 (Firma Sayısı)	2017 (Firma Sayısı)	2016 (Firma Sayısı)
Forward	16	17	15
Futures	-	1	1
Opsiyon	3	5	6
Swap	8	5	4
Belirtilmemiş	4	4	4

BİST 100’de yer alan ihracat firmalarının yıllık faaliyet raporları ve denetim raporları verilerine göre, firmaların 49’u faiz oranı riskine maruz kaldığını belirtmiş olup, bu firmaların 2018 ve 2017 yıllarında %29’u, 2016 yılında ise %24’ü türev ürün kullanarak faiz riskten kaçınmaktadır. İhracat firmalarının tamamı faiz riskini minimize etmek veya yok etmek amacıyla swap sözleşmeleri tercih etmektedir.

Faiz Riski	2018 (Firma Sayısı)	2017 (Firma Sayısı)	2016 (Firma Sayısı)
Forward	-	-	-
Futures	-	-	-
Opsiyon	-	-	-
Swap	14	14	12

BİST 100'de yer alan ihracat firmalarının yıllık faaliyet raporları ve denetim raporları verilerine göre kredi riskine maruz kaldığını ifade eden 49 firmanın bu riski yönetmek adına türev ürün kullanımı bulunmamaktadır. İhracat firmalarının tamamı, likidite riskine maruz kaldığını belirtmiş olmakla birlikte, bu riskin yönetiminde türev ürün kullanımı bulunmamaktadır.

Uygulama kapsamındaki firmaların yıllık faaliyet raporları ve denetim raporları verileri incelendiğinde fiyat riski ile karşı karşıya kaldığını belirten 30 firmanın 2018 yılında %30'u, 2017 yılında %20'si ve 2016 yılında ise %23'ü fiyat riskini minimize etmek ya da ortadan kaldırmak gayesiyle türev kontratlardan yararlanmaktadır. İhracat firmaları fiyat riskine karşı korunmak için en çok swap kontratları ve ikinci olarak da opsiyon sözleşmelerini tercih etmektedir.

Tablo 6: İhracat Firmalarında Fiyat Riskine Karşı Türev Ürün Kullanımı

Fiyat Riski	2018 (Firma Sayısı)	2017 (Firma Sayısı)	2016 (Firma Sayısı)
Forward	1	1	-
Futures	-	-	1
Opsiyon	2	3	3
Swap	8	5	6

Kamu Aydınlatma Platformu (KAP)'da yer alan Faaliyet Raporları ve Denetim Raporlarından temin edilen verilere göre; kur riski, kredi riski, likidite riski, faiz riski ve fiyat riskine maruz kalmakla birlikte riskten korunma politikası olarak türev araçları kullanmayan ihracat firmalarının risk yönetiminde kullandıkları yöntemler aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Kredi riski: Müşterilerin kredi limitlerinin belirlenmesi ve sınırlandırılması, kredibilitelerinin takip edilmesi, ipotek veya çek vb. teminat alınması, Doğrudan Borçlandırma Sistemi (DBS) ile satış yapılması,

Likidite riski: Tahmini ve fiili nakit akımlarını takip etmek, finansal varlık ve yükümlülüklerin vadelerinin eşleştirilmesi, yeterli fon ve borçlanma rezervi için yeterli sayıda ve yüksek kalitede kredi sağlayıcılarına ulaşılabilirliğin sürekli ve etkin olması,

Fiyat riski: Hammadde ve emtia fiyatlarının yakın takibi,

Faiz oranı riski: Piyasanın etkin bir şekilde takip edilmesi, faiz oranlarının incellenmesi ve güncellenmesi, faiz oranına duyarlı varlık ve yükümlülüklerin dengelenmesi, firmanın yapısına göre faizlerin sabitlenmesi ya da sabit ve değişken faizli kredi kullanımları ile farklı portföy yapılarının oluşturulması,

Kur riski: Döviz pozisyonunun sürekli takip edilmesi, alacaklar ile borçların aynı para biriminden yürütülmesi, döviz cinsinden aktif ve pasiflerin dengelenmesi, vadeli alacaklar için yabancı para kredi kullanımı, kur farkının fiyata aktarılması vb. risk yönetim stratejileri izlediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca stress testleri ve duyarlılık analizleri ile piyasa risklerini kontrol altına almaya çalıştıklarını beyan etmişlerdir.

Sonuç olarak; faaliyetleri gereğince kur riski, faiz riski, kredi riski, likidite riski ve fiyat riski ile karşı karşıya kalmakta olan ihracat firmaları, bu risklerin yönetiminde firma içi ya da firma dışı bir çok riske ilişkin yönetim stratejisi uygulamaktadırlar.

İhracat firmaları maruz kaldıkları kur riski, faiz oranı riski ve fiyat riskinin minimize edilmesi ya da ortadan kaldırılması amacıyla türev araçları kullanmak yerine, genellikle forward sözleşmeleri, faiz oranı riskine karşı korunmak için sadece swap sözleşmeleri ve fiyat riskinin kontrol altına alınması için swap ve opsiyon sözleşmelerini tercih etmektedirler.

Çalışmamız kapsamında yer alan ihracat firmaları TMS/TFRS uygulamakta olup, firmaların tamamı türev işlemlerini riskten kaçınma amacıyla gerçekleştirmekte ve spekülatif amaçlı türev ürün kullanımları bulunmamaktadır. Faaliyetleri gereğince karşı karşıya kaldıkları yabancı para, kredi, faiz, likidite ve kur risklerini azaltmak veya ortadan kaldırmak

amacıyla, türev sözleşmeleri risk yönetimi çerçevesinde kullanan ihracat firmalarının neredeyse tamamı türev işlemlerini riskten korunma muhasebesi kapsamında değerlendirmekte ve bu doğrultuda riskten korunma muhasebesi yönünden etkin olan işlemleri riskten korunma muhasebesi kapsamında kayda almaktadır. Kullanım amacı riskten korunmak olmasına rağmen, riskten korunma muhasebesi kapsamında gerekli koşulları sağlayamayan türev işlemler ise alım-satım amaçlı olarak kaydedilmekte ve gerçeğe uygun değerindeki değişimler ilgili oldukları dönemin gelir tablosu ile ilişkilendirilmektedir.

Sonuç

Yurt içinde üretilen mal ve hizmetlerin diğer ülkelere satışını ifade eden ihracat kavramı, küreselleşmenin ve finansal sistemlerde yaşanan gelişmelerin etkisiyle önemini ve hacmini arttırmıştır. Firmalar, alternatif pazar arayışları, optimal maliyet hedefleri, değişen ve gelişen teknoloji ile bilgi akışına dahil olmak, paralel veya artan yapıda satış gerçekleştirmeleri ile faaliyetlerini sürekli kılmak amacıyla ihracata yönelmektedir. İhracat, günümüzde globalleşen dünyanın kaçınılmaz bir gerekliliğidir. Ülkeler, işletmeler ve bireyler ihtiyaçlarını karşılamak çabaları doğrultusunda dış ticaret işlemlerine taraf olmaktadır.

Risk kavramı, öngörülemeyen ya da kontrol edilemeyen sonuçlarla karşılaşma ihtimali olarak ifade edilebilmektedir. İhracat firmaları, faaliyetlerinin doğası gereği bir takım risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Finansal riskler, uluslararası ekonomilerde yaşanan gelişmeler ve ilişkiler ile önemini ve etkisini arttırmış, bu gelişmeler neticesinde, bir piyasada yaşanan finansal sorun kısa sürede tüm piyasaları etkiler hale gelmiştir. Bu durum finansal risklere karşı çözüm için yeni arayışlara neden olmuş ve finansal riskten kaçınmak ya da riski minimize etmeye yönelik yeni geliştirilen finansal araçlardan en önemlisi olan türev ürün kavramı ortaya çıkmıştır. Türev ürünler, cari piyasada gerçekleştirilen bir işlem ya da sahip olunan bir varlığın ileri bir tarihte değerinde meydana gelebilecek değişimler nedeniyle karşılaşılabilecek risklere karşı geliştirilmiş finansal araçlardır.

Türev ürünler ilk kullanım dönemlerinde sadece bilanço dışı işlemler olarak dipnotlarda açıklanmaktayken, günümüz ekonomilerinde türev araçların önemini ve kullanımının çoğalması ve bilanço dışı bilgilerin finansal tablo okuyucularının değerlendirmelerinde etkisinin artması ile birlikte, bu finansal araçların nasıl muhasebeleştirileceği sorunu doğmuştur. Bu sorunun çözümüne yönelik, finansal araçların neler olduğu, nasıl sınıflandırıldığı, nasıl değerlendirildiği ve muhasebeleştirildiğine ilişkin, uluslararası ve ulusal bazı standartlar da geliştirilmiş bulunmaktadır.

Çalışmamızda, ihracat firmalarının faaliyetleri nedeniyle karşı karşıya kaldıkları riskler ve bu risklerden kaçınmak adına türev ürün kullanım yaklaşımları incelenmiş olup, kaynak olarak finansal verilere ulaşılabilirlik, teknik bilgi ve deneyim açısından yetkin personel ve finansal yaklaşıma sahip olmaları nedeniyle BİST 100’de yer alan firmalar baz alınmıştır. Bu firmaların %51’i ihracat faaliyetinde bulunmakta olup toplam ihracat rakamları, ülke ihracatının %23,5’ini oluşturmaktadır. Çalışmaya konu firmalar üzerinden yapılan değerlendirmede en çok ihracat yapan illerin İstanbul, Ankara, Kocaeli, Bursa ve İzmir olduğu; en çok ihracat yapılan sektörlerinde imalat, ulaştırma/haberleşme ve inşaat olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu verilerin Türkiye İhracatçılar Meclisi’nin ilgili yıl konsolide verileriyle paralel olduğu gözlenmiştir.

BİST 100’de yer alan ihracatçı firmaların neredeyse tamamının kur riski, faiz oranı riski, fiyat riski, kredi riski ve likidite riskine maruz kaldıklarını belirttikleri ve bu firmaların %62’sinin finansal risklerden korunmak amacıyla türev araç kullandığı tespit edilmiştir.

Yine ihracat firmalarının sırasıyla, en çok kur riski, faiz oranı riski ve fiyat riskine karşı türev ürün kullanmakta olduğu, kur riskinden korunmak için forward, opsiyon ve swap sözleşmelerine taraf oldukları, faiz oranı riskinden kaçınmak için swap sözleşmelerini, fiyat riskinden korunmak için ise swap ve opsiyon sözleşmelerini tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Çalışmamız neticesinde, ihracat firmalarının, faaliyetleri doğası gereğince finansal risklerle karşı karşıya kaldığı ve bu finansal risklerden korunmak amacıyla türev ürün kullandıkları tespit edilmiştir.

İhracat firmalarının neredeyse tamamı, kur, faiz, fiyat, likidite ve kredi riskleriyle karşı karşıya kalmakta ancak türev araçları, büyük oranda kur ve faiz riskinden korunmak amacıyla tercih etmektedir. Kur riskine karşı en çok forward

sözleşmelerinden faydalanan ihracat firmaları, faiz riskinin yönetiminde swap sözleşmelerinden yararlanmaktadır.

Uygulamaya konu ihracat firmaları ölçekleri gereğince TMS/TFRS kapsamında muhasebeleştirme yapmakta olup, neredeyse tamamı türev ürün kullanımlarını finansal riskten korunmak amacıyla gerçekleştirmektedir. Türev ürünler, riskten korunmak amacıyla kullanılmasına rağmen bir kısmı riskten korunma muhasebesi kapsamında kayda alınamamaktadır. Bunun başlıca nedeni, TMS 39 kapsamında belirtilen, riskten korunma muhasebesi için gerekli şartların, özellikle de etkinlik sonucunun %80-125 bandında olması gerekliliğidir. TFRS 9 kapsamında, etkinlik testlerinin yapılmasına devam edilecek olup geriye dönük etkinlik testlerinin zorunluluğu kaldırılmıştır. İleriye yönelik etkinlik testlerinin ise zorunluluğu devam etmektedir. Ancak, etkinlik testi sonuçlarında %80-125 bandı etkinlik ölçümünde sağlanması gereken ana koşul olmaktan çıkmış ve bu testlerde, maruz kalınan finansal riskler ve bu risklerin ortadan kaldırılması ya da azaltılmasına yönelik kullanılan araçlar arasındaki ekonomik ilişki önem kazanmıştır.

Türev ürünlerin, ülkemizde artan düzeyde kullanımına karşın dünya da çok daha yaygın bir kullanımı bulunmaktadır. Ancak bu ürünlerin riskten korunma amacıyla kullanımının daha da artacağı ön görülmele birlikte, yapıları gereği barındırdığı riskler de gözden kaçırılmaksızın, doğru bir risk yönetim stratejisi ve bilgi donanımıyla kullanımının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Adıgüzel, H. ve Altıok Yılmaz, A. (2015). Türev ürünlerin finansal riskten korunma aracı olarak uluslararası muhasebe standartları kapsamında muhasebeleştirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, 3(131), 16–31.
- Aydın, N., Başar, M. ve Coşkun, M. (2010). *Finansal yönetim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Başoğlu, U., Ceylan, A. ve Parasız, İ. (2001). *Finans teori, kurum ve araçlar*. Bursa: Ekin Kitapevi.
- Bayraktaroğlu, A., Sarı, B. ve Heybeli, B., (2012). İşletmelerin finansal risk yönetiminde türev ürün kullanımlarına ilişkin bir saha araştırması: Denizli ili örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), 11–21.
- Berk, N. (2010). *Finansal yönetim*. İstanbul: Türkmen Yayınevi.
- Breadley, R. A., Myers S. C. ve Marcus A. J. (2007). *İşletme finansının temelleri* (5. bs.). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Boztosun, D., Aksoylu S., Altunışık, F., Baraz E. H. ve Aksoy, B. (2016). Dış ticaret yapan firmaların finansal risk yönetiminde türev ürün kullanım düzeylerinin incelenmesi: Kayseri ili örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17(1), 530–539.
- Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2014). *Finansal teknikler* (8.bs.). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Chambers, N., (2012). *Türev Piyasalar*. 4. İstanbul: Beta Yayınları.
- Sabuncu, B. ve Çakır, M. H. (2015). Riskten korunma aracı olarak türev ürün kullanımı. *The Journal of Academic Social Science*, 268–288.
- Ege, İ. ve Delice G., (2015). *Uluslararası finans teori, politika ve uygulama*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Gokhale, J. B.(2004). Hedge to arrive contracts: Futures or forwards. *Dark Law Review*, 53(1), 55–132.
- Gould, M. (2018). International marketing. *Salem Press Encyclopedia*.
- Hull, J. C. (2018). *Options, futures and other derivatives*. New York, NY: Pearson Education.
- İhracat Yönetmeliği.

- Jordan, D. R. (2018). Finance. *Salem Press Encyclopedia*.
- Karahan, K. (2002). *Uluslararası muhasebe standartları kapsamında finansal araçların mali tablolarında gösterimi ve değerlemesine ilişkin esaslar. Yeterlilik Etüdü*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Muhasebe Standartları Dairesi.
- Kaygusuzoğlu, M. (2011). Finansal türev ürünlerden forward sözleşmeleri ve muhasebe işlemleri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(2), 137–149.
- Kolb, R. W., & Overdahl, J. A. (2010). *Financial derivatives: Pricing and pricing and risk management*. Hoboken, N.J: Wiley.
- Konuralp, G. (2001). *Sermaye piyasaları, analizler, kurumlar ve portföy önerimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Martinkute-Kauline, R. (2013). Sensitivity of option contract. *Business: Theory&Practise*, 14(2), 157–165.
- Meder Çakır, H. ve Sabuncu, B. (2016). Riskten korunma amaçlı türev araçların Türkiye muhasebe standartları kapsamında muhasebeleştirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 121–137.
- Mihajlovic, L. S., & Zdravkovic L. (2016). Forward, future and option on stock exchange market. *Journal of Process Management-New Technologies*, 4(3), 50–56.
- Nelson, Carl A. (2015). *Import export-how to get started in international trade* (2nd eds.). New York, NY: McGraw-Hill Inc.
- Nurcan, B. (2005). *Türev piyasası işlemlerinin vergilendirilmesi ve örnek ülke uygulamaları (Uzmanlık Yeterlilik Tezi)* T.C. Merkez Bankası, Ankara.
- Önce, S. (1995) *Türev ürünlerin muhasebe sorunları ve bankalar için muhasebeleştirme şekilleri*. Eskişehir: Türkiye Bankalar Birliği.
- Özince, E. (2006). Finansal sektörde türev piyasalar. *TBB ve IIF İşbirliğinde Gerçekleşen Konferans*. İstanbul: TBB.
- Parlakaya, R. (2005). *Finansal türev ürünler ile mali risk yönetimi ve muhasebe uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pirtini, S. ve Melemen M. (2004). *İhracat uygulamaları pazarlama yönlü bir yaklaşım*. İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- Rasthy, J. (2017). Interest rate swaps: Simplified accounting for a perfect fair value hedge. *The CPA Journal*, 87(11), 42–47.
- Saltoğlu, B. (2017) *Türev araçlar, piyasa ve risk yönetimi-sermaye piyasası lisanslama sınavları çalışma kitabı*. İstanbul: Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu.
- Selvi, Y. (2000). *Türev ürünlerin muhasebeleştirilmesi*. İstanbul: ARC Yayıncılık.
- Selvi, Y., Türel, A., Yılmaz M. K. ve Kurun E. (2007). Türev ürün sözleşmelerinin reel sektör şirketleri tarafından kullanımı ve riskten korunma muhasebesi açısından değerlendirilmesi: İMKB-100 şirketleri üzerine bir inceleme. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 9(4), 61–72.
- Sevil, G. (2001). *Finansal risk yönetimi çerçevesinde piyasa volatilitesinin tahmini ve portföy var hesaplamaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Shin, H. S. (2004). *Derivatives accounting and risk management*. London, UK: Risk Books.
- Sola, H., ve Ersan J. (2018). Finansal riskten korunma muhasebesi yeni finansal araçlar standardı, TMS 39 ve TFRS 9 karşılaştırması. *Sinerji Avrupa Finansal Danışmanlık Eğitim Notları*.
- TFRS 9: Finansal Araçlar.
- TMS 39: Finansal Araçlar: Muhasebe ve Ölçme.
- Türko, M. (2002). *Finansal yönetim*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Whaley, R. E. (2006). *Derivatives: Markets, valuation and risk management*. Hoboken, NJ: Wiley.
- Yılmaz, E. ve Aslan T., (2016). Finansal risklerin yönetilmesinde türev ürünlerin kullanımı, Borsa İstanbul (BİST) 100 endeksi'ndeki şirketler üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırma Dergisi*, 8(1), 663–678.
- Yücel, A. T., Mandacı P. E. ve Kurt G. (2007). İşletmelerin finansal risk yönetimi ve türev ürün kullanımı: İMKB 100 endeksinde yer alan işletmelerde bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 36, 106–115.
- (Çevrimiçi) <http://www.tim.org.tr/ihracat-rakamlari.html>
- (Çevrimiçi) Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) www.tuik.gov.tr, 02.11.2018.

Integrated Reporting In Shipping Industry: An Analysis of International Shipping Companies*

Denizcilik İşletmelerinde Entegre Raporlama: Uluslararası Denizcilik Firmalarının Analizi

Alperen Çıkıkcı¹ , Seçil Sigali²

¹Graduate Student, Dokuz Eylül University Social Sciences Institute, İzmir, Turkey

²Assoc. Prof., Dokuz Eylül University, Maritime Faculty, İzmir, Turkey

ORCID: A.Ç. 0000-0001-5429-5295; S.S. 0000-0002-5743-6169

ABSTRACT

This study aims to analyze the compliance of shipping companies' financial and non-financial reports with the IIRC (International Integrated Reporting Council) integrated reporting framework. Integrated reports, annual reports, sustainability reports, and corporate social responsibility reports of international shipping companies issued and published between the years 2010-2018 were used as data. According to literature and the IIRC framework dimensions, content analysis and statistical tests were applied to create scores that show the compliance degree of the reports and companies. Consequently, the compliance score of the shipping companies shows a continuous rise within the sample period. The effect of the integrated reporting framework was examined by comparing the results before and after framework periods. Results show that the compliance scores of companies were significantly higher after the framework period.

Keywords: Integrated reporting, shipping companies, financial reporting, sustainability

ÖZ

Bu çalışma, denizcilik işletmelerinin finansal ve finansal olmayan raporlarının IIRC (Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi) entegre raporlama çerçevesine uygunluğunu analiz etmeyi amaçlamaktadır. Veri seti, 2010-2018 yılları arasında hazırlanan ve yayımlanan uluslararası denizcilik işletmelerinin entegre raporları, yıllık raporları, sürdürülebilirlik raporları ve kurumsal sosyal sorumluluk raporlarını kapsamaktadır. Literatür ve IIRC kavramsal çerçeve boyutlarına göre, raporların ve işletmelerin uyum derecesini gösteren puanları oluşturmak için içerik analizi ve istatistiksel testler uygulanmıştır. Sonuçlar, denizcilik işletmelerinin uyum puanlarının örnekleme dönemi içinde artan bir eğilim sergilediğini göstermektedir. Entegre raporlama çerçevesinin etkisi çerçeve öncesi ve çerçeve sonrası sonuçlarının karşılaştırılması ile ölçülmüştür. Sonuçlar işletmelerin uygunluk sonuçlarının çerçeve sonrası dönemde önemli ölçüde yüksek olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Entegre raporlama, denizcilik işletmeleri, finansal raporlama, sürdürülebilirlik

*This study is a version of a master thesis titled as "Integrated Reporting In Shipping Industry: An Analysis of International Shipping Companies", Dokuz Eylül University Graduate School of Social Sciences, 2019.

Submitted/Başvuru: 22.01.2020 Accepted/ Kabul: 10.02.2020

Corresponding author/Sorumlu yazar/: Seçil Sigali / seçil.varan@deu.edu.tr

Citation/Atf: Çıkıkcı, A., & Sigali, S. (2020). Integrated reporting in shipping industry: An analysis of international shipping companies. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute*, 62, 23-35. <https://doi.org/doi.org/10.26650/MED.2020678485>

1. Introduction

Integrated reporting presents both financial and non-financial information of a company within a concise and single form to all stakeholders and has been creating a reasonable ground for sustainable growth for companies, thus for the global economy. Integrated reporting expedites to reach specific sustainable development goals by forming the business model of a company (Krzus, 2011: 275-276). Expected benefits of integrated reporting might be extended (Steyn, 2014: 479) as integrated reports serve as a key to address externalities issues in economic theory by reducing information asymmetry, providing more transparency, that leads to a higher financial and operational performance (Sigalı and Balsari, 2018).

Integrated reporting had an international call in 2010 by the establishment of the International Integrated Reporting Council (IIRC). The IIRC was established in order to gather different global parties to discuss and determine integrated reporting standards (IIRC, 2010a: 1). Benefits of the integrated reporting are also specified by the IIRC as *“reported information better aligned with investor needs, higher levels of trust with key stakeholders, better resource allocation decisions including cost reductions, lower cost of, and better access to, capital because of improved disclosure”* (IIRC, 2011: 21).

The first discussion paper was published by IIRC in 2011, with a single value creation model. Integrated reporting was defined at this discussion paper as (IIRC, 2011: 2): *“Integrated Reporting brings together material information about an organization’s strategy, governance, performance and prospects in a way that reflects the commercial, social and environmental context within which it operates. It provides a clear and concise representation of how an organization demonstrates stewardship and how it creates and sustains value”*. Although the discussion paper put forward new ideas on integrated reporting, the breakthrough principles and contents were determined by the IIRC in 2013 with the Integrated Reporting Framework. The integrated report was also defined by the IIRC at the International Integrated Reporting Framework as (IIRC, 2013: 7): *“An integrated report is a concise communication about how an organization’s strategy, governance, performance and prospects, in the context of its external environment, lead to the creation of value over the short, medium and long term”*.

An integrated report is prepared by an organization to reveal the integration of financial performance and non-financial organizational performance with its organizational vision. The integrated report also explains how an organization is going to approach that organizational vision (Abeysekera, 2013: 236).

The world population continues to grow, and shipping plays an essential role in the growth and sustainable development because it provides low-cost and efficient maritime transport. Maritime transport is the backbone of global trade and the global economy (Ki-Moon, 2016:1). Taking into account the significance of the shipping sector for the global economy, the benefits of integrated reporting would contribute to add value for a worldwide sustainable development, by presenting information on value created by the shipping firms, thus lowering information asymmetry. There is no research on the integrated reporting of shipping companies, as far as detected.

Therefore, this study aims to analyze the compliance of shipping companies’ with the IIRC integrated reporting framework. The rest of the study is structured as follows: The second part reviews the literature, followed by data, methodology, findings, and the last part concludes the study.

2. Literature Review

Previous studies on integrated reporting have focused on various aspects. Studies that analyzed the financial performance aspects of the integrated reporting generally focused on its effect on the share price of the organization and the cost of capital. On the other hand, some of the studies examine the accounting and auditing practices of integrated reporting. The primary motivation of these researches is to demonstrate the current situation of integrated reporting.

Atkins and Maroun (2015) analyze initial reactions of the South African institutional investment community to first sets of integrated reporting according to the data of 20 experts from the South African institutional investment industry. Integrated reporting is seen as an improvement on traditional reporting. However, findings reveal that the length of the reports and

repetition tort usefulness of report (Atkins and Maroun, 2015: 215). For further research, they suggest that the disclosures and the structure of the integrated reports may be analyzed (Atkins and Maroun, 2015: 215). Abeysekera (2013) searches for an appropriate template for an integrated report. Abeysekera (2013) uses King Reports of South Africa and publication of the IIRC as data and it proposes that integrated reporting should explain the vision and values of an organization. The organization should use facets of resources as financial, intellectual, social and environmental. For further research, influence of the various capitals organizational to performance and reports of the organization might be searched (Abeysekera, 2013: 244). Chang et al. (2014) argue that financial capital providers are too dependent on short term returns while integrated reporting proposes a new thinking model and actions. For future research, performance metrics, organizational disclosure, and connection of core business activities with environmental, social and governance matters might be examined (Cheng et al, 2014:101). Bommel (2014) conducts a research to find out the resolution of impediments in the integrated reporting process. Bommel (2014) obtained data through 64 in-depth, semi-structured interviews with relevant managers and actors. According to the results of the study, integrated reporting should focus on industrial, environmental and social matters. Examination of different samples to understand the structure of integrated reports might be analyzed for the future (Bommel, 2014:1182). Villiers et al. (2014) examines the synthesis of the accounting and accountability research for integrated reporting. Previous studies on integrated reporting are used as data. Their findings show that there is rapid development in integrated reporting policy but the development of practices is not rapid. More academic research is needed to guide the conjunction of policy, practice, and execution of the integrated reporting guidelines (Villiers et al, 2014: 1052). Stubbs and Higgins (2014) investigate the internal working mechanism of integrated reporting in Australia. 23 interviews with executives of the 15 different organizations are used as data (Stubbs and Higgins, 2014:1068). According to Stubbs and Higgins (2014), integrated reporting changes reporting processes and structures, however, does not bring a significant shift in company disclosure (Stubbs and Higgins, 2014:1068). Yılmaz (2016) evaluates integrated reports in terms of quality of information, content, and presentation. According to the conclusion of the study, the importance attached to the trustworthiness of the information quality varies from sector to sector (Yılmaz, 2016: 104). Kurochkina et al (2017) use content analysis and show that integrated reporting standards should be universal and feasible to all kinds of activities including transport and communication enterprises (Kurochkina et al, 2017: 276). Maroun (2017) offers qualitative and quantitative measure issues to be studied to ensure the reliability of interpretatively formed integrated reports (Maroun, 2017: 344). According to Maroun and Atkins (2018), policies, plans and actions should address the different types of capital to be effective (Maroun and Atkins, 2018:116). Şimşek (2018) presents empirical evidence from Turkish companies. 2016 integrated reports of 5 companies are used as data and analyzed with the content analysis method. Findings of the research show that in spite of deficiencies in reports, actions are encouraging for the future. However, a higher number of organizations should practice integrated reporting (Şimşek, 2018: 119). Oral (2018) examines the perspectives of integrated reporting. 50 integrated reports of the various firm were used as data. Content analysis of each report was made (Oral, 2018: 36). Every business specifies its own business model at the report. Jensen and Berg (2012) find that integrated reporting is more likely used in countries where higher investor protection is active. Traditional sustainability reporting more likely exists where trade unions' impact is high (Jensen and Berg, 2012: 312). Stent and Dowler (2015) examine the compliance of reports with integrated reporting requirements in New Zealand and develop a checklist to find out the compliance of the reports (Stent and Dowler, 2015: 92). According to the findings of Stent and Dowler (2015), existing reporting procedures cannot dispose of future uncertainties. These deficiencies may lead to financial crisis and harm sustainability (Stent and Dowler, 2015: 92). Evaluation of reports to measure its compliance with the integrated reporting framework is a significant area for further research (Stent and Dowler, 2015: 114).

However, although many researchers (Brown and Dillard 2014, De Villiers 2014, Stubbs and Higgins 2014, Havlovaa 2015, Yılmaz 2016) point out the necessity of using more different samples with more sectoral evidence, no evidence is detected on the shipping companies as far as detected, thus this creates the primary motivation of this research. Examination of the shipping firms and their reports in terms of compliance degree with the integrated reporting framework may be studied. The primary purpose of this research is to evaluate the shipping firms and their reports with respect to compliance with the integrated reporting framework. In this study, shipping companies' reports were used as data to determine the current and retrospective situation of compliance.

3. Research Sample

Shipping companies that issued integrated reports between the years 2010-2018 were investigated from IIRC database. 2 companies as Mitsui OSK Lines and Nippon Yusen Kaisha Lines reports are exerted from the IIRC database. Shipping companies that issued sustainability or corporate social responsibility reports between the years 2010-2018 according to the one of the GRI Sustainability Guidelines version 4, version 3. 1 and version 3.0 were investigated from the GRI database. China Cosco Holding, Kawasaki Kisen Kaisha Lines, Evergreen, Wan Hai Lines and Panalpina were found from the GRI database. The global top 30 container lines were analyzed in the review of the maritime transport report (UNCTAD, 2018: 32). Three of the companies in the sample are in the global top 30 container lines. China ocean shipping company is fourth, Evergreen is seventh and Wan Hai lines is thirteenth in the top 30 global container lines in the “review of the maritime transport” 2018 report (UNCTAD, 2018: 32). Other companies that are in the global top 30 container lines are not available in the IIRC and GRI databases. More detailed information on the sample may be found in table 10 to table 18. Mitsui OSK Lines is one of the three Japanese shipping firms, and issued corporate sustainability reports from 2010 to 2017 together with the annual reports. The company started to publish an integrated report and a corporate sustainability report in a single form for 2018. The company used version 3.0, 3.1 and 4 of the GRI sustainability guidelines in the previous years. Reports involve information on safe operation, financial data, management, environment, and society. Financial information was audited by the KPMG. NYK line is one of the three Japanese shipping lines and one of the two international integrated reporting council members with MOL. NYK Lines has been issuing integrated reports since 2013. NYK Lines financial information was audited by the independent audit firm Deloitte. China Cosco Holding is one of the Chinese shipping organizations. This company issued sustainability reports according to the global reporting initiative guideline version 3.1. for the years 2013 and 2014. Although there are sustainability reports issued in the following years, there is no reference of them in the international guidelines for the years 2011-2012 and 2013. Accuracy of the financial information has been audited by the PWC. The annual report of 2018 has not been issued yet. Kawasaki Kisen Kaisha Lines is the last Japanese company which took place in the data set. K-line has been revealing integrated reports since 2014. K-Line published yearly sustainability reports between the years 2010 and 2013 according to the GRI Guidelines version 3. 0 and version 3. 1. The financial information was audited by the Ernst and Young. Evergreen is a Taiwanese firm. Evergreen issued corporate social responsibility reports for the years 2014, 2015 and 2016 in addition to their annual reports. Reference guideline of sustainability reports is the GRI guideline version 4. 0. However, there are no corporate social responsibility reports in the following years. The financial information was audited by the PWC. The annual report of 2018 has not been released yet. Wan Hai Lines is another Taiwanese firm. Wan Hai Lines has been issuing sustainability reports since 2014 according to the GRI Guidelines version 4. The annual report nor the sustainability report of 2018 has been issued yet. All of the financial statements were audited by the KPMG.

Panalpina is a Swiss company and issued integrated reports for the years 2016 and 2017. Integrated reports of 2016 and 2017 not only inform stakeholders financially but also provide insight related to the business model and strategic directions of the firm. Eighty-four reports that belong to these seven international shipping companies were analyzed for the period of 2010-2018.

Categories	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Annual Report	7	7	7	6	5	5	4	4	0
Integrated Report	0	0	0	1	2	2	3	3	3
SR and CSR	2	3	2	4	5	4	3	2	0
Total Number of Reports Per Year	9	10	9	11	12	11	10	9	3

Source: Processed by the Authors SR: Sustainability Report, CSR: Corporate Social Responsibility Report

Table 1 shows the distribution of reports by categories and years. Except for 2018, minimum 9 and maximum 12 reports

were used for each year. There are only three reports for the year 2018. Reports used as data consists of annual reports, integrated reports, sustainability report, and corporate social responsibility report. Only MOL, NYK Lines, and K Lines issued their reports for 2018. Results relying on 2018 reports were ignored so as to prevent any misinterpretation of results. Data set consists of forty-five annual reports, fourteen integrated reports, and twenty-five sustainability or corporate social responsibility report which sum equals eighty-four reports.

4. Research Method of the Study

In order to examine the compliance of the shipping companies' reports with the integrated reporting framework, content analysis was used. Stent and Dowler (2015) examines the compliance degree of corporate reports with the integrated reporting framework. For this purpose, they created a checklist that is going to be used for measurement (Stent and Dowler, 2015: 92). First, the checklist was created and developed according to the prototype integrated reporting framework (IIRC, 2012). However, the checklist was amended according to the integrated reporting framework (IIRC, 2013). There are some new regroupings within the final version of the (IIRC, 2013) integrated reporting framework (Stent and Dowler, 2015: 103). The checklist by Stent and Dowler (2015: 104-106) was used to measure the compliance of the data with the integrated reporting framework. The sample by Stent and Dowler consists of four organizations. There are seven primary categories in the checklist. These categories were created according to the content elements of the international integrated reporting framework. The first is the "organizational overview and business model", the majority of the elements under this category are self-explanatory (Stent and Dowler, 2015: 107). The second is the "Operating context" that was created so as to measure the disclosures on the explanation of the external environment in which companies operate (Stent and Dowler, 2015: 107). The first and second categories correspond to the "organizational overview and external environment" and the "business model" (IIRC, 2013: 24-25) in the IIRC integrated reporting framework.

The third is the "strategic objectives and strategies to achieve them". This category measures the setting of objectives and the relationship of the strategies with the operating context. This category comes up to the "Strategy and resource allocation" (IIRC, 2013: 27) in the IIRC integrated reporting framework. The fourth is the "governance" category. It is used to examine the operation structure and the decision-making process of the companies. Things under this heading are vital for the stakeholder relationship. "Governance" exists as a content element in the integrated reporting framework (IIRC, 2013: 25). The fifth is the "performance category" as in the integrated reporting framework (IIRC, 2013: 28). The maximum score for the performance category is ten points. The presentation of the information related to performance is examined under this heading (Stent and Dowler, 2015: 107). The sixth is the "Future Outlook" which was created to assess the disclosure of companies' opportunities, uncertainties, challenges and external factors (Stent and Dowler, 2015: 107). This category was created to correspond to the "Outlook" in the integrated reporting framework (IIRC, 2013: 28). "Assurance" was specifically created to present whether reports are externally audited or not. The maximum score according to that Checklist is equal to fifty-three points.

5. Findings

The checklist by Stent and Dowler (2015: 104-106) was applied to all of the reports. The score was shown according to checklist categories and years. The total score of every company for the same year and the score of the firms for the same category and for the same year were totaled. Since only Mitsui OSK Lines, Kawasaki Kisen Kaisha Lines, and Nippon Yusen Kaisha Lines issued their 2018 reports, the results of 2018 are ignored to prevent any misinterpretation.

5.1. Organizational Overview and Business Model

In this category, disclosures regarding the organization and business model are examined. This category corresponds to "organizational overview and external environment" and "business model" in the integrated reporting framework (IIRC, 2013: 24-25). Availability of mission and vision statements, value and culture of their operations then ownership and operating structure of the firm were analyzed. Companies generally explain their operations, services or products. Reporting boundary refers generally scope of the report or reporting process. Results are presented in Figure 1:

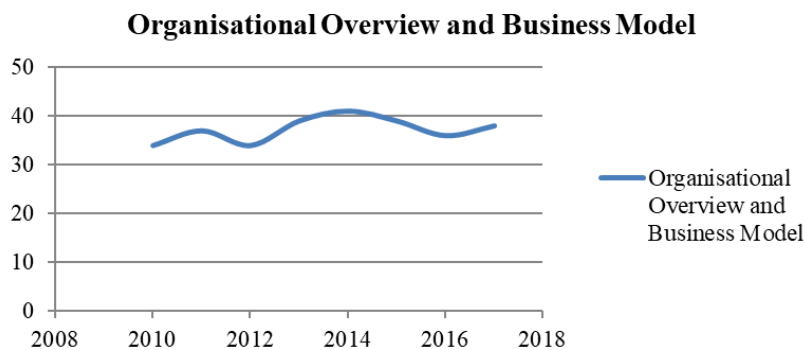

Figure 1. Results for the Organisational Overview and Business Model

According to the checklist, the highest score may be nine for this category and the total score of the seven shipping companies for a year is sixty-three points. However, the aggregated score is between thirty and forty points. The scores obtained from this category from 2010 to 2017 are respectively: 38, 42, 39, 44, 46, 43, 42 and 44 points. Scores of 2011, 2013, 2014 and 2017 showed increases. The lack of explanation about mission, vision and reporting boundary caused three declines in the years 2012, 2015 and 2016. Companies do not explain mission, vision and reporting boundaries for every year.

5.2. Operating Context

This category is relatable to the “organizational overview and external environment” (IIRC, 2013: 24) that is a content element in the integrated reporting framework. In this category legal, commercial, social, environmental and political conditions are expected to be defined. For every explained condition, one point is given. If companies define all of their legal, commercial social, environmental and political conditions in which they operate, five points were given. Recognition of key risks and opportunities and the materiality determination process is investigated for this category. Figure 2 shows the operating context score of seven firms between the years 2010-2017. According to the Stent and Dowler (2015) Checklist, the maximum score of a shipping firm for operating context may be nine points for a year. Pursuant thereto the highest total score of seven shipping firms may be sixty-three points for a year. However, the total score of seven shipping firms from this category is generally between forty and fifty points per year. The Governance category scores between the years 2010 and 2017 were, respectively 39, 41, 40, 44, 52, 47, 48 and 49 points. The primary reason for the decline in 2016 was that some companies abstained from the explanation of the political environment and risk which may influence their operations. Shipping companies generally explain their risk management. From the years 2010 to 2013, the annual score has not changed much. The score has risen in the year 2014, then fell again in 2015. The scores for the years 2016 and 2017 have remained close to each other.

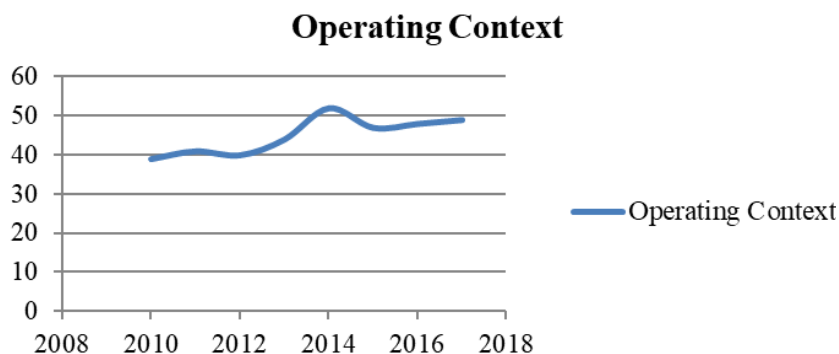

Figure 2. Results for the Operating Context

5.3. Strategic Objectives and Strategies to Achieve Them

In this category, the specification of objectives according to their time span, determination and implementation of the plan, and companies’ effects on capitals and risks were scored. According to the Stent and Dowler (2015) checklist, the

highest score may be eight points for a year for this category. This category was created to correspond to “strategy and resource allocation” (IIRC, 2013: 27), that is a content element in the integrated reporting framework.

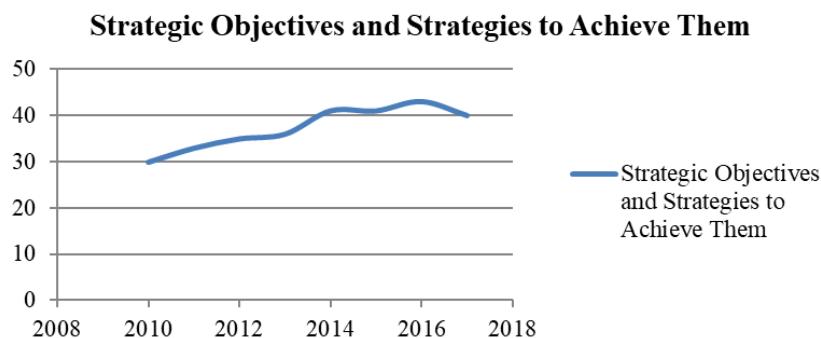

Figure 3. Results for the Strategic Objectives and Strategies to Achieve Them

According to the Stent and Dowler (2015) checklist, the highest score of the total of seven shipping firms may be fifty-six points for a year. On the other hand, the total of the score is between thirty and forty points for a year. The scores for this category between 2010 and 2017 are shown respectively as follows: 30, 33, 35, 36, 41, 41, 43 and 40 points. There is an uptrend in the score between the years 2010-2016. However, the scores of the companies decreased in 2017. The decline of the score in 2017 is subject to a set of reason. One of them is that companies generally specify their objectives but they are not classified in terms of time span. Even though organizations include stakeholders in the decision making the process, there is no intensive participation of stakeholders in the formulation of the strategies.

5.4. Governance

In this category, various features of governance related to integrated reporting were analyzed. The explanation of company executives with their skills and experience was evaluated according to explanation detail. “Governance” exists as a content element in the integrated reporting framework (IIRC, 2013: 25). In addition to that, monitoring systems for the implementation of strategies and the effect of organizational culture at the relationship with stakeholders were observed.

“Compensation policies and plans” and “integrated reporting process” were taken into consideration in the scoring. According to the Stent and Dowler (2015) checklist, the highest score for this category is eight points. In that sense, the highest score of seven companies from this category may be fifty-six points. However, the score is generally between twenty and forty points for the years 2010-2017. The scores obtained from this category between the years 2010 and 2017 are respectively 23, 25, 27, 29, 33, 36, 35 and 35 points.

The governance score rises continuously from 2010 to the 2015 year. However, the score decreased in the year 2016 and remained stable in 2017. The reflection of organizational culture in communication with stakeholders is not directly expressed for each year.

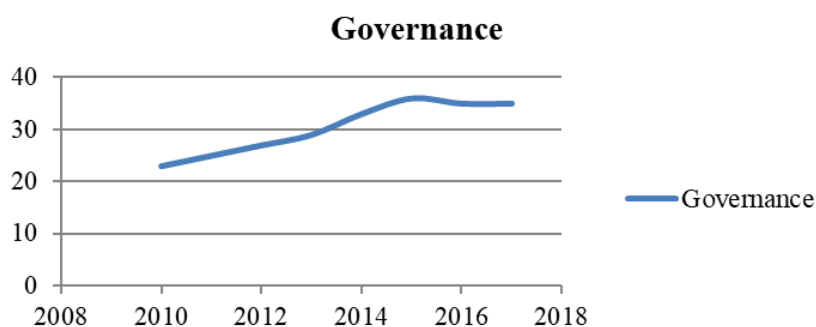

Figure 4. Results for the Governance

Companies listed their executives in their reports but some of them did not explain their skills and the experience. Compensation of executives and annual minimum increase rate for salary are determined at the reports. However, there is no elaborate information about compensation policies and plans. There are no disclosures that present the integrated reporting process of the company.

5.5. Performance

In this category of the Stent and Dowler (2015) checklist, the highest point may be ten a year for a company. The “performance” also exists as a content element (IIRC, 2013: 28) in the integrated reporting framework.

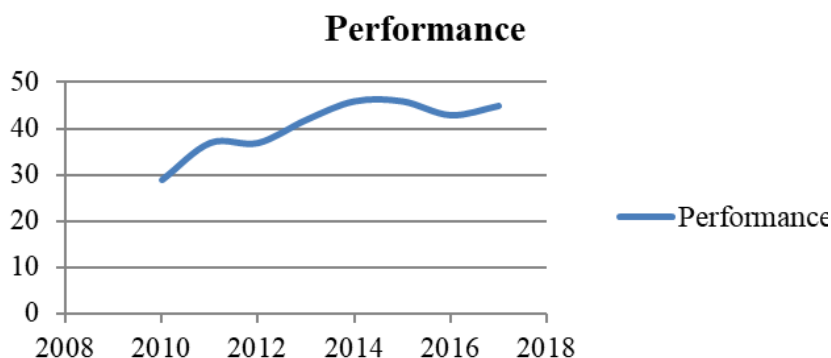

Figure 5. Results for the Performance

The availability of key performance indicators and the key risk indicators in the reports are investigated. In addition to that, the “setting of regional or industrial benchmarks” and “comparisons of actual and targeted results” were questioned. The highest score of seven companies from this category might be seventy points for a year. From 2010 to the year 2017, the scores for the performance category are respectively 29, 37, 37, 42, 46, 46, 43 and 45. In the period of 2010 and 2014 scores increased. The score of the year 2015 year has remained the same and the score decreased for 2016. However, the score of the year 2017 year has risen again. Regional and/or sectoral benchmarks generally were not set in the reports. There are few comparisons of actual and targeted results in the reports. The majority of the reports have statements regarding the stakeholders, but they do not have statements describing key stakeholder relationships.

5.6. Future Outlook

The future outlook category examines the readiness of the companies for forthcoming events and their compliance with the integrated reporting framework. This category was created to correspond to the “Outlook” content element (IIRC, 2013: 28). According to the Stent and Dowler (2015) checklist, the highest score for this category may be six points. The highest score for the total of seven companies may be forty-two points. Between the years 2010-2017, scores received respectively are 26, 26, 28, 30, 32, 31, 31 and 32 points. From 2010 to 2014, the score has been showing an increase. Although the score for the years 2015 and 2016 show a little decrease, and in 2017, the score rises again. The availability of the management’s expectation on future operations and uncertainties that lead to risk were examined. Scores decrease due to a lack of some explanation. For example, there is no explanation about the “extreme consequences associated with real risks”. Even though the expectations of executives are available in the reports, and this increases the scores, potential implications are not available, and this decreases the score. The statement of “key assumptions” and “probable risks” was explained in the reports and these increased the score obtained for this category.

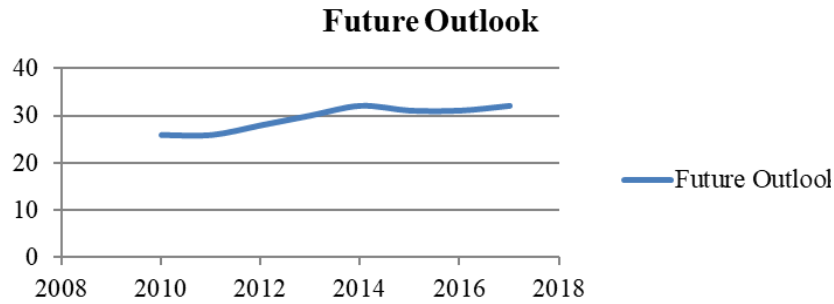

Figure 6. Results for the Future Outlook

5.7. Assurance

The “Assurance” category of the Stent and Dowler (2015) checklist also exists in the content of the integrated reporting prototype framework (IIRC, 2012: 46). If there is “no assurance” or “only mandatory audit” they are respectively equal to 0 and 1 point. If only financial statements were audited by independent auditors and disseminated to the public, it is equal to 2 points. The addition to the audit of financial information, non-financial information audited by the independent real or legal persons, equals 3 points.

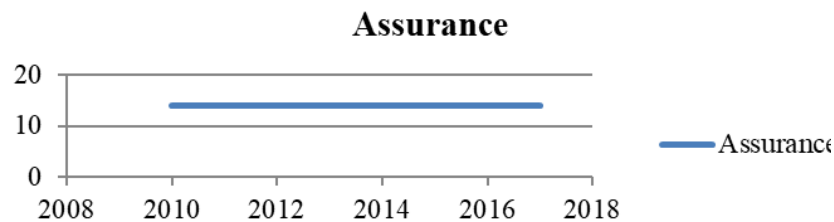

Figure 7. Results for the Assurance

Financial statements of the seven companies were audited by international independent audit firms for every year. However, there was no explanation about the audit of the non-financial information, and then, no company took three points from the “assurance” category.

5.8. Total Score of Companies

According to the Stent and Dowler (2015) checklist, the highest score may be fifty-three points for a company and the highest total score of seven companies for a year may be three hundred seventy-one points. Figure 8 shows the total score of the companies in the data. So, as to measure the compliance of reports with the integrated reporting framework, the total score should be analyzed for every year. The total score of companies between the years 2010 and 2017 are respectively 196, 215, 217, 239, 266, 264, 261 and 264 points. From 2010 to the year 2014, the total score shows an increase. However, the total score decreases in the years 2015 and 2016, and the total score rises again in the year 2017.

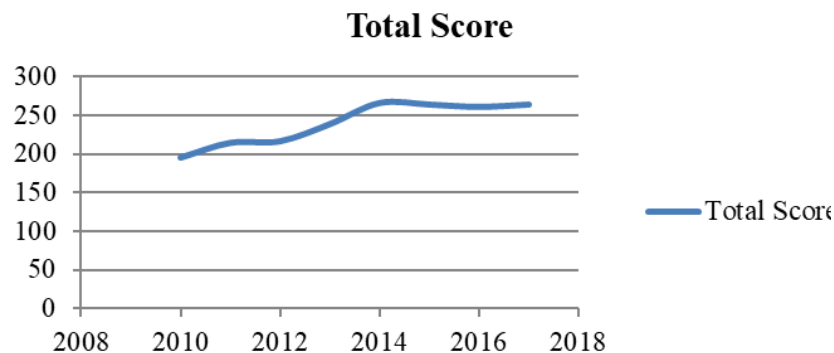

Figure 8. Total Score of the Companies

When the score of the years 2014, 2015, 2016 and 2017 is compared, a huge difference is not available. The primary reason for small declines in 2015 and 2016 may be efforts by the companies to make reports concise. This prevents a detailed explanation of all the information about the company.

5.9. Ranking and Dependent T-Test of the Companies

In order to examine the influence of the integrated reporting framework on the score of firms, paired samples t-test was applied to the data. Table 2 shows the t-test results of the firms. The total score of the years 2010-2013 was summed up with each other. The total score of the years 2014-2017 was summed up with each other. The Before Framework refers to the total of the score between the years 2010-2013. The After Framework refers to the total of the score between the years 2014-2017. The total score of the before framework years and the after framework years were compared with each other. The alteration also needed to be examined in terms of the checklist categories. The score of the categories was compared to determine changes before and after the framework. The primary aim is to demonstrate the influence of the integrated reporting framework on the score of the reports. The T-test result of the “organizational overview and business model” category is 0.325. This means the integrated reporting framework has not influenced the “organizational overview and business model” category score of the corporate reports. The zero hypothesis for the “operating context” is that the integrated reporting framework has not influenced the operating context score of companies.

Table 2: Paired T-test Results of the Samples

	Organizational Overview and Business Model	Operating Context	Strategic Objectives and Strategies to Achieve Them	Governance	Performance	Future Outlook	Assurance	Total Score
Before Framework Mean	23.2857	23.4286	19.1429	14.8571	20.7143	15.7143	8	123.8571
After Framework Mean	25	28	23.5714	19.8571	25.7143	18	8	150.7143
Mean Difference (After- Before Results)	1.71429	4.57143	4.42857	5	5	2.28571	0	26.85714
t-test	0.325***	0.026*	0.033*	0.049*	0.002**	0.094***	No Result	0.002**

Resource: Processed by Authors (n= 7, p* < 0.05, p** < 0.01, p*** > 0.05)

The T-test result is 0.026, showing that the integrated reporting framework has influenced the “operating context” score of companies. The before framework score mean is 23.4286, and the after framework score mean is 28. The positive influence of the integrated reporting framework might be told. For “strategic objectives and strategies to achieve them”, the t-test result is 0.033, showing that the integrated reporting framework influenced the score of the “strategic objectives and strategies to achieve them” category.

The before framework average score is 19.1429 while after the framework score is 23.5714. Differences between means are 4.42857. For “governance”, the significance value of the t-test is 0.049. The average score for before framework is 14.8571, but the average governance score of the after framework is 19.8571. This shows the difference between score means is five points. The integrated reporting framework increased the governance score by 5 points. The zero hypothesis for the performance category is that the integrated reporting framework has no effect on the performance score of companies. One hypothesis is that the integrated reporting framework has an effect on the performance score of companies. The T-test result is 0.002 and the integrated reporting framework has an influence on the performance score of companies. The average score before framework is 20.7143 while the average score after framework is 25.7143. The Zero hypothesis for future outlook is that the integrated reporting framework has no influence on the future outlook score of the companies. Hypothesis one is

that the integrated reporting framework has an influence on the future outlook score of the companies. The T-test result is 0.094, and the integrated reporting framework has no influence on the future outlook score of the sample. For the assurance category, the integrated reporting framework has no influence on the “assurance” category of the corporate reports might be told. The mean score before and after framework is 8 points.

6. Conclusion

In this study, the compliance of shipping companies and their reports with the integrated reporting framework (IIRC, 2013) is analyzed. The compliance score of the sample companies rises steadily from 2010 to 2014. On the other hand, the total score decreases in 2015 and 2016. The primary reason for the declines in 2015 and 2016 may be the efforts of the companies to make reports concise. This prevents a detailed explanation of all the information about the company. However, the total score rises again in 2017, and the compliance score of companies is significantly higher in the *after framework* period. The compliance score of the “future outlook”, “performance”, “governance”, “strategical objectives and strategies to achieve them”, “operating context” and “organizational overview and the business model” categories increase steadily within the period of 2010-2014. The T-test results also indicate that the compliance score of the “operating context”, “strategical objectives and strategies to achieve them”, “governance” and “performance” categories is higher in the *after framework* period.

Stent and Dowler (2015) put forward that existing reporting practices are inadequate with respect to the recognition of the future uncertainties required by the integrated reporting (Stent and Dowler, 2015: 92). The results of this study show that the compliance score of the future outlook category increases between the years 2010-2014. According to the t-test results, the “future outlook” score of companies does not change after the integrated reporting framework.

Previous suggestions for the “assurance” of integrated reporting is that there is no high level of assurance due to the lack of integrated reporting audit regulations (Oprisor, 2015: 93). The primary reason for that is the differences in the source of assurance (Burke and Clark, 2016: 278). At least some audit regulations are required for the wide application of integrated reporting (Maroun, 2017: 343).

For strategical aspects of integrated reporting, Mio et al (2016) assert that integrated reporting helps the improvement of strategy (Mio et al, 2016:216). The compliance score of “strategical objectives and strategies to achieve them” indicates a rise between the years 2010-2014, and the average compliance score of the after the integrated framework period is higher than the before the framework period. Increasing compliance score of this category with the integrated reporting framework enables companies to develop better strategies.

Regarding the contributions, the results of this study may be used by the shipping companies, regulators, and politicians for the development of the integrated reporting in the shipping companies by providing information on the current situation of integrated reporting in the shipping companies. This study also contributes to the literature by providing sectoral evidence.

Every research has limitations. The findings of this research may be extended by using more data. In this study, six of the seven companies used in the research are South Asian companies. Analyses of country-specific factors such as political, legal, financial, education and labour systems, cultural and economic dimensions, and their effects on the shipping companies’ integrated reporting compliance are suggested for future research.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

References

- Abeysekera, I. (2013). A template for integrated reporting. *Journal of Intellectual Capital*, 14(2), 227–245.
- Atkins, J., & Maroun, W. (2015). Integrated reporting in South Africa in 2012: Perspectives from South African institutional investors. *Meditari Accountancy Research*, 23(2), 197–221.
- Bommel, K. (2014). Towards a legitimate compromise?: An exploration of integrated reporting in the Netherlands. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 27(7), 1157–1189.
- Brown, J., & Dillard, J. (2014). Integrated reporting: On the need for broadening out and opening up. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 27(7), 1120–1156.
- Cheng, M., Green, W., Conradie, P., Konishi, N., & Romi, A. (2014). The international integrated reporting kramework: Key issues and future research opportunities. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 25(1), 90–119.
- Havlováa, K. (2015). What integrated reporting changed: The case study of early. *Procedia Economics and Finance*, 34, 231–237.
- International Integrated Reporting Council. (2010). *The structure of IIRC*. Retrieved From: <http://integratedreporting.org/the-iirc-2/structure-of-the-iirc/>.
- International Integrated Reporting Council. (2011). *Towards integrated reporting, communicating value in the 21st Century*. Retrieved From: http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2011/09/IR-Discussion-Paper-2011_spreads.pdf.
- International Integrated Reporting Council. (2012). *Integrated reporting prototype framework*. Retrieved From: <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2012/11/23.11.12-Prototype-Final.pdf>. (30.06.2019).
- International Integrated Reporting Council. (2013). *International integrated reporting framework*. Retrieved From: <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>. (09.10.2018).
- Jensen, J. C., & Berg, N. (2012). Determinants of traditional sSustainability reporting versus integrated reporting: An institutionalist approach. *Business Strategy and the Environment*, 21(5), 299–316.
- Ki-Moon, B. (2016). Maritime transport is ‘Backbone of global trade and the global economy. *United Nations*. Retrieved From: <https://www.un.org/press/en/2016/sgsm18129.doc.htm>.(23.06.2019).
- Krzus, M. P. (2011). Integrated reporting: If not now, when?. *Journal of International Accounting*, 6 (6), 271– 276.
- Kurochkina, I., Shuvalova, E., & Novozhilova, J. (2017). About formation of the integrated reporting Performance in the process of building a sustainable business of transport and communication companies. *Procedia Engineering*, 178(2017), 267–277.
- Maroun, W. (2017). Assuring the integrated report: Insights and recommendations from auditors and preparers. *The British Accounting Review*. 49(3), 329–346.
- Maroun, W., & Atkins, J. (2018).The emancipatory potential of extinction accounting: Exploring current practice in integrated reports. *Accounting Forum*, 42(1), 102–118.
- Mc Vea, J. F., & Freeman, R. E. (2005). A names-and-faces approach to stakeholder management how focusing on stakeholders as individuals can bring ethics and entrepreneurial strategy together. *Journal of Management Inquiry*. 14(1), 57–69.
- Mio, C., Marco, F., & Pauluzzo, R. (2016). Internal application of IR principles: Generali’s internal integrated reporting. *Journal of Cleaner Production*, 139 (December), 204–218.
- Oprisor, T. (2015). Auditing integrated reports: Are there solutions to this puzzle? *Procedia Economics and Finance*, 25(2015), 87–95.
- Oral, T. (2018). *Content analysis in integrated reporting*. (Unpublished doctoral dissertation). Malatya: İsmet İnönü University Graduate School of Social Sciences.
- Sigalı, S., & Kaymaz Balsarı, Ç. (2018). Theoretical insights on integrated reporting and externalities. *World of Accounting Science*, 20(Special Issue), 859–869.
- Stent, W., & Dowler, T. (2015). Early assessments of the gap between integrated reporting and current corporate reporting. *Meditari Accountancy Research*, 23(1), 92–117.

- Steyn, M. (2014). Organisational benefits and implementation challenges of mandatory integrated reporting perspectives of senior executives at South African listed companies. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 5(4), 476–503.
- Stubbs, W., & Higgins, C. (2014). Integrated reporting and internal mechanisms of change. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 27(7), 1068–1089.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2018). *Review of Maritime Transport 2018*. Retrieved From: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/rmt2018_en.pdf. (12.07.2019).
- Villiers, C., Rinaldi, L., & Unerman, J. (2014). Integrated reporting: Insights, gaps and an agenda for future research. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 27(7), 1042–1067.
- De Villiers, C., & Sharma, U. (2018). A critical reflection on the future of financial, intellectual capital, sustainability and integrated reporting. *Critical Perspectives on Accounting*. In press. (May 2017). Retrieved From: https://ac.els-cdn.com/S1045235417300606/1-s2.0-S1045235417300606-main.pdf?_tid=d042d1b8-be9f-4b0c-b89e-cc9f2dcd2b35&andacdnat=1543236458_0c7b798c40d7c36054507d7b6f925a15.
- Yılmaz, N. D. (2016). *Analysis of integrated reporting from the standpoint of investors and algorithm of integrated investment analysis*. (Unpublished master thesis). Kütahya: Dumlupınar University Graduate School of Social Sciences.

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sistemleri: Sistematik Bir Literatür İncelemesi ve İçerik Analizi*

Accounting Information Systems in Small And Medium Sized Enterprises: A Systematic Literature Review and Content Analysis

Sanan Jumshudlu¹ , Nergis Nalan Yakar²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

²Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, Muhasebe Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: S.J. 0000-0002-7379-2964; N.N.Y. 0000-0002-6019-5298

ÖZ

Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi ile küreselleşen ekonomide bilgi en büyük güç haline gelmiştir. İşletmeler bilginin önemini anlamış ve rekabet üstünlüğü sağlamak için yatırımlarını bu doğrultuda şekillendirmişlerdir. Bilginin işletme için anlamlı olması ve etkin kullanılabilmesi için bilginin işlenmesi gerekmektedir ki, burada bilgi sistemleri devreye girmektedir. Bu çalışmada, işletmelerin başarısı için hayati önem taşıyan muhasebe bilgi sistemi ve ülkeler için hem ekonomik hem de sosyal açıdan büyük önem taşıyan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler) ile ilgili teorik bilgiler verildikten sonra KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemleri hakkında yapılmış akademik çalışmalar içerik analizi ile incelenmiş ve sonuçlar ve öneriler ortaya konmuştur. Bu çalışma kapsamında incelenen makaleler (43 çalışma), ilgili çalışmaların son yıllarda arttığını ve genellikle anket çalışması yapıldığını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Bilgi, muhasebe bilgi sistemi, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (kobi'ler), sistematik literatür incelemesi, içerik analizi

ABSTRACT

Nowadays, with the rapid development of technology, information has become the biggest power in the globalizing economy. Businesses have understood the importance of knowledge and shaped their investments in this direction to provide a competitive advantage. For the information to be meaningful and effective, it is necessary to process the information in which information systems are involved. In this study, after giving theoretical information about accounting information systems which are vital for business success, and Small and Medium Sized Enterprises (SMEs), which are economically and socially important for every country, content analysis has been conducted in the academic papers about accounting information systems in SMEs, and results and recommendations were presented. Papers (43 articles) show that the number of related studies have increased in recent years and usually a questionnaire method was applied.

Keywords: Information, accounting information system, small and medium sized enterprises (smes), systematic literature review, content analysis

*Bu çalışma, "Muhasebe Bilgi Sistemleri: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Üzerine Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Başvuru/Submitted: 16.01.2020 **Kabul/Accepted:** 29.01.2020

Sorumlu yazar/Corresponding author: Sanan Jumshudlu / senan.406@gmail.com

Atıf/Citation: Jumshudlu, S. & Yakar, N.N. (2020). Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde muhasebe bilgi sistemleri: Sistematik bir literatür incelemesi ve içerik analizi. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute*, 62, 37-50.

<https://doi.org/doi.org/10.26650/MED.2020675800>

1. Giriş

Günümüzde küreselleşme ile birlikte ekonomik açıdan bakıldığında ülkeler arasındaki sınırlar kalkmış, ticaret serbestleşmiş ve dolayısıyla işletmeler rekabet ortamı ile baş etmek durumunda kalmıştır. İşletmelerin bu koşullarda varlığını sürdürebilmek ve rakiplerinden öne çıkabilmek için kendilerini sürekli geliştirmeleri ve değişimlere ayak uydurmaları gerekmektedir.

Rekabet üstünlüğü sağlamak için en önemli unsurun bilgi olduğunu ifade edebiliriz. Bilginin elde edilmesi ve etkin kullanımı için ise bilgi sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Hayatımızın her parçasında yer edinen teknolojinin bu hızlı gelişimi bilgi sistemlerinin de gelişim yolunu açmış ve ona duyulan talebi arttırmıştır. İşletmelerin farklı alanlarında yer alan ve birbirleriyle karşılıklı bağları bulunan yönetim bilgi sistemlerinin işletme performansını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Yönetim bilgi sistemleri içinde en eski ve en önemli yeri muhasebe bilgi sistemi oluşturmaktadır.

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) ülkenin sosyo-ekonomik gelişimi için büyük öneme sahip olduğu dünya genelinde anlaşılmış ve ekonomi içindeki rolü artmıştır. Ayrıca esnek yapısı sayesinde değişen şartlara daha kolay uyum sağlayan KOBİ'ler konjonktürel dalgalanmalardan ve ekonomik krizlerden büyük şirketlere oranla çok daha az etkilenmektedir. Bu da zor dönemlerde ülke ekonomisinin toparlanmasında önemli bir etken olmaktadır. Bu yüzden ki, KOBİ'lerin sorunlarının belirlenmesi ve çözüm yollarının bulunması için ülke yönetimleri çeşitli yöntemlerle destek olmaktadır. Dünya ekonomisinde işletmelerin yüzde doksan beşini oluşturması göz önüne alındığında KOBİ'lerin önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle bilgi, sistem ve bilgi sistemi kavramları tanımlanmış, yönetim bilgi sistemlerinden muhasebe bilgi sistemi ve diğer işletme fonksiyonları ile ilişkisi açıklanmış, daha sonra KOBİ'lerin işletme fonksiyonları açısından karşılaştıkları sorunlar üzerinde durulmuştur. Son olarak araştırma kapsamında KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemleri üzerine yazılmış Türkçe makaleler içerik analizi ile incelenerek sonuçları aktarılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

2. Bilgi, Sistem ve Bilgi Sistemi

Bilgi Türk Dil Kurumu sözlük anlamına göre “Öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf; insan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat” demektir. Bilgi her zaman insanların hayatlarında büyük öneme sahip olmuştur ve zaman ilerledikçe önemi daha da artmıştır. Geçmişte hem bireyler hem de şirketler için maddi varlıklara sahip olmak çok daha önemliken, günümüzde bilgi daha önemli bir varlığa dönüşmektedir.

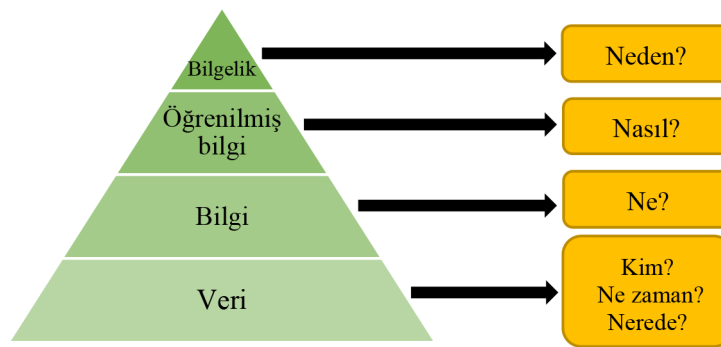
Bilgi karar almada stratejik bir öneme sahiptir. Günümüz rekabetçi ortamında kaliteli bilgi işletmenin başarılı olması için büyük avantaj sağlamaktadır. Kaliteli ve yeterli bilgiyle işletme stratejisi arasında gerekli bağı kurmak işletmenin performansını artırır ve rekabet üstünlüğü sağlar. Dolayısıyla işletmenin amaçlarına ulaşabilmesi için etkin kararlar alması, bu kararların etkinliğini yükseltmek için ise kaliteli bilgiyi doğru yerde, doğru şekilde ve doğru zamanda karar vericilere ulaştırması gerekir (İpçioğlu ve Erdoğan, 2005,s. 90).

Veri, bilgi, öğrenilmiş bilgi ve bilgelik kavramları birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Bu kavramlar uygulamada birbirinin yerine kullanılmakta ve aynı anlama geldikleri düşünülmekte olmasına rağmen aslında birbirinden farklı kavramlardır. Bu sebepten bilgi kavramını daha iyi açıklayabilmek için ilişkili olduğu veri, öğrenilmiş bilgi ve bilgelik kavramlarının anlamlarının ve aralarındaki ilişkinin bilinmesi gerekmektedir.

- **Veri:** Veriler, olaylarla ilgili ham gerçeklerdir. Sadece var olur ve varlığının ötesinde kendi içinde bir önemi yoktur. Kullanılabilir olmasından veya olmamasından bağımsız olarak herhangi bir biçimde olabilir (Bellinger, Castro ve Mills 2004).
- **Bilgi:** Bilgi, karar ve/veya eylem için uygun anlam, ima veya girdi içeren bir mesajdır. Bilgi hem güncel (iletişim) hem de geçmiş (işlenmiş veri) kaynaklardan gelir. Temel olarak bilginin amacı karar vermede ve/veya problemleri çözmeye veya bir fırsatı gerçekleştirilmede yardımcı olmaktır (Liew, 2013, s. 49-62).

- **Öğrenilmiş bilgi:** Öğrenilmiş bilgi, verilerden elde edilen bilgiler üzerine kurulur. Öğrenilmiş bilgi, karar vermeye yardımcı olmak için kullanılacak uzman görüşü, beceri ve tecrübe eklenmiş veri ve bilgilerin değerli bir varlıkla sonuçlanacak birleşimidir (Başkarada ve Koronios, 2013, s. 7).
- **Bilgelik:** Bilgelik, kavramları bir alandan yeni durumlara veya problemlere nasıl uygulayacağınızı anlamanızı sağlayan birikimli bir öğrenilmiş bilgidir. Vizyon öngörülerini ve ufkun ötesini görebilme yeteneği ile en üst düzey soyutlamadır. Herhangi bir durumda eleştirel veya pratik olarak hareket etme yeteneğidir. Bireyin inanç sistemi ile ilgili etik kararlara dayanır (Başkarada ve Koronios, 2013, s. 7).

Şekil 1'deki piramitte bilgeliği, öğrenilmiş bilgiyi, bilgiyi ve veriyi içeren hiyerarşiyi görmekteyiz. Bunların her biri altındaki kategorileri de içermektedir. Bu kavramlardan veri "kim? ne zaman? nerede?" sorularına, bilgi "ne?" sorusuna, öğrenilmiş bilgi "nasıl?" sorusuna, bilgelik ise "neden?" sorusuna cevap vermektedir. Ortalama insan aklı yaklaşık yüzde kırk veri, yüzde otuz bilgi, yüzde yirmi öğrenilmiş bilgi, yüzde on anlayış ve neredeyse sıfır bilgelikten oluşmaktadır (Ackoff, 1989, s. 3-9).

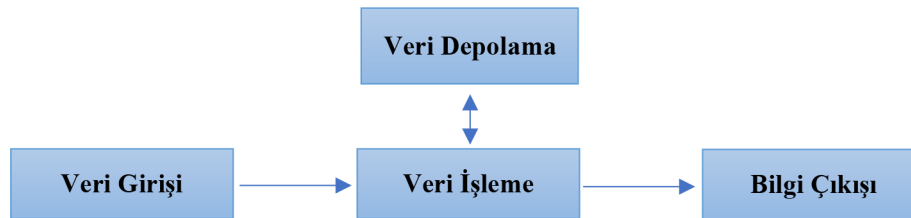

Şekil 1. Veri, Bilgi, Öğrenilmiş Bilgi ve Bilgelik Hiyerarşisi

Kaynak: Yucong Duan, Lixy Shao, Gongzhu Hu, Zhangbing Zhou, Quan Zou, Zhaoxin Lin, "Specifying Architecture of Knowledge Graph with Data Graph, Information Graph, Knowledge Graph and Wisdom Graph", 2017 IEEE 15th International Conference on Software Engineering Research, Management and Applications (SERA), 2017, s. 331.

Sistem, basit olarak birbirleriyle ilişkili ya da etkileşimli elemanların birleştirilmiş bir bütün oluşturmak için bir araya gelerek toplanmasıdır. Başka bir ifadeyle, sistem işletmenin çeşitli kesimlerini birbirleriyle ve işletmeyle karşılıklı ilişkiler içinde ve ana örgütün birer parçası niteliğinde gören yönetim-işletme felsefesinin bir uygulamasıdır. (Peker, 1988, s. 3).

Şekil 2'de, veri işleme döngüsü görülmektedir. Sisteme giren veri sistemde işlenerek depolanır ve bilgi olarak sistemden çıkar.

Şekil 2. Veri İşleme Döngüsü

Kaynak: Marshall B. Romney, Paul John Steinbart, Accounting Information Systems, 13. bsk., Harlow, Pearson Education Limited, 2015, s. 26.

Bilgi sistemleri, işletmelerin amaçlarını, operasyonlarını, ürünlerini, servislerini ya da organizasyonların çevresel bağlantılarını değiştirerek rakiplerinin karşısında üstünlük kazanmalarına yardım ederek rekabet avantajı sağlarlar. Bilgi sistemleri veri kaynaklarını girdi olarak alıp belli bir dönüşüm sürecinden geçirerek çıktı olarak bilgi ürünlerini ortaya çıkaran sistemlerdir.

İşletmelerde bilgi sistemleri; operasyonel bilgi sistemleri, yönetim bilgi sistemleri ve kurum destek sistemlerinden oluşmak üzere üç grupta toplanmaktadır (Ülgen ve Mirze, 2004, s. 356):

- **Operasyonel bilgi sistemleri:** Kontrol sistemleri, kayıt sistemleri ve ofis otomasyon sistemlerinden oluşan operasyonel bilgi sisteminin amacı işletmenin günlük işlemleri ile ilgili veri kaydı ve paylaşımı olmaktadır.
- **Yönetim bilgi sistemleri:** Özellikle yönetim kademelerinin işletme ile ilgili alacakları kararlarda, bilgisayar ortamından bilgi sağlayan sistemdir. Karar destek sistemleri ve üst yönetim bilgi sistemleri yönetim bilgi sistemlerine örnek olarak gösterilebilir.
- **Kurum destek sistemleri:** Diğer iki sistemin dışında kalan destek sistemleri bu grupta toplanmaktadır. Uzman sistemler ve kaynak planlama sistemleri bu gruba örnek olarak gösterilebilir.

Yönetim bilgi sistemlerinden biri olan muhasebe bilgi sistemi, yöneticilerin karar alma süreçlerini etkileyen en önemli sistemlerden biridir.

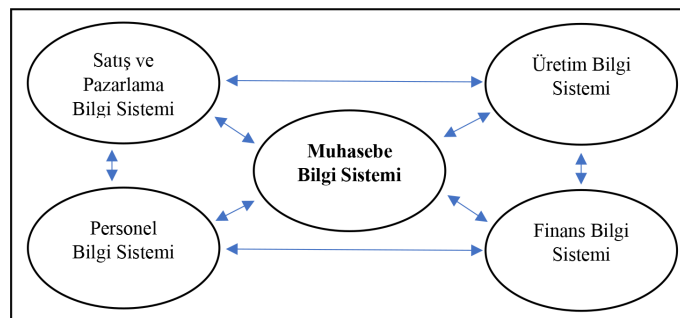
3. Muhasebe Bilgi Sistemi ve Diğer İşletme Fonksiyonları ile İlişkisi

İşletmelerde bilgi sisteminin esas görevi, yönetimin her kademesine ihtiyaç duyulan bilgileri zamanında ulaştırmaktır. Yöneticilerin yönetim kararlarında kullanacakları bilgiler yönetim bilgi sistemleri tarafından karşılanmaktadır. Muhasebe bilgi sistemi de bu yönetim bilgi sistemlerinden en eskisi ve en önemlisidir. Hatta bilgi sisteminin ilk kullanımının muhasebeyle yönetim arasındaki ilişkiden kaynaklandığı iddia edilmektedir (Yazıcı, 2010, s. 203-204).

Muhasebe bilgi sistemi, genel veya finansal muhasebe, maliyet muhasebesi ve yönetim muhasebesi gibi geleneksel muhasebe sistemlerini de içeren geniş bir kavramdır. Muhasebe bilgi sistemi, “işletme faaliyetlerini planlamak, kontrol etmek ve yönetmek amacıyla bilgi kullanıcılarının gereksinim duydukları bilgileri sağlamak için verileri ve mali nitelikli işlemleri süreçleyen ve onlara sunan bir bilgi sistemi” olarak tanımlanabilir. Muhasebe bilgi sistemi günümüze kadar en iyi şekilde geliştirilen ve uygulanan bilgi sistemidir (Şahin, 2007, s. 33-34).

Muhasebe bilgi sisteminden elde edilecek finansal bilgilerin faydalı olması için sahip olması gereken niteliksel özellikler Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de temel niteliksel özellikler (ihtiyaca uygunluk, önemlilik, gerçeğe uygun sunum) ve destekleyici niteliksel özellikler (karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum, anlaşılabilirlik) olarak belirtilmiştir (Kamu Gözetimi Kurumu, 2018, s. 33-34).

Muhasebe bilgi sistemi, işletme fonksiyonlardan aldığı verileri işleyerek bilgiye dönüştüren ve bu bilgileri yine işletme fonksiyonlarına ileten bir işletme fonksiyonudur. Muhasebe bilgi sistemi ile diğer yönetim bilgi sistemleri arasındaki ilişkilerin gösterildiği **Şekil 3**’te, diğer yönetim bilgi sistemlerinden elde edilen verilerin muhasebe bilgi sisteminde girdi veya çıktı olarak kaydedildiği görülmektedir. Buradan işletmedeki bütün finansal olaylarla ilgili verilerin muhasebe bilgi sisteminde toplandığı anlaşılmaktadır (Ertaş, 2016, s. 71).

Şekil 3. Muhasebe Bilgi Sistemi ile Diğer Yönetim Bilgi Sistemleri Arasındaki İlişki

Kaynak: Fatih Coşkun Ertaş, **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Organizasyonu**, 4. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 71.

Muhasebe bilgi sisteminin yöneticilere sunduğu bilgileri üç farklı grupta toplayabiliriz. Bu bilgiler; işlerin nasıl gittiğini gösteren bilgiler, işletmenin sorunlarını gösteren bilgiler ve amaca ulaşmak için gidilebilecek yollardan en etkin yolun hangisi olduğunu anlatan bilgilerden oluşmaktadır. Zaman açısından da muhasebe bilgi sistemi geçmişteki olaylara, devam eden faaliyetlere ve plan ve bütçeler aracılığıyla gelecekte olması beklenen olaylara veya işletmenin gelecek konumuna ait bilgiler sağlamaktadır (Güney ve Özyiğit, 2015, s. 292-293).

Muhasebe bilgi sistemi, üretim fonksiyonu için alt sistemlerinden maliyet muhasebesini kullanmaktadır. Maliyet muhasebesinin yardımıyla üretim yöneticileri, kararları doğrultusunda kontrol edebilecekleri değişken maliyetlere ve kontrollerinin dışında olmasına rağmen kararlarında önemli etkiye sahip sabit maliyetlere ilişkin bilgiler edinebilmektedirler. Her ne kadar kontrol edilemese de sabit maliyetleri önceden belirleyebilmek yeni bir ürünün üretilip üretilmemesinde veya üretim hacminin artırılıp artırılmamasında üretim yöneticisinin kararını belirlemektedir. Sipariş üzerine üretim yapan işletmelerde ürün çeşitliliği arttığı için değişen maliyetler nedeniyle muhasebe bilgi sisteminin önemi artmaktadır. Muhasebe bilgi sistemi her bir müşteri için ayrı bir maliyet hesaplamakta ve doğru fiyatlandırmanın yapılmasına katkı sağlamakta veya ürünün üretilip üretilmemesi konusunda doğru kararı verebilmek için üretim fonksiyonunun karar vericilerine gerekli bilgileri sağlamaktadır (Ekeril, 2016, s.120-143).

Pazarlama yöneticileri için gerekli olan pazarlama planlaması, satış tahmini, satış yönetimi, ürün yönetimi, tutundurma ve reklamlarla ilgili ve her türlü mal, satış bölgesi ve satıcılara ilişkin, geçmiş, mevcut ve gelecekteki satışlar ile ilgili maliyetler, stoklar, nakit akımları, alacaklar ve borçlar gibi özel bilgilerle rutin faaliyet ve çalışmalara ilişkin bilgiler muhasebe bilgi sistemi tarafından karşılanmaktadır (Ceran ve Bezirci, 2011, s. 112). Dolayısıyla pazarlama fonksiyonunun etkin bir şekilde çalışmasında muhasebe bilgi sisteminin önemli rolü vardır.

İşletmenin başarıya ulaşmasında veya ulaşamamasında en belirleyici unsur insan unsurudur. Çalışanların bilgi ve becerilerinden en verimli şekilde faydalanmak işletmenin performansını artıracaktır. Çalışanların verimliliğini yüksek tutabilmek için öncelikle adil bir ücretlendirme yapılmalıdır. Adil bir ücretlendirme yapabilmek için ise her bir çalışanın performansı ve işletmeye olan katkısı izlenmeli ve değerlendirilmelidir. Bu aşamada ise insan kaynakları departmanında muhasebe bilgi sisteminden edinilen bilgiler kullanılır.

Muhasebe bilgi sistemi işletmelerdeki mali olaylardan elde edilen bilgileri analiz eder, sentezler ve yorumlar. Muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgiler finansal kararların alınmasında temel oluşturmaktadır. Üretilen bilgileri yorumlayabilmek için işletmelerde finans yöneticileri muhasebe konusunda bilgi sahibi olmalıdır. Dolayısıyla yeterli muhasebe bilgisine sahip olan finans yöneticileri muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgileri etkin bir şekilde kullanabilecek ve daha tutarlı kararlar alarak işletmenin daha başarılı olmasını sağlayacaklardır (Ali, 2003, s. 21).

4. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sistemleri Üzerine Bir Araştırma

4.1. Araştırmanın Amacı

“Muhasebe Bilgi Sistemleri: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmanın amacı muhasebe bilgi sistemlerinin KOBİ’ler için önemini ortaya koyarak yapılmış akademik çalışmalar kapsamında KOBİ’lerin muhasebe bilgi sistemleri açısından durumunu ortaya koymak ve gelecekte bu konuda yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunmaktır. Bu amaçla bu çalışmada, Türkçe literatürde muhasebe bilgi sistemi ile ilgili KOBİ’ler üzerine yapılmış olan akademik çalışmalar tespit edilmiş ve daha sonra bu çalışmalar incelenerek günümüze kadar KOBİ’lerde muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili literatürde yapılmış araştırmaların kapsamı ve sonuçları ortaya konularak KOBİ’ler ve gelecekte bu konuda araştırma yapacaklar için önerilerde bulunulmuştur.

4.2. Araştırmanın Kapsam ve Kısıtları

İşletmelerin performansları, kurumsal yönetim yapıları, yöneticilerin alacakları kararlar gibi birçok konu üzerinde etkili olan muhasebe bilgi sistemleri literatürde birçok açıdan incelenmiştir. Bu araştırma kapsamına muhasebe bilgi sistemleri hakkında Türkiye’deki KOBİ’ler üzerine yapılan Türkçe çalışmalar alınmıştır. Araştırmanın ana kütlelerini Türkiye’deki

bilimsel dergilerde bu konuda yazılmış makaleler oluşturmaktadır. Türkiye'deki KOBİ'ler üzerine yazılmış İngilizce literatürdeki makaleler kapsam dışı bırakılmıştır.

4.3. Araştırmanın Modeli

Muhasebe bilgi sistemlerinin KOBİ'ler için önemi göz önüne alınarak KOBİ'ler üzerinde yapılan araştırmaların sistematik olarak incelendiği ve analiz edildiği bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Desen olarak en fazla kullanılan nitel araştırma deseni olan fenomenoloji (olgu bilim) çalışması seçilmiştir.

4.4. Araştırmanın Yöntemi ve Örneklem Süreci

Nitel araştırmada gözlem, görüşme ve doküman incelemesi en yaygın kullanılan veri toplama teknikleridir (Glesne, 2015, s. 64). Nitel araştırmada geçerliliği arttırmak için diğer veri toplama tekniklerinin yanı sıra araştırılan olgu ile ilgili yazılı dokümanlar da tek başlarına ya da diğer tekniklere ek olarak araştırılabilir. Birçok doküman çeşidine ek olarak periyodik kaynaklar, dergiler ve kitaplar da bu analize konu olabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 189-190)

Gerçekleştirilen doküman analizi kapsamında, Türkiye'de KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili yapılmış ve akademik dergilerde yayınlanan makalelerin sistematik bir şekilde tarandığı, ayrıntılı olarak analiz edildiği ve daha sonraki çalışmalar için önerilerde bulunduğu bu araştırmada sistematik literatür incelemesi türlerinden biri olan bütüncül literatür incelemesi (integrative review) uygulanmıştır.

Bütüncül literatür taraması yapılan bu araştırmanın veri toplama aşamasında ilk olarak, "muhasebe bilgi sistemi", "muhasebe bilgi sisteminin" ve "muhasebe bilgi sistemine" anahtar kelimeleri kullanılarak Dergipark web sitesinde çıkan tüm makalelere ulaşılmıştır. TÜBİTAK ULAKBİM çatısı altında, Türkiye'de yayımlanan akademik dergiler için elektronik ortamda barındırma ve editoryal süreç yönetimi hizmeti sunan bu web sitesinde anahtar kelimeler makalelerin başlığında, öz ve anahtar kelimeler kısımlarında taranmakta ve ilgili tüm makaleler listelenmektedir. Muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili elde edilen makale listesinde, KOBİ'ler ile ilgili olmayanlar kapsam dışı bırakılmış ve net makale listesine ulaşılmıştır.

İkinci olarak, KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili yapılmış ve Dergipark internet sitesinde taranmayan makaleleri kapsam dışında bırakmamak amacıyla, "Google" ve "Google scholar" web sitelerinde "muhasebe bilgi sistemi" ve "KOBİ" anahtar kelimeleri kullanılarak makaleler listelenmiş ve ilk 10 sayfadaki araştırma kapsamına giren makaleler de araştırmaya dahil edilmiştir. Son olarak, bir ve ikinci aşamada elde edilerek incelenen makalelerin atıfta bulunduğu makaleler gözden geçirilmiş ve araştırma kapsamına alınmamış kaynaklar veri setine eklenmiştir. Araştırmanın devamında bütüncül literatür analizi kapsamında, elde edilen kırk üç makale üzerinde bulgular ortaya konarak makaleler içerik analizi ile incelenmiştir.

4.5. Araştırma Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde muhasebe bilgi sistemlerine ilişkin KOBİ'ler üzerine yapılmış akademik çalışmalar tespit edilerek konu, amaç, hipotez, veri toplama tekniği, veri analiz tekniği, sonuçlar gibi çeşitli açılardan çalışmalar hakkında elde edilen bilgiler sunulmuştur.

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen makalelerden KOBİ ve muhasebe bilgi sistemi ile ilgili olmayan makaleler kapsam dışı bırakılarak toplam kırk üç makale araştırma kapsamına alınmıştır.

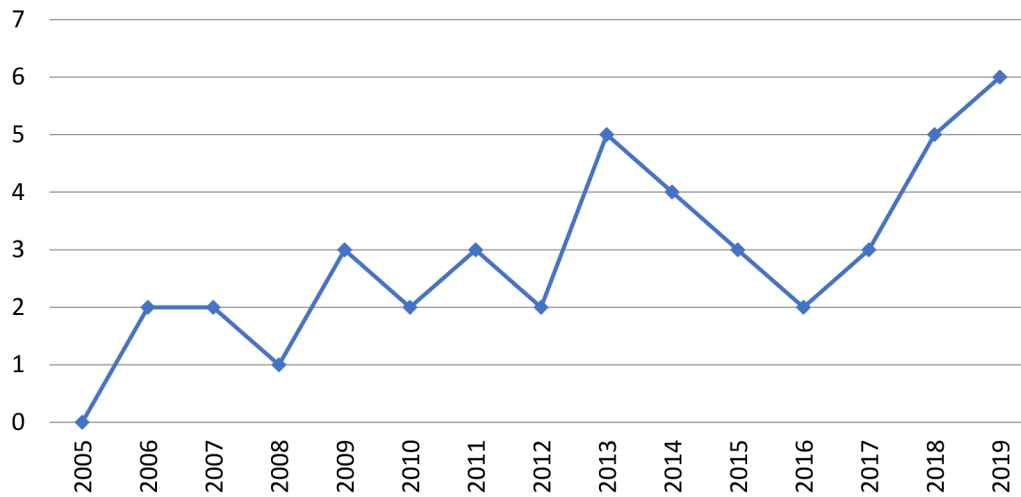
Makalelerin Konular İtibarıyla Analizi

Literatür incelendiğinde çalışmaların belirli başlıklar altında toplandığı görülmüştür. Bu konu başlıkları, araştırma kapsamında her birinden kaç makale olduğu ve her bir konu ile ilgili makalelere ilişkin yazar ve yıl bilgisi **Tablo 1**'de yer almaktadır.

Tablo 1: Konular İtibarıyla Makaleler			
Konular	Sayı	Yüzde	Makaleler
Yönetmel Kararlar	16	%37	Yardımcıoğlu, M. (2006), Köse, Y. (2009), Demir, Y., & Coşkun, D. (2009), Kalmış, H., & Dalgın, B. (2010), Yazıcı, N. (2010), Kaygusuzoğlu, M., & Uluşol, O. (2011), Tekşen, Ö. & Kalkan, Y. (2012), Akgün, A. İ., & KILIÇ, S. (2013), Alagöz, A., Öge, S., & Koçyiğit, N. (2013), Öz, Y., & Yavuz, H. (2015), Bayraktaroğlu, H., Sarıtaş, A., & Kalkan, A. (2015), Demir, Ö. & Gül, M. (2015), Gündoğmuş, E. & Köroğlu, Ç. (2016), Yürekli, E. (2017), Yıldız, A. & Ceran, Y. (2018), Dede, A. (2019)
Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliği	10	%23	Türk, D., Aygen, F., & Yıldız, Ş. (2009), Koşan, L. (2011), Mizrahi, R. (2011), Özkan, A., Koç, F. Ö., & Çidem, İ. (2013), Hatunoğlu, Z., Akpınar, Y., & Çelik, A. (2013), Dalgı, H., Tekşen, Ö., & Tugay, O. (2014), Atmaca, M., & Akar, E. (2016), Esmeray, A., & Dağlı, Ö. B. (2017), Demir, Ö., & Tanyıldızı, İ. (2018), Yılmaz, Ö. & Erdem, Ö. (2019)
Kurumsal Yönetim	5	%12	Dinç, E., & Varıcı, İ. (2008), Dinç, E., & Karakaya, A. (2014), Kaderli, Y., & Köroğlu, Ç. (2014), Hacıhasanoğlu, T., & Erdoğan, A. (2019), Güner, M., & Kurnaz, E. (2019)
Performans	3	%7	Alagöz, A., Zerenler, M., Yılmaz, B. (2006), Dereköy, F., & Kalmış, H. (2013), Karahan, A. (2019)
Diğer	9	%21	Bekçi, I., & Ömürbek, V. (2007), Yereli, A. N. (2007), Yıldız, F., & Eskin, İ. (2012), Aktürk, A. (2014), Demir, Ö., & Tanyıldızı, İ. (2017), Alagöz, A., & Ortakarpuz, M. (2018), Demir, Ö., Tanyıldızı, İ., & Bağlıoğlu, A. (2018), Bulut Deniz M., & Çukacı Y.C. (2018), Güngörmüş, A. H. (2019)
Toplam	43	%100	

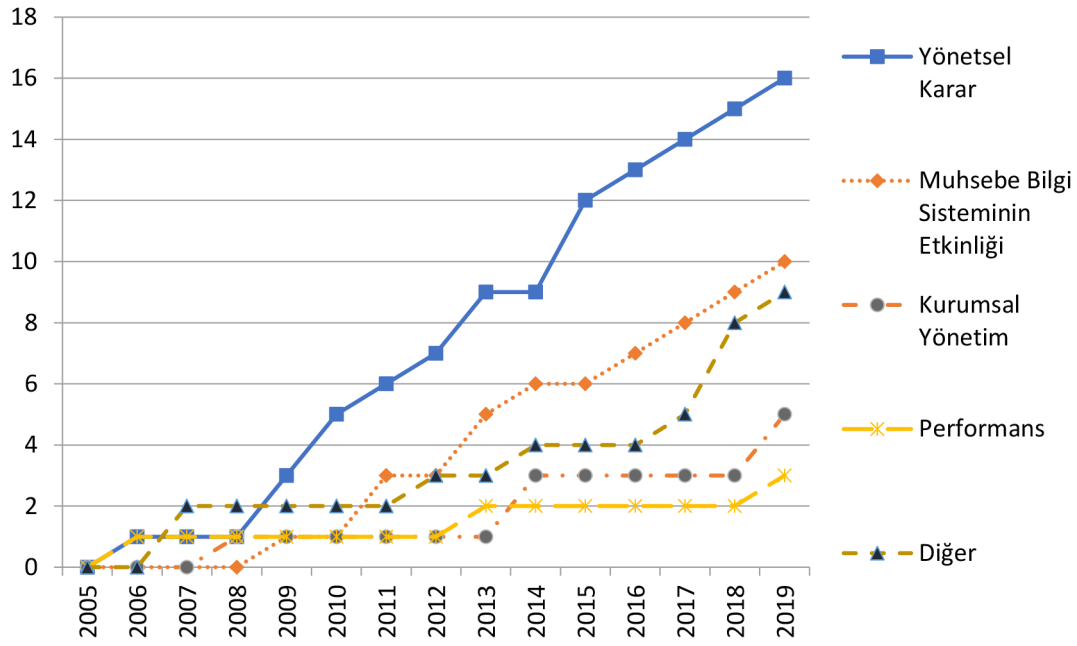
Makalelerin Yıllar İtibarıyla Analizi

Araştırma kapsamına giren çalışmalar incelendiğinde muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili KOBİ'ler üzerine yapılan çalışmaların 2000'li yılların ortalarında çalışılmaya başlandığı ve sayılarının yıllar içinde genel olarak artma eğiliminde olduğu görülmektedir. (Şekil 4)

Şekil 4. Yıllar İtibarıyla Makaleler

İlgili oldukları konular dikkate alındığında makalelerin yıllar itibarıyla kümülatif dağılımı Şekil 5'da verilmiştir. Şekilden de görüldüğü gibi işletmelerin yönetmel kararlarıyla muhasebe bilgi sistemleri arasındaki ilişkiyi konu alan çalışmalar diğer konulardaki çalışmalara göre çoğunluktadır. Yönetmel kararlar, muhasebe bilgi sisteminin etkinliği ve diğer konulara ilişkin çalışmalar yıllar içinde düzenli artış göstermiştir. En az ele alınan konu ise muhasebe bilgi sistemleri ile işletme performansı arasındaki ilişkidir.

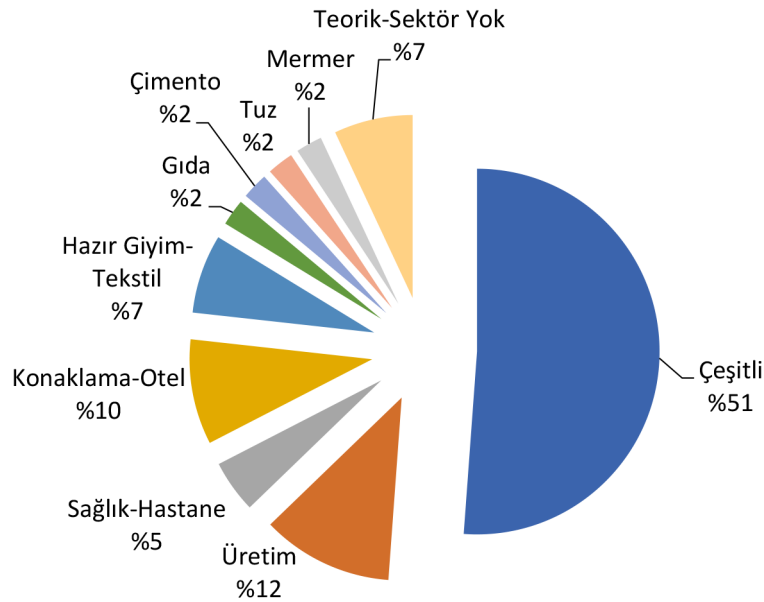
Şekil 5. Yıllar ve Konular İtibarıyla Makaleler (Kümülatif)

Makalelerin Sektörler İtibarıyla Analizi

Araştırma kapsamındaki çalışmaların hangi sektörlerdeki KOBİ'ler üzerine yapıldığı incelendiğinde, çalışmalarda ağırlıklı olarak belirli bir sektör seçilmeden bazı il veya bölgelerdeki tüm KOBİ'lerin ana kütle olarak belirlendiği, Organize Sanayi Bölgelerinde kayıtlı işletmeler üzerinde araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamındaki üç makale ele aldıkları konuları teorik olarak açıkladıkları ve belirli bir sektör üzerinde yoğunlaşmadıkları için sektör sınıflandırmasına dahil edilmemişlerdir. Bir makale teorik olmasına rağmen konaklama sektörüne ilişkin bir çalışma içermektedir ve konaklama sektörüne dahil edilmiştir. Araştırma konusunu üretim işletmeleri olarak belirleyen çalışmalarda çeşitli sektörlerde ait üretim işletmeleri üzerinde çalışıldığı tespit edilmiştir, ancak özellikle üretim işletmeleri olarak belirlendikleri için sınıflandırmada ayrı olarak gösterilmişlerdir. Bunların dışında konaklama, tekstil ve sağlık başta olmak üzere gıda, çimento, tuz, mermer gibi belirli sektörlerdeki işletmelerin muhasebe bilgi sistemlerine ilişkin çalışmalar yapıldığı saptanmıştır. (Şekil 6)

Sektör	Makale sayısı	Yüzde
Çeşitli	22	%51
Üretim	5	%12
Konaklama-Otel	4	%10
Hazır Giyim-Tekstil	3	%7
Sağlık-Hastane	2	%5
Gıda	1	%2
Çimento	1	%2
Tuz	1	%2
Mermer	1	%2
Teorik-Sektör yok	3	%7
Toplam	43	%100

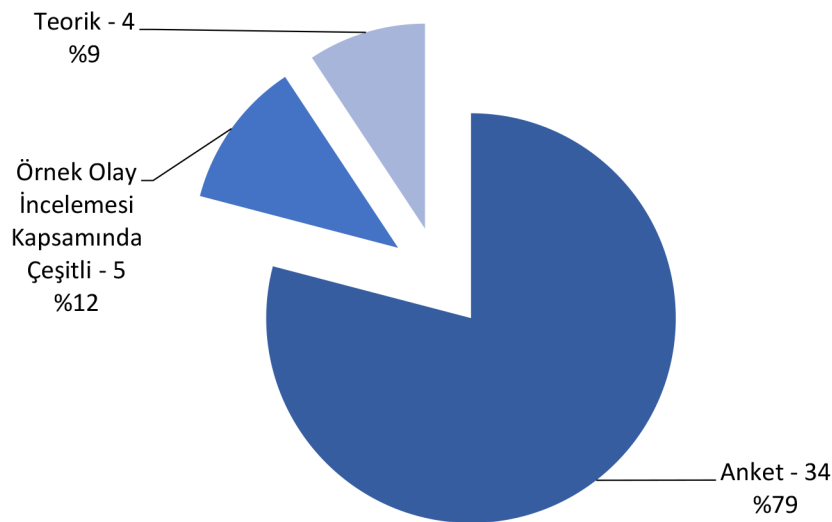
Tablo 2'de araştırma kapsamına giren makalelerin yer aldığı sektörlerin adları ve yüzdeleri yer almaktadır. **Şekil 6**'de ise makalelerin sektörler itibarıyla dağılımı görülmektedir.

Şekil 6. Sektörler İtibarıyla Makale Sayıları

Makalelerin Veri Toplama Tekniği İtibarıyla Analizi

Araştırma kapsamındaki çalışmaların büyük çoğunluğunun anket veri toplama tekniğini kullandığı, 5 çalışmanın ise örnek olay incelemesi deseniyle gerçekleştirildikleri tespit edilmiştir. (**Şekil 7**) Bu 5 çalışmanın ikisi kullandıkları veri toplama tekniği hakkında herhangi bir bilgi vermemiş, diğer üç çalışmada ise derinlemesine görüşme tekniğinin her üçünde, gözlem tekniğinin ise sadece ikisinde kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmalarda deney, odak grup gibi bazı veri toplama tekniklerine ise hiç yer verilmediği saptanmıştır.

Şekil 7. Veri Toplama Tekniği İtibarıyla Makaleler

Araştırma kapsamındaki makalelerin 2000’li yılların ortalarından başlayarak artma trendi gösterdiği, KOBİ’lerde muhasebe bilgi sisteminin işletmelerin yönetim kararları ile ilişkisi ve yönetsel kararlar üzerindeki etkisi ile ilgili araştırmaların daha çok yapıldığı, bu çalışmaları muhasebe bilgi sisteminin etkin kullanımına ilişkin araştırmaların izlediği saptanmıştır. Muhasebe bilgi sistemlerinin KOBİ’lerde iç kontrol, iç denetim, bağımsız denetim süreçleri ile ilişkisine hiç yer verilmediği ve diğer yönetim fonksiyonları ve bilgi sistemleri ile muhasebe bilgi sistemi arasındaki ilişkileri dikkate alan çok az sayıda çalışma olduğu tespit edilmiştir. Makalelerin örneklem seçiminde çoğunlukla belirli bir sektördeki KOBİ’ler yerine belirli bölge veya şehirlerdeki KOBİ’lerin tercih edildiği, veri toplama tekniği olarak ise çoğunlukla anket yönteminin kullanıldığı saptanmıştır. Sektörel bazda muhasebe bilgi sistemi çalışmalarının daha ayrıntılı şekilde yapılarak sektörler için özgü çözüm önerileri getirilmesi ilgili sektörlerdeki KOBİ’lerin yararına olacaktır. Ayrıca anket yöntemi yerine nitel araştırma yaklaşımı ile çeşitli desenler seçilerek yarı yapılandırılmış görüşme, gözlem, odak grup gibi veri toplama yöntemleri tercih edilmesi konu hakkında daha ayrıntılı bilgilere ulaşılmasına imkân verecektir.

5. Sonuç ve Öneriler

Günümüz işletmelerinde karar alıcıların gereksinim duyduğu doğru, anlamlı ve zamanlı bilgiler ancak başarılı bir muhasebe bilgi sistemi ile elde edilebilir. Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin paralelinde artan rekabet ortamında işletmeler zamanlı doğru kararlar alarak etkin muhasebe bilgi sistemleri ile rekabet avantajı yaratmak zorundadırlar.

Sermaye piyasaları nispeten küçük, gelişmekte olan Türkiye gibi ülkelerde, KOBİ’ler ülke ekonomisi, toplam üretim içindeki payları ve istihdam açısından büyük önem arz etmektedir. KOBİ tanımı birçok kuruluş açısından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Belli bir büyüklükte olan bu tip işletmeler için de rekabeti sürdürebilmek, faaliyetlerine devam edebilmek ve yüksek performans gösterebilmek için işletmelerdeki yönetim bilgi sistemleri ve özellikle de muhasebe bilgi sistemleri önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada, KOBİ’lerde muhasebe bilgi sistemlerine ilişkin yazılmış Türkçe makaleler içerik analizi ile incelenmiştir. Çalışmalar kapsamında KOBİ’lerin muhasebe bilgi sistemleri açısından durumu ortaya konarak daha sonraki çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma kapsamına giren makalelerin belli konularda yapıldığı tespit edilmiştir. Bu konular; muhasebe bilgi sisteminin etkinliği, işletmenin kurumsal yönetim yapısı, işletmede alınan yönetsel kararlar, işletmenin performansı ile ilişkileri ve diğer çeşitli konular olarak gruplandırılabilir. KOBİ’lerin iç denetim ve iç kontrol, dış denetim faaliyetleri ile muhasebe bilgi sistemi arasındaki ilişki ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca, işletmelerdeki pazarlama, insan kaynakları, üretim, finans departmanlarının muhasebe bilgi sistemi ile ilişkisini inceleyen çalışmalar kısıtlı sayıdadır.

Araştırma kapsamındaki çalışmaların büyük çoğunluğunun anket veri toplama tekniğini kullandığı tespit edilmiştir. Araştırmalarda deney, gözlem, odak grup gibi çeşitli veri toplama tekniklerinin kullanılmadığı belirlenmiştir. Aynı zamanda sadece 5 çalışma nitel araştırma yaklaşımını benimsemiş ve araştırmalarında örnek olay incelemesi deseni kullanmışlardır.

Araştırma kapsamındaki çalışmalarda ağırlıklı olarak belirli bir sektör seçilmeden bazı il veya bölgelerdeki tüm KOBİ’lerin ana kütle olarak belirlendiği, Organize Sanayi Bölgelerinde kayıtlı işletmeler üzerinde araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. Muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmaların 2000’li yılların ortalarında çalışılmaya başlandığı ve yıllar içinde genel olarak artma eğiliminde olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamındaki makaleler incelendiğinde, KOBİ’lerin muhasebe bilgi sisteminin ve bu sistemden elde edilecek bilgilerin önemini farkında oldukları ancak bu bilgileri yeterli derecede yönetsel kararlarda kullanmadıkları tespit edilmiştir. Araştırmalar etkin muhasebe bilgi sisteminin işletmelerin performansında artışa neden olacağını ve kurumsallaşmaları yolunda olumlu etkisi olacağını ortaya koymuştur.

Bu çalışmada gerçekleştirilen nitel araştırmanın devamı olarak KOBİ’lerde yarı yapılandırılmış görüşme ve/veya gözlem gibi farklı veri toplama yöntemleri kullanılarak fenomenolojik desende nitel araştırmalar yapılabilir. Ayrıca bu çalışma, İngilizce literatür de veri setine dahil edilerek ve Türkçe literatürle karşılaştırması yapılarak daha kapsamlı hale getirilebilir.

Yapılan bu ve benzeri nitel çalışmalardan hareketle, çeşitli sektörlerdeki KOBİ'ler üzerinde muhasebe bilgi sistemlerinin iç denetim, bağımsız denetim gibi çeşitli alanlarla ilişkileri incelenerek farklı araştırma yöntemleri ile bilimsel çalışmalar yapılabilir. Böylece konu çeşitli açılardan incelenerek ülkemiz ekonomisi için büyük önem taşıyan KOBİ'ler için yol gösterici sonuçlara ulaşılmış olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Ackoff, R. (1989). From data to wisdom. *Journal of Applied Systems Analysis*, 16, 3–9.
- Ali, C. (2003). *İşletmelerde finansal yönetim* (8. bs.). İstanbul: Ekin Kitabevi.
- Başkarada, S., & Koronios, A. (2013). Data, information, knowledge, wisdom (DIKW): A semiotic theoretical and empirical exploration of the hierarchy and its quality dimension. *Australasian Journal of Information Systems*, 18(1), 5–24.
- Bellinger, G., Castro, D., & Mills, A. (2004). From data to wisdom. *Journal of Applied Systems Analysis*, 16(1), 3–9.
- Ceran, Y. ve Bezirci, M. (2011). Pazarlama bilgi sistemi - muhasebe bilgi sistemi ilişkisine stratejik bir yaklaşım: Stratejik pazarlama muhasebesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 103–115.
- Duan, Y., Shao, L., Hu, G., Zhou, Z., & Lin, Z. (2017). Specifying architecture of knowledge graph with data graph, information graph, knowledge graph and wisdom graph. *2017 IEEE 15th International Conference on Software Engineering Research, Management and Applications (SERA)*, 327–332.
- Ekergil, V. (2016). *İşletme fonksiyonları*. Ankara: Anadolu Üniversitesi.
- Ertaş, F. C. (2016). *Muhasebe bilgi sistemi ve organizasyonu* (4. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş* (A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu, Çev., 5.bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güney, S. ve Özyiğit, H. (2015). Muhasebedeki verilerin yönetimde kullanılması ve elektronik muhasebe verilerinin yönetim kararlarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 279–297.
- İpçioğlu, İ. ve Erdoğan, Z. (2005). İşletme stratejisinin belirlenmesinde bilgi yönetimi altyapısının analizi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 89–112.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). *Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*. 27 Ekim 2018 tarihli ve 30578 sayılı Resmi Gazete. Erişim adresi: <https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/10239/TMS/TFRS-2020-Seti>
- Liew, A. (2013). Data, information, knowledge, intelligence, wisdom and their interrelationships. *Business Management Dynamics*, 2(10), 49–62.
- Peker, A. (1988). *Modern yönetim muhasebesi*. İstanbul: Fatih Yayınevi.
- Romney, M. B., & Steinbart, P. J. (2015). *Accounting information systems* (13th eds.). Harlow: Pearson Education Limited.
- Şahin, M. (2007). *İşletme bilgi sistemi* (5. Bbs.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Ülgen, H. ve Mirze, S. K. (2004). *İşletmelerde stratejik yönetim*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Yazıcı, N. (2010). Bir bilgi sistemi olarak muhasebenin Kobi'lerin yönetim kararlarına etkisi: Erzurum araştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 47, 202–212.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Araştırma Kapsamına Alınan Makaleler

- Akgün, A. İ. ve Kılıç, S. (2013). Muhasebe bilgi sisteminin işletme yönetiminin etkinliği üzerindeki etkisi. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yönetim ve Ekonomi*, 20(2), 21–36.
- Aktürk, A. (2014). Otel işletmelerinde muhasebe bilgi sistemini etkileyen güncel gelişmeler (Current events that affect accounting information system in hotels). *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 14(43), 107–123.
- Alagöz, A. ve Ortakarpuz, M. (2018). Muhasebe bilgi sisteminde kurumsal bilgelik anlayışı. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (77), 1–25.
- Alagöz, A., Öge, S. ve Koçyiğit, N. (2013). Muhasebe bilgi sistemi ve karar destek sistemleri ilişkisinin yönetsel karar alma faaliyetlerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 27–40.
- Alagöz, A., Zerenler, M. ve Yılmaz, B. (2006). Konya ilinde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerde muhasebe-finans bilişim sistemleri kullanımının örgütsel verimliliğe etkileri üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(12), 273–291.
- Atmaca, M. ve Akar, E. (2016). İşletmelerde muhasebe bilgi sisteminin etkinliğinin değerlendirilmesi üzerine Çanakkale ilinde bir araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11(1), 146–164.
- Bağlıoğlu, A., Demir, Ö. ve Tanyıldızı, İ. (2018). Elâzığ ilindeki KOBİ'lerin maliyet ve yönetim muhasebesi sistemlerinin CHAID analizi ile incelenmesi. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (MÜSBİD)*, 7(13), 77–103.
- Bayraktaroğlu, H., Sarıtaş, A. ve Kalkan, A. (2015). KOBİ'lerde yöneticilerin muhasebe bilgi sistemini kullanım düzeylerinin araştırılması: Burdur ilinde bir uygulama. *Finans Politik& Ekonomik Yorumlar Dergisi*, (606), 9–22.
- Bekçi, İ. ve Ömürbek, V. (2007). Bilgi teknolojilerinin muhasebe bilgi sistemi uygulamalarına etkisi ve “Konya gıda sektörü üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 56(2), 95–120.
- Ceran, Y. ve Yıldız, A. (2018). Otel yönetiminde muhasebe bilgi sistemi ve pazarlama bilgi sisteminden yararlanılarak stratejik pazarlama kararlarının alınması: X otel işletmesinde bir uygulama. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 112–129.
- Dalğar, H., Tekşen, Ö. ve Tugay, O. (2014). Üretim işletmelerinde muhasebe bilgi sistemi kullanımının incelenmesi: Batı Akdeniz bölgesi araştırması. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 13(41), 49–67.
- Dede, A. (2019). Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin yorumlanma düzeyi ile yönetim kararlarına etkisi üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 6(32), 143–154.
- Demir, Ö. ve Gül, M. (2015). Üretim yapan KOBİ'lerde karar sürecine muhasebe bilgi sisteminin etkileri: TRB1 bölgesinde yapılan bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 171–192.
- Demir, Ö. ve Tanyıldızı, İ. (2018). Üretici KOBİ'lerde muhasebe bilgi sisteminin farkındalığı: Elâzığ ilinde yapılan bir uygulama. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 137–162.
- Demir, Ö. ve Tanyıldızı, İ. (2017). Muhasebe kültüründe etik değerlerin etkisinin CHAID analizi ile incelenmesi: Elâzığ ilinde yapılan bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 193–214.
- Demir, Y. ve Coşkun, D. (2009). Finansal bilgi sisteminin işletmelerin yönetim fonksiyonu üzerine etkisi: Aydın ili örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 1–21.
- Deniz, M. B. ve Çukacı, Y. C. (2018). Muhasebe bilgi sistemi bağlamında çevre muhasebesinin Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) açısından değerlendirilmesi ve bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (27), 70–93.
- Dereköy, F. ve Kalmış, H. (2013). Hastanelerde performans ölçümünün muhasebe bilgi sistemiyle ilişkilendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (58), 139 - 160.
- Diñç, E. ve Karakaya, A. (2014). Muhasebe bilgi sistemi ve kurumsallaşma düzeyi arasındaki ilişki'ye yönelik bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(27), 21–50.
- Diñç, E. ve Varıcı, İ. (2008). Muhasebe bilgi sisteminin kurumsallaşma düzeyine etkisi: sanayi işletmeleri üzerine bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 67–85.

- Esmeray, A. ve Dağlı, Ö. B. (2017). Küçük ve orta ölçekli işletmelerde (KOBİ) muhasebe bilgi sistemi: Kayseri’de faaliyet gösteren işletmeler üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 748–769.
- Gündoğmuş, E. ve Köroğlu, Ç. (2016). Pazarlama bilgi sistemi ile muhasebe bilgi sistemi arasındaki ilişkinin stratejik pazarlama muhasebesi açısından incelenmesi: X otel işletmesinde uygulama. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, 16(50), 1–20.
- Güner, M. ve Kurnaz, E. (2019). Muhasebe bilgi sisteminin kurumsal yönetim uygulamalarına etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 297–313.
- Güngörmüş, A. H. (2019). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin bağımsız denetime yaklaşımlarını etkileyen faktörler: İlgili literatür kapsamında bir derleme çalışması. *Muhasebe, Finans ve Denetim Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 57–72.
- Hacıhasanoğlu, T. ve Erdoğan, A. (2019). KOBİ’lerde kurumsallaşma düzeyinin muhasebe bilgi sistemi üzerine etkisi: İstanbul’da faaliyet yürüten imalatçı KOBİ’ler üzerine bir araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(17), 79–102.
- Hatunoğlu, Z., Akpınar, Y. ve Çelik, A. (2013). KOBİ’lerin yönetiminde muhasebe bilgi sisteminin önemi: Gaziantep ve Kahramanmaraş örneği. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 307– 322.
- Kaderli, Y. ve Köroğlu, Ç. (2014). İşletmelerde muhasebe bilgi sistemi ile kurumsal yönetim anlayışı arasındaki ilişki. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (63), 21–38.
- Kalmış, H. ve Dalgın, B. (2010). Muhasebe bilgilerinin karar almada kullanımının önemi ve Çanakkale’de faaliyet gösteren sanayi işletmelerinde bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (46), 112–128.
- Karahan, A. (2019). Muhasebe bilgi sistemi kullanımının örgütsel performansa etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6(3), 61–80.
- Kaygusuzoğlu, M. ve Uluyol, O. (2011). İşletme yöneticilerinin muhasebe bilgilerini kullanım düzeyinin araştırılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 297–320.
- Koşan, L. (2011). Muhasebe bilgi sisteminin konaklama işletmeleri açısından önemi: Bir olay çalışması. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 119–133.
- Köse, Y. (2009). KOBİ’lerde finansal raporlamanın amaçları ve muhasebe bilgilerinin kullanım düzeyine ilişkin Batı Karadeniz araştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (41), 114–121.
- Mizrahi, R. (2011). KOBİ’lerde muhasebe bilgi sisteminin etkin kullanımı üzerine bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 307–316.
- Öz, Y. ve Yavuz, H. (2015). İşletme yönetiminin aldığı kararlarda muhasebe bilgi sisteminin etkisi ve önemi: Küçük ve orta ölçekli işletmelerde bir araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(1), 227–246.
- Özkan, A., Koç, F. Ö. ve Çiğdem, İ. (2013). Hastanelerde muhasebe bilgi sistemi etkinliği: İç Anadolu Bölgesinde faaliyet gösteren hastaneler üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(26), 1–22.
- Tekşen, Ö. ve Kalkan, Y. (2012). Yönetim kararlarında muhasebe bilgi sisteminin etkisi: Batı Akdeniz Bölgesi’nde faaliyette bulunan mermer işletmeleri üzerine bir araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 14(1), 127-142.
- Türk, D., Aygen, F. ve Yıldız, Ş. (2009). Muhasebe departmanında bilgi yönetimi: Sakarya örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (44), 236–250.
- Yardımcıoğlu, M. (2006). Muhasebe departmanından elde edilen bilgilerin işlevi ve önemi: Kahramanmaraş tekstil sektöründe bir araştırma. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 71–108.
- Yazıcı, N. (2010). Bir bilgi sistemi olarak muhasebenin kobi’lerin yönetim kararlarına etkisi: Erzurum araştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (47), 202–212.
- Yereli, A. N. (2007). Muhasebe bilgi sistemlerinin risk yönetimine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, 7(23), 15–32.

- Yıldız, F. ve Eskin, İ. (2012). Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre KOBİ'lerin muhasebe bilgi sisteminin değerlendirilmesi. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (MÜSBİD)*, 4(2), 61–69.
- Yılmaz, Ö. ve Erdem, Ö. (2019). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'lerin) yönetiminde muhasebe bilgi sisteminin yeri ve önemi: Ankara tekstil işletmeleri örneği. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 5(2), 184–215.
- Yürekli, E. (2017). KOBİ'lerde Yönetim ve maliyet muhasebesinin stratejik karar alma üzerine etkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (73), 137–168.

Sürdürülebilir Aile İşletmesi Modeli: Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma*

Sustainable Family Business Model: A Research on Applicability

F. Zeynep Ekim İbiş¹ , Ayşegül İpek²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye
²Öğr. Gör. Dr., Uludağ Üniversitesi Orhaneli Meslek Yüksek Okulu, Bursa, Türkiye

ORCID: F.Z.E.İ. 0000-0002-3839-4143; A.İ. 0000-0002-5743-6169

ÖZ

İşletmelerin ekonomiye yapacakları katkı düzeyi sahip oldukları yapılarıyla ilgilidir. Kurumsal olmayı başarmış işletmelerin daha karlı ve dolayısıyla ekonomiye katkısının önemli ölçüde daha yüksek olduğu bilinmektedir. Türkiye'deki işletmelerin büyük çoğunluğu aile işletmelerinden oluşmaktadır. Bu işletmelerin bir kısmı kurumsallaşmayı başarırken, büyük çoğunluğu kurumsal düzeye erişememektedir. Bu çalışmada DOSAB (Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi) ve NOSAB'ta (Nilüfer Organize Sanayi Bölgesi) bulunan aile işletmelerine 15 sorudan oluşan bir anket uygulanarak işletmelerin sürdürülebilirlik ve kurumsal yapılarıyla ilgili veri toplanmış, kurumsallaşmanın önündeki darboğazlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Veriler SPSS 23 paket programı kullanılarak frekans analizine tabi tutulmuştur. Çalışmadan elde edilen en önemli sonuç kurumsallaşmayı engelleyen en belirleyici etkenin karar alma süreçlerinde aile değerlerinin ön planda tutuluyor olmasıdır.

Anahtar kelimeler: Aile işletmesi, kurumsallık, sistem yaklaşımı, sürdürülebilirlik

ABSTRACT

The contribution of corporations to the overall economy depends upon their institutional structure. It is a well-known fact that the contributions of corporations which managed to be institutionalized is significantly higher. In Turkey, many corporations take the form of family corporations. Some managed to be institutionalized, yet others fall short of reaching an institutional structure. In this study, a survey consists of 15 questions applied to family corporations at DOSAB (Demirtaş Organized Industrial Site) and NOSAB (Nilüfer Organized Industrial Site) to collect data about the institutional structure and sustainability of family corporations. Data was analyzed through frequency analysis by employing SPSS 23. The most outstanding finding of the study was that the family values' effect on the decision-making process constituted the main bottleneck factor preventing institutionalization of a corporation.

Keywords: Family corporation, institutionalism, system approach, sustainability

1. Giriş

Aile işletmeleri, yönetim kademelerinde aile üyelerinin çalıştığı, görev aldığı işletmelerdir. Aile işletmeleri ile aile işletmesi olmayan işletmeler birbirlerinden oldukça farklı özelliğe sahiptir. Aile işletmesi olan işletmelere kıyasla olmayan işletmelerin sermayesi, varlıkları ve fonları tamamen işletmeye ait ve işletmenin kontrolünde bulunmaktadır. İşletme, aile içi ilişkilerden

Başvuru/Submitted: 12.01.2020 **Revizyon Talebi/Revision Requested:** 23.01.2020 **Son Revizyon/Last Revision Received:** 27.01.2020 **Kabul/Accepted:** 29.01.2020

* Bu çalışma "Aile işletmelerinde sürdürülebilirlik ve Bursa ilinde bir araştırma" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Sorumlu yazar/Corresponding author: F. Zeynep Ekim İbiş / zeynepibis@hotmail.com

Atıf/Citation: İbiş, F.Z.E. & İpek, A. (2020). Sürdürülebilir aile işletmesi modeli: Uygulanabilirliği üzerine bir araştırma. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute*, 62, 51-62. <https://doi.org/doi.org/10.26650/MED.2020673687>

ve duygudan bağımsız bir şekilde yönetilirken, aile işletmelerinde aile içi ilişkiler ve duygu ile birlikte aileden gelen alışkanlıklar, gelenekler, ailenin ortak kültürü gibi faktörler de yer almaktadır.

Aile işletmeleri genellikle dominant (baskın) organizasyon yapılarına sahip olmakla beraber, farklı büyüklüklerde (mikro, KOBİ veya büyük işletme) ve farklı sektörlerde faaliyet gösterebilmektedir. Bir diğer deyişle aile işletmelerinin ortak bir büyüklük yapısı veya sektörü bulunmamaktadır.

Aile işletmesini diğer işletmelerden ayırt etmenin en temel göstergesi, yöneticilerin ve çalışanların, aile bağlantılarına, değerlerine, etik ve davranışlarına sahip olmaları ve bunları az ya da çok işyerinde birbirleriyle paylaşmalarıdır. Bu nedenle aileden getirilen bu unsurlar aynı anda işletme ile karışmakta ve sonuçta olası yanlış anlaşılmalara, sorunlar ve çatışmaların temelini oluşturmaktadır (Debarliey ve Janeska-Iliev, 2015:43).

Aile işletmelerinde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için işletmenin dışsal faktörleri olarak tanımlanan çevresel ve sosyal sorumluluklarının bütün içsel faktörler ile sentezlenmesi, iş süreçlerinin ve karar alma mekanizmalarının da dahil edilmesi gerekmektedir. Bu açıdan kurumsallaşma olgusu, aile ve aile işletmeleri için bir sistemi ifade etmekte ve sürdürülebilirlik adına önem taşımaktadır.

Bu çalışmada aile işletmelerinde sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla geliştirilen Sürdürülebilir Aile İşletmesi Modeli konu alınmış, modelin uygulanabilirliği bir anket aracılığıyla Bursa ilinde faaliyet gösteren aile işletmelerinde test edilmiştir.

2. Aile İşletmelerinde Sürdürülebilirlik

Tagiuri ve Davis (1996) aile işletmelerinin sahip oldukları nitelikleri “çift değerli nitelikler” olarak tanımlamış ve bu niteliklerin aile işletmelerine hem avantaj hem de dezavantaj sağladığını belirtmiştir. Çift değerli niteliklerin yol açtığı olası pozitif ve negatif sonuçlar Tablo 1.2.’de izlenebilmektedir. Aile işletmelerinde yönetimin, çift değerli niteliklerin varlığını ortadan kaldırması mümkün değildir, bunlar aile işletmelerinin doğasından kaynaklanmaktadır. Aile işletmelerindeki zorluk, çift değerli niteliklerin olumlu sonuçlarını en üst düzeye çıkarmak ve olumsuz sonuçlarını en aza indireyecek şekilde bu nitelikleri yönetebilmektedir (Tagiuri ve Davis, 1996:199-208).

Tablo 2.1: Aile İşletmeleri Avantaj ve Dezavantajları		
DEZAVANTAJ (-)	NİTELİK	AVANTAJ (+)
Norm karışıklığı ve kaygı. Aile işletmesi ve mülkiyeti konuları karışabilir. İş nesnelligi eksikliği	Eş zamanlı (ikame) roller	Yüksek aile ve işletme sadakati. Hızlı ve etkili karar verme.
Gerginlikten kaynaklanan boğulma hissi. İş ve aileye karşı öfke ve kin	Paylaşılan kimlik	Yüksek aile ve işletme sadakati. Güçlü bir görev duygusu. Daha nesnel iş kararları
Aile üyeleri, zayıflık gösterebilir. Geçmiş hayal kırıklıkları, iş etkileşimlerine duyulan güveni azaltabilir.	Hayat boyu ortak geçmiş	Akrabalar, akrabaların güçlü yanlarını ortaya çıkarabilir ve zayıf yönlerini tamamlayabilir. Güçlü bir temel, bir aileyi sıkıntılara karşı teşvik edebilir.
İletişimde nesnellik eksikliği. Kızgınlık ve suçluluk iş etkileşimlerini karmaşıklaştırır. Gizli düşmanlık görünebilir.	Duygusal katılım ve duygusal kararsızlık	Olumlu duyguların ifadesi sadakat yaratır ve güveni artırır.
İletişimi bozabilecek hassas tepkileri tetikleyebilir ve çatışma koşullarını teşvik edebilir.	Özel lisan	Daha fazla gizlilik ile daha verimli iletişim kurulmasını sağlar.
Akrabaların fazla gergin ve kapana kısılmış hissetmelerine neden olabilir.	Karşılıklı Farkındalık ve Gizlilik	İşletmeyi, sahipleri ve aileyi destekleyen geliştirilmiş iletişim ve işletme kararları.
Akrabalar arasında şiddetli rekabet gelişebilir.	Aile İşletmesinin Anlamı	İşletme sembolizmi çalışanlar için güçlü bir görev duygusu geliştirebilir.
Kaynak: Tagiuri ve Davis, 1996:199-208		

Kurumsallaşmanın, aile işletmeleri tarafından nasıl algılandığı, kurumsallaşmanın işletme ve aile için sağlayabileceği katkı düzeyi ve kurumsallaşmanın kurulabilmesi için yapılacak çalışmaların hangi aşamada ve zamanda başlanacağını belirlenmesi önem taşımaktadır. Ayrıca, aile ve işletmenin var olduğu yaşam döngüsü, ailenin ve işletmenin kendine has örgüt yapısı, sahip oldukları kültür, inanç ve değerler, aile ve işletme üzerinde etkisi olan iç ve dış faktörler gibi birçok ölçüt kurumsallaşmanın algılanması ve uygulanmasında farklılıkların görülmesine de neden olmaktadır.

Aile işletmelerinde sürdürülebilirlik, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeden, işletmenin sürdürülebilirliğini sağlaması olarak tanımlanabilmektedir. Aile işletmelerinin hem işletmenin hem de ailenin ihtiyaçlarına hizmet edecek bir şekilde nesiller boyunca sürdürülebilirliği sağlamak için bir aile yönetimi yaklaşımını benimsemesi ve işletmeye özgü “sürdürülebilir aile işletmesi modeli” tasarlaması önem taşımaktadır.

Çok jenerasyonlu aile işletmelerinde aile karmaşıklığı sürdürülebilirliği tehdit eden önemli unsurlardan biridir. Aile karmaşıklığı, belirli bir zamanda yaşayan nesil sayısının artması ile aile işletmesinde çalışan aile üyelerinin sayısının artması ve aralarındaki ilişkilerin türünün karmaşıklaşması olarak tanımlanmaktadır. Karmaşıklık derecesi, işletmeye katılan aile üyelerinin / kuşakların sayısına göre belirlenir. Bu karmaşıklıklar nedeniyle, aile işletmesindeki iş süreçleri karmaşıklaşır ve çoğu zaman liderlik yetkilendirmesi ve işletmenin stratejik geleceği konusunda anlaşmazlıklar ile sonuçlanır (Ward, 1997:323-338).

Aile işletmeleri, kendine özgü bir içeriği temsil etmesi bakımından aile işletmesi olmayan işletmelerden farklı özellikler taşımaktadır. Aile üyeleri arasında var olan karmaşık dinamikler sadece aile işletmelerinin performansını etkilemekle kalmaz aynı zamanda büyümesi, değişmesi ve zaman içinde geçişini de etkiler (Venter vd., 2012: 71).

Aile işletmeler ve aile işletmesi olmayan işletmeleri sürdürülebilirliği etkileyen farklılıkları aşağıdaki tabloda izlenebilmektedir (Strike, 2013:295).

Tablo 2.2: Aile İşletmesi ve Aile İşletmesi Olmayan İşletmelerin Sürdürülebilirliğini Etkileyen Farklılıklar		
Boyutlar	Aile işletmeleri	Aile işletmesi olmayan işletmeler
Doğa	Duygusal	Akılcı
Üyelik	İstemsiz	Gönüllü
Değerlendirme	Sadakat ve karşılıklılık normlarına dayalı	İşletmeye olan katkılarına dayalı
Amaç	Üyeleri korumak, beslemek ve geliştirmek için içeriye dönük	Kar amaçlı
Değişime eğilim	Değişim ailenin güvenliği açısından bir tehdit olarak görülür.	Değişim büyüme ve gelişme için bir fırsat olarak görülür

Bir aile işletmesinin, nesilden nesile sürdürülebilir bir şekilde büyümesini sağlamak için işletme yönetimini basit ama kapsamlı bir araçla güçlendirmeye ihtiyaç vardır. Kurucu neslin ötesinde sürdürülebilirliği sağlamak için bir aile işletmesiyle ilgili benzersiz zorluklar göz önüne alındığında, sürdürülebilirlik konusunun aile işletmelerinde farklı bir anlam taşıdığını görülmektedir (Ungerer ve Mienie, 2018:2).

Çok jenerasyonlu aile işletmelerinde başarı ve sürdürülebilirliğe yardımcı olacak faktörler şu şekilde sıralanabilmektedir (Oudah vd., 2018:4).

- **Başarı planlaması:** Kurucunun halefine inisiyatif verme yeteneği/isteğine sahip olması
- **Stratejik planlama :** Aile ile ilgili konular ve amaçların sürdürülebilirliği konusunda ailenin fikir birliği
- **Kurumsal yönetim:** Karar alma ve problem çözme yapılanmasının planlanması
- **Liderlik:** Yetkili aile üyesi liderliğinin benimsenmesi ve etkin liderlik becerilerine sahip olunması
- **Aile işletmesi değerleri:** Aile normları ve işletme normlarının birlikte sürdürülebilirliğinin sağlanması
- **Aile sermayesi:** İnsan sermayesi ve sosyal sermayeye önem verilmesi
- **Aile işletmesi danışmanları:** Çatışmaların çözümünde formal ve informal danışmanlık hizmetlerinin alınması

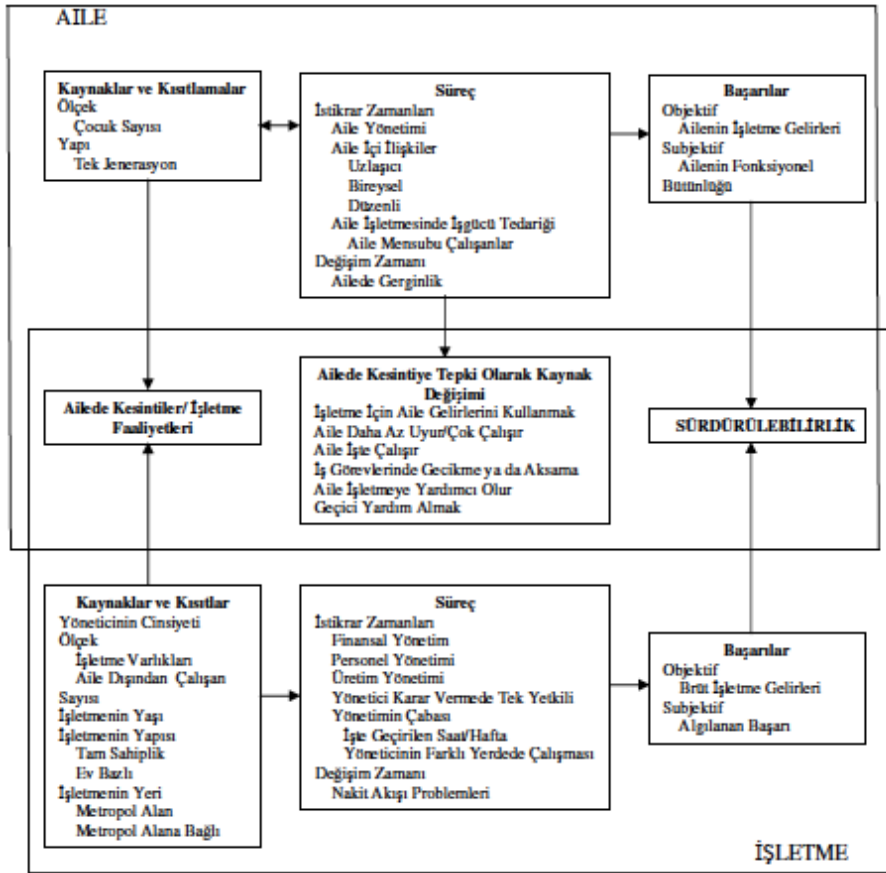
Bu faktörler, aslında, işletme ile aile arasında gerekli dengeyi sağlama ve kazanma ile ilgilidir. Çatışmaların nasıl ele alındığı, aile üyelerinin yönetimdeki rolleri ve beklenmedik durumlar, uzun vadeli hedefler aile işletmelerinin sürdürülebilirlik planlarında yerine almalıdır. Aile üyelerinin sayısı arttıkça, transfer sürecinde potansiyel komplikasyonların olasılığı daha fazladır. Aile işletmelerini sürdürmek ve duygusal çatışmaları azaltmak için güçlü bir kurumsal yönetime ve aile yönetimine ihtiyaç duyulduğunu açıklar.

Aile işletmelerinin yaklaşık üçte biri ikinci nesilde hayatta kaldığı ve ancak yalnızca yüzde 10-15'i üçüncü nesle ulaştığı pek çok araştırmacı tarafından dile getirilmiştir. Aile işletmelerinin büyük ölçüde planlama zayıflığı nedeniyle ilk kuşağın ötesinde hayatta kalamaması ciddi ekonomik sorunlara yol açabilmektedir (Briley,1986:36-43; Le Breton-Miller, 2004, 305-328; Dasipit vd., 2016:44-64).

3. Sürdürülebilir Aile İşletmesi Modeli

Aile işletmelerinin dışsal faktörler olarak nitelendirilen çevresel ve sosyal sorumluluklarının, işletmenin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için tüm içsel faktörlerle sentezlenerek iş süreçlerine ve karar alma mekanizmalarına dahil edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda aile ve aile işletmeleri açısından bir sistemi ifade eden kurumsallaşma büyük önem taşımaktadır (Yelkikalan ve Aydın, 2010:88).

Aile işletmeleri yapısı gereği kendi içerisinde farklı dinamiklere sahip olması, sadece performanslarını değil aynı zamanda işletmenin büyümesini, değişmesini ve yönetim kültürünü de etkilemektedir. Aile ve işletme arasındaki etkileşime ilişkin 1999 yılında Stafford v.d. tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Aile İşletmesi Modeli, aile ve işletmenin sürdürülebilir başarının sağlanabilmesi noktasında sürece katkılarını ortaya koymaktadır. Konuya ilişkin model aşağıda şekil 5'te yer almaktadır.

Şekil 3.1. Sürdürülebilir Aile İşletmesi Modeli

Kaynak: Stafford, Kathryn, et al. "A research model of sustainable family businesses." *Family business review* 12.3 (1999): 197-208.

Aile işletmeleri, doğası gereği, sahip olunan aile içindeki dinamikler nedeniyle karmaşıktır. Sürdürülebilir aile işletmesi modeli (SFB modeli) esnek yapısı ile yalnızca işin bir parçası olan ya da yalnızca aile sisteminin bir parçası olan ve her iki sistemdeki kaynakları kullanılmasına imkan veren karmaşık süreçleri ele alır. Aile işletmesi iş sisteminin sürdürülebilirliğini bir bütün olarak vurgular ve aile ve işletme sistemlerine eşit davranır. SFB modeli, bir aile işletmesinin sürdürülebilirliğinin hem iş başarısının hem de aile işlevselliğinin bir sonucu olduğunu ifade etmektedir. Her iki sistemdeki herhangi bir birey her iki sistemin parçalarını da etkileyebilir. SFB modeli, iş girişimciliğini ailenin sosyal bağlamında konumlandırmaktadır (Olson vd., 2003:643)

SFB modelinin ana noktası, aile ve işletmenin alt sistemleri oluşturmaktadır. Bu model ile iki alt sisteme ilişkin farklı bileşenler, mevcut kaynaklar, işletme süreçleri ve sınırları önem taşımaktadır ve bütün bu unsurları bir araya getirmektedir. Modele göre, her bileşen karşılıklı etkileşim içinde, birbirini etkilemekte ve birbirinden etkilenmektedir. Bundan dolayı aile işletmelerinde ailenin ve işletmenin uyumlu etkileşimi ve başarısı ile sürdürülebilir başarı sağlanabilecektir (Birincioğlu ve Acuner, 2015: 500; Güleş vd., 2013: 57-58).

SFB modeli, aile işletmesi sürdürülebilirlik modeli oluşturmak için aile işlevi modeli ile aile iş başarısı modelini eşleştirmektedir. Şekil 5'de gösterilen modelin odağı, aile işletmesinin sürdürülebilirliği, aile kazanımlarının bir fonksiyonu ve aile ile iş arasındaki ticari kazanımlar ve işlemlerdir. Aynı zamanda, işletmesinden az ya da çok bağımsız olarak gerçekleştiği düşünülebilecek aile kaynakları ve kısıtlamaları (hem aile yapısını hem de aile süreçlerini içerecek şekilde) tanımlanmıştır. Aynı şekilde, aileden bağımsız olmayan ticari kaynaklar, kısıtlamalar ve süreçler bulunmaktadır. Şekilde soldan sağa hareket ederken, karakteristik veya işlemlerden herhangi biri sola veya üst veya alt sıradaki herhangi bir işlem sağa veya merkeze etki edebilir. Bu modelin genel amacı, aile ve işletme kaynaklarını ve iş ve aile başarısına ve sürdürülebilir aile işletmelerine yol açması muhtemel kısıtlamaları, süreçleri ve işlemleri tanımlamaktır.

4. SFB Modelinin Uygulanabilirliği

4.1. Metodoloji

SFB modelinin uygulanabilirliği, modelin içinde yer alan unsurlardan ve parametrelerden oluşan bir ölçek geliştirmek suretiyle Bursa'da Demirtaş ve Nilüfer Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren aile şirketlerinde test edilmiştir.

Ölçek, tanımlayıcı istatistiklere yönelik on bir adet açık uçlu soru, aile şirketlerindeki değer algılarının ölçüldüğü 5 adet 5'li Likert'li soru, aile odaklı amaçların ölçüldüğü sıralama soruları, aile şirketlerindeki mekanizmaların olup olmadığını ölçen 9 adet evet/hayır sorusu ve aile içindeki gerilime sebep olma derecesini ölçen 6 adet 5'li Likert'li sorudan oluşmaktadır.

Anket soruları, Bursa'da DOSAB (Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi) ve NOSAB (Nilüfer Organize Sanayi Bölgesi)'de faaliyet gösteren 102 aile şirketine mail yoluyla ulaştırılmış, 79 tanesinden geri dönüş sağlanmıştır. 79 anketin 4 adedi eksik cevaplandığından kapsam dışı tutulmuş ve toplamda 75 anket değerlendirilmiştir. Dolayısıyla araştırmanın evrenini, Bursa'da faaliyet gösteren 75 aile şirketi oluşturmaktadır.

4.2. Verilerin Analizi ve Elde Edilen Bulgular

Tablo 4.1.'den de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan aile şirketlerinin faaliyet gösterdiği sektörler elektrik, gaz ve su, imalat, gayrimenkul faaliyeti, holding, inşaat ve bayındırlık, toptan ve perakende ticaret, otel ve lokantalar, madencilik, tarım, orman ve balıkçılık olmak üzere toplam sekiz grupta toplanmıştır. Sektör grupları Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP)'taki başlıklar dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Şirketin Faaliyet Gösterdiği Sektör	Sayı	%
Elektrik, Gaz ve Su	5	6,67
İmalat	50	66,67
Gayrimenkul faaliyeti	2	2,67
Holding	7	9,33
İnşaat ve bayındırlık	3	4
Toptan ve perakende ticaret, otel ve lokantalar	4	5,33
Madencilik	2	2,67
Tarım, Orman, Balıkçılık	2	2,67
TOPLAM	75	100

Araştırmaya katılan aile şirketlerinin çoğunluğunun (%66,67) faaliyet gösterdiği sektör, imalat sektörüdür. Bunu sırasıyla %9,33 ile holdingler, %6,67 ile elektrik, gaz ve su sektörü, %5,33 ile toptan ve perakende ticaret, otel ve lokantalar, %4 ile inşaat ve bayındırlık sektörü takip etmektedir. Araştırmaya katılan aile şirketlerinin en az faaliyet gösterdiği sektörler ise aynı yüzdeye sahip (%2,67) gayrimenkul faaliyeti, madencilik ve tarım, orman, balıkçılık sektörleridir.

Araştırmaya katılan aile şirketlerinin çalışan sayıları 2005 tarihli 25997 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik'e göre oluşturulmuştur. Buna göre, 10'dan az çalışanı olan küçük işletmeler mikro işletme, 10 ila 50 arasında çalışanı olan şirketler küçük işletme, 51 ila 250 arasında çalışanı olan işletmeler orta büyüklükteki işletme, 250'den daha fazla çalışanı olan işletmeler ise büyük işletme sayılmaktadır. Araştırmaya katılan aile şirketlerinin büyüklükleri Tablo 4.2.'de yer almaktadır.

Çalışan Sayıları	İşletme Büyüklüğü	Sayı	%
<10	Mikro	2	2,67
10 ila 50	Küçük	24	32
51 ila 250	Orta	24	32
250<	Büyük	25	33,33
TOPLAM		75	100

Ankete katılan aile şirketlerindeki yönetim kurulu sayısı ortalama beş kişi olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda bu yönetim kurulu üyelerinin hepsinin aile üyesi olduğu saptanmış birkaç şirket dışında yönetim kurulunda bağımsız üyeye yer verilmediği görülmüştür. Ancak yönetim kurulu üyeliği dışında şirket ile ve aile ile hiçbir bağı bulunmayan bu üyeler şirkete bağımsız, saygılı ama eleştirel bir bakış açısı getirmektedirler.

Aile anayasası, aile işletmelerinin sürekliliğini etkileyecek ana konuları içeren bir belgedir. Aile anayasası, aile üyelerinin hem birbirleriyle olan ilişkilerini hem de kendileriyle iş arasındaki ilişkileri en iyi, en doğru bir biçimde yönetebilmelerini sağlayacak temel ilkeleri yerine getirmede rehber olacaktır. Aile Konseyinin temel amacı ise aile üyelerinin değerlerini, gereksinimlerini ve işletmeden beklentilerini göz önünde bulundurarak, aynı zamanda işletmede çalışmayan aile üyelerine de fikirlerini paylaşma olanağı sağlamak için ortam yaratmaktadır ve tüm bu oluşumlar şirketin başarısı için önemli bir unsurdur ve modelimizde de görüldüğü gibi başarı, sürdürülebilirliği beraberinde getirmektedir. Anket sonuçlarına göre, araştırmaya katılan şirketlerin %73,3'ünde aile anayasası bulunmamakta, %60'ında ise aile konseyi toplantılarının yapılmadığı sonucuna varılmaktadır. Bu istatistikler, SFB modelinin ana noktasını oluşturan iş-aile dinamiklerine uyum sağlamamaktadır. Sürdürülebilir bir aile işletmesi için aile anayasasının oluşturulması ve destekleyici aile konseyi toplantılarının düzenlenmesi vazgeçilmez bir unsurdur.

Aile işletmelerinin başarı ve sürdürülebilirliği sağlama koşullarından biriside, işletmede çalışan aile üyeleri ile aile üyesi olmayan çalışanlar arasındaki ücretlendirme politikasıdır. Bu durum aile üyesi olmayan çalışanların motivasyonu açısından

önemli bir değerdir. Yaptığımız ankette, işletmelerin yüzde %60'ında ayrı bir ücretlendirme politikası olduğunu ve aile üyelerinin daha fazla ücret aldığını tespit edilmiştir. Fakat bu durum aile dışı çalışanları olumsuz yönde etkileyecek, motivasyonunu düşürecek bu ister istemez iş performansına yansıtacaktır. Bu durum şirket büyüdükçe ve kurumsallaştıkça değişmekte ve aynı ücretlendirme politikasının uygulandığı görülmektedir. Aile üyesi çalışanlar için ayrı bir ücretlendirmek politikası bulunması SFB modelinin uygulanması açısından negatif bir unsurdur.

Aile işletmelerinin ileriki dönemlerde karşılaştığı en büyük problemlerden biride girişimcinin emekliliği, ani kaybı gibi durumlarda, girişimciden sonra onun yerine geçecek ve işletmeye liderlik edecek varisin belirlenmesi ile ilgili yapılacak çalışmaların ve planların olup olmadığı ile ilgilidir. Bu süreci en etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütmek işletmenin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Fakat yapılan anket çalışmasında görüldüğü gibi aile işletmelerinin yüzde %64'ünde genç ve çocuk aile üyeleri ile ilgili bir kariyer planlamasının yapılmıyor olmasıdır. Bunun en önemli sebeplerinden biri bugünün gençleri ve çocuklarını oluşturan Y ve Z kuşağının daha özgür düşünen, mutlu olacağı işi yapmayı tercih eden bir neslin geliyor olması olarak açıklanabilir, ancak bu durum işletmenin sürdürülebilirliği açısından sıkıntı yaratabilmektedir. Bu konu ile ilgili girişimci aile büyüğünün zaman zaman yeni nesile işletmenin havasını teneffüs ettirmeleri bu ortamdan çok uzak büyümelerini sağlamaları gerekmektedir. Kariyer planlamasının aile şirketlerinde yapılmaması SFB modelinde kaynakların modele doğru olarak girmemesine yol açmaktadır.

Anket çalışmasında, işletme bünyesinde çalışmayan aile üyelerinin (eş, çocuk vb.) iş ile ilgili bilgilendirilip bilgilendirilmediği sorulduğunda ise %38'inin bilgilendirdiği %12'sinin ise kısmen bilgilendirdiği görülmüştür. İşletmenin sürdürülebilirliği açısından baktığımızda bilgilendirmenin doğruluğu kaçınılmazdır. İşletmenin özellikle mali durumunu bilmek, örneğin bir kriz anında ya da yatırım durumunda işletmenin likiditesinin önemli zamanlarda, ailenin desteği, girişimciyi rahatlatacak ve işletmeye destek olacaktır. Diğer yandan, aile içi bilgilendirmenin yapılması, işletmeye olan aidiyet duygusunu arttıracaktır.

Tablo 4.3: Aile Şirketlerinde Değer Algıları

	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Şirket faaliyetlerinin yürütülmesinde aile değerlerinin önemli bir etkisi vardır.	43	57,3	32	42,6	-	-	-	-	-	-
Aile şirketimizde çalışanlar yöneticiler için değil, yöneticiler ile birlikte çalıştıklarını hissederek.	42	56	27	36	-	-	6	8	-	-
Çalışanların başarısı şirketin başarısıdır.	48	64	23	30,6	4	5,3	-	-	-	-
Şirketin başarısı ailenin başarısıdır.	35	46,6	26	34,6	10	13,3	4	5,3	-	-
Aile şirketimizde çalışanlar sadece bir çalışan olmaktan ziyade şirketin sahibiymiş gibi hissederek.	14	18,6	27	36	20	26,6	4	5,3	10	13,3

Aile işletmelerinde Tablo 4.3.'de de yer aldığı üzere değer algıları ile ilgili sorularında, aile işletmelerinin büyük çoğunluğu, şirket faaliyetlerinin yürütülmesinde aile değerlerinin büyük bir etkisi olduğuna, işletmede aile üyesi olmayan çalışanların, yöneticiler için değil, yöneticilerle birlikte işletme için çalıştıklarını ve çalışanların başarısının, şirketin başarısı olduğu fikrine katılmaktadır. Bütün bu algılar işletmenin büyüme gelişme ve evrelerinde çok önemli değerlerdir. Tüm bu değerler işletmeye başarıyı ve beraberinde sürdürülebilirliği getirir. İşletmenin başarısı, ailenin başarısı mıdır diye sorduğumuzda ankete katılan girişimcilerin büyük çoğunluğu buna olumlu yanıt vermiştir. Aile üyeleri açısından işletmenin ismi ve prestiji, ailenin ismi ve prestiji ile aynı anlamda düşünülür dolayısıyla şirketin başarısı aynı zamanda ailenin başarısıdır. Bu veriler SFB modelinin uygulanabilirliği açısından olumlu göstergelerdir aile ve işletmeyi bir sistem içerisinde kabul eden

SFB modeli, ancak iki olgunun dengeli bir biçimde yönetilmesi durumunda başarıya ulaşabilmektedir.

Aile işletmelerinde başarıyı dolayısıyla sürdürülebilirliği etkileyen bir başka faktör de çalışanların kendilerini şirketin sahibi gibi hissetmeleri ve her iki tarafında ortak amaçlar için çalışmalarınıdır. İşletmede aile üyesi olmayan çalışanların, işletmeyi benimseyip sahiplenmesi motivasyonu beraberinde getirir. Girişimcinin bu konuyu önemsemesi ve bu konuda uygun ortamı yaratması gerekir. Günlük hayatlarının neredeyse üçte birini geçirdikleri işyerleri, çalışanlar için önemli bir ortamdır. Motivasyonu yüksek olan bireyler daha istekli ve verimli çalışırlar ve işlerine olan bağlılıkları o oranda artar, yapmış oldukları işten sosyal ve psikolojik doyum sağlarlar. Ankete katılan işletmelerin birçoğu çalışanlarının böyle hissettiklerini belirtmişlerdir %18,6 gibi bir oranda işletme ise buna katılmamıştır. Çalışanların işletmeyi benimsemesi SFB modelinin önemli ve pozitif girdilerinden biridir.

ŞİRKETE AİT MEKANİZMALAR	EVET	HAYIR
Resmi danışma kurulu (bir danışman grubuyla düzenli toplantılar)	55	20
Resmi olmayan danışma kurulu (danışmanlarla özel toplantılar)	33	42
İşletme yönetimi ekibi	23	52
Bağımsız yönetim kurulu değerlendirmesi (dış kaynak tarafından)	49	26
Yönetim kurulunun öz değerlendirmesi	26	49
Finansal tabloların bağımsız dış denetimi	37	38
Aile dışı çalışanların seçimi, ücretlendirilmesi ve desteklenmesi için bir politika	23	52
Aile çalışanlarının seçimi, ücretlendirilmesi ve tanıtımına yönelik politika	35	40
İşle ilgili konularda ilgili taraflara formel raporlama sistemi (bilgilendirme)	31	44

Tablo 4.4.'de aile şirketlerindeki mekanizmalara ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Aile işletmelerine ait mekanizmalarla ilgili yöneltilen sorulardan elde edilen verilere göre, şirketin başarısını doğrudan etkileyen en önemli üç mekanizmaya hayır cevabı verilmiştir. Yani işletmelerin hem aile bireyi olan hem de dışarıdan gelen çalışanların seçimi, ücretlendirilmesi ve desteklenmesine yönelik bir politikalarının olmadığı görülmüştür. Fakat bir işletmenin bu politikalarının olması sağlıklı bir şekilde işlemesi işletmenin kurumsallaşması açısından önem arz etmektedir. SFB modelinin aile süreçlerinde yer alan bu parametreler sürdürülebilirlik açısından önemli politikalarlardır. Bu politikaların yokluğu örneklemdaki şirketlerin sürdürülebilirliği açısından sorun olarak anlaşılmaktadır.

	Gerilime neden olmaz		Biraz gerilime neden olur		Gerilime neden olur		Fazla gerilime neden olur		Çok büyük gerilime neden olur	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Kimin ne iş yapacağı hakkında aile üyeleri arasında fikir ayrılığı	40	53,3	21	28	8	10,7	6	8	-	-
Karar alma konusunda kimin yetkili olacağı hakkında aile üyeleri arasında fikir ayrılığı	47	62,7	10	13,3	11	14,7	4	5,3	3	4
Aile üyelerinin şirkette eşit pay sahibi olmamaları	42	56	19	25,3	8	10,7	-	-	6	8
Aile üyelerinin ücretlendirilmesinde adaletsizlik	31	41,3	6	8	25	33,3	3	4	10	13,3
Şirket ile ilgili çatışmaları çözümlenmekte başarısızlık	25	33,3	19	25,3	16	21,3	9	12	6	8
Aile üyelerinin iş yükü konusunda adaletsizlik	38	50,7	15	20	13	17,3	9	12	-	-

Aile şirketleri doğaları gereği yapılarında duygusallık barındırmaktadır. Bu açıdan bilinen kurumsal yönetim uygulamalarını aile şirketlerine adapte etmek çok kolay olmamaktadır. Bu devrede aile yönetişimi devreye girmektedir. Bu yapıdan beklenen, geleneksel aile dinamikleriyle yıpratılmamış rasyonel ve ekonomik aile kararlarıdır. Bunun doğru bir şekilde uygulanmadığı aile işletmelerinde bir takım şirket içi çatışmaların yaşanılması kaçınılmaz bir gerçektir. Yapılan anket çalışmasında Tablo 4.5’de görüldüğü üzere aile üyelerinin ücretlendirilmesindeki adaletsizliğin, şirket içindeki çatışmaları çözümlenmekteki başarısızlığın, aile üyelerinin eşit pay sahibi olmamasının, karar alma konusunda kimin yetkili olacağı konusunda aile üyeleri arasında fikir ayrılıkları yaşanması şirket içi çatışmalar sebep olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla bu çatışmalar şirketleri ister istemez bir takım maddi ve manevi kriz yaşamalarına sebep olabilmektedir. Dolayısıyla doğru bir aile yönetişimi yapısını oluşturmak bu tarz çatışmaların meydana gelmesini engelleyecektir.

5. Sonuç

Türkiye’deki şirketlerin çoğunluğunu oluşturan aile şirketleri hem ekonomiye büyük katkı sağlamakta hem de toplum geleneklerine bağlı yapıların korunması yönünde sosyal katkı sağlamaktadır. Aile şirketlerine diğer şirketlerden ayıran en önemli özellik yönetim kademelerinde duygusallığa fazlasıyla önem verilmesi atama ve ücretlendirme politikalarına aile içi ilişkilerin etki etmesidir. Aile içi çatışmalar çoğu zaman aile şirketlerinin sürdürülebilirliğe olumsuz etki yapmaktadır.

Ülkemizdeki toplumsal yapı göz önüne alındığında aile şirketlerinin ekonomideki yerinin bozulmadan devam edeceği gözlemlenmektedir. Bu açıdan aile şirketlerinin sürdürülebilirliği konusunda yapılan ve yapılacak olan çalışmalar literatüre katkı yanında uygulama alanına da katkı sağlamaktadır.

Aile şirketlerinin karışık dinamiklere sahip olan doğası (Olson vd. 2003) tarafından geliştirilen sürdürülebilir aile işletmesi modeli sayesinde karakterize edilebilmektedir. Geliştirilen bu modelin ana noktasını sürdürülebilirlik oluştururken aile ve işletmeye dair kaynaklar ve kısıtlamalar süreçler ve başarılar eş zamanlı olarak sürece katkı sağlamaktadır. Model içerisinde yer alan bileşenler birbirleriyle karşılıklı etkileşim halindedir. Aile ve şirketin birbiriyle uyumlu etkileşimi ve başarısı aile şirketlerinde sürdürülebilirliği sağlayacaktır.

Çalışmada sürdürülebilir aile işletmesi modelini Bursa ilinde NOSAB ve DOSAB’ ta yer alan 75 aile şirketinde bulunup bulunmadığı test edilmiştir. Uygulama aile işletmelerinde SFB modelinin uygulanabilirliğini test etme niteliğini taşıyan araştırmanın kısıtı ankete katılım konusundaki isteksizliktir. Aile içi değerlerin paylaşılma konusundaki isteksizlik bu konuda göz çarpmaktadır. İleriki çalışma olarak daha geniş bir örnekleme anket uygulamasının yapılması ve sürdürülebilir aile işletmesi modelini içermeyen aile şirketlerine modelin kurulması konusunda destek sağlanması önerilebilmektedir.

Ankette yer alan sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde SFB modelinin örneklemedeki şirketlerde uygulanabilirliğini olumsuz yönde etkileyebilecek olan bulgular;

- Çoğunluk şirkette aile anayasasının bulunmaması
- Çoğunluk şirkette aile konseyi toplantılarının yapılmaması
- Aile içi bilgilendirme toplantılarına önem verilmemesi
- Aile üyesi çalışanlar için ayrı bir ücretlendirme politikasının bulunması
- Aile üyelerine yönelik kariyer planlaması yapılmaması
- Diğer yandan SFB modelinin örneklemedeki şirketlerde uygulanabilirliğini olumlu yönde etkileyecek faktörler aile üyeleri açısından ailenin ismi ve prestiji ile işletmenin ismi ve prestijinin aynı anlamda düşünülmesi ve aile işletmesi çalışanlarının işletmeyi benimsemesi olarak belirlenmiştir.

Söz konusu olumsuz faktörlerin aile işletmeleri tarafından ortadan kaldırılarak SFB modelinin işletmelerde uygulanabilir kılınması, aile işletmelerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması yönünde önemli bir adım olacaktır.

Nesiller boyu sürdürülebilirliği sağlayacak olan planlamanın kilit unsuru, sosyal ilişkiler, bilgi ve beceri alışverişi anlamında insan sermayesinin gelişimidir. Aile işletmesinin sürdürülebilirliğini sağlamak için planlama yapılmak suretiyle yönetimin bir nesilden haleflere devredilmesi koordine edilmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Alayoğlu N. (2003). *Aile işletmelerinde yönetim ve kurumsallaşma*. İstanbul: Müsiad Yayınları.
- Anderson R. C., & Reeb D. M. (2004). *Board composition: Balancing family influence in S&P 500 firms*. *Administrative Science Quarterly*, 49, 209–237.
- Aronoff C. E., & Ward J. L. (2000). *Family business values. Family business leadership series*, 12(17).
- Arteaga R., & Menéndez-Requejo S. (2017). *Family constitution and business performance: moderating, family*. *Business Review*, 30(4), 320–338.
- Ateş Ö. (2005). *Aile işletmeleri: Değişim ve süreklilik*. Ankara: Ankara Sanayi Odası Yayınları.
- <http://www.easo.org.tr/html/TUR/yayinlarimiz/ailesirketleri.pdf>,
- Birincioğlu, N. & Acuner, T. (2016). *Aile işletmeleri kurucularının ve aile değerlerinin aile işletmelerinin sürdürülebilirliği üzerindeki etkisi: Trabzon örneği*. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 14, 492–500.
- Büte, M. (2010). *Aile işletmelerinin kurumsallaşma sürecinde yaşadığı sorunlar*. *Akademik Bakış Dergisi*, 22, 97–120.
- Briley, S. (1986). *Succession in the family firm: The inheritor's view*. *Journal of Small Business Management*, 24(3), 36–43.
- Cadbury Raporu. (1999). The financial aspects of corporate governance.
- Caufman, L. (2001). *Challenging the family business: The relational dimension*, Oslo: Scandinavian. *Journal of Organisational Psychology*, 2, 53–62.
- Chua, J. H., & Chrisman, J. J. (1999). *Sharma pramadita., defining the family business by behavior, entrepreneurship. Theory and Practice*, 23(4), 19–39.
- Daspit, J. J., Holt, D T., Chrisman, J. J., & Long, R. G. (2016). *Examining family firm succession from a social exchange perspective: A multiphase, multi-stakeholder review*. *Family Business Review*, 29(1), 44–64.
- Debarliev, S., & Janeska-Iliev, A. (2015). *Family business characteristics and differences: Some insights from the developing countries, in challenges of Europe: International Conference Proceedings*, 39–60.
- Deloitte, Aile işletmeleri için adım adım kurumsal yönetim, 2007. http://www.tkyd.org/files/downloads/faaliyet_alanlari/yayinlarimiz/tkyd_yayinlari/aile_sirketleri_icin_adim_adim_ky.pdf (E.T. 12.04.2019)
- Denis, J. (2018). *If you want your family business to last several generations*, Forbes.
- <https://www.forbes.com/sites/dennisjaffe/2018/08/30/if-you-want-your-family-business-to-last-several-generations/#715173c07c16> (Erişim Tarihi: 30.06.2019)
- Drucker, P. F. (2000). *21. yüzyıl için yönetim tartışmaları* (İ. Bahçivangil, & G. Gorbon,Çev., . 2.bs). İstanbul: Epsilon.
- Dyer G. W. (1986). *Culturel change in family firms, anticipating and managing business and family transitions*, Jossey-Bass Inc. Publishers, San Francisco.
- Dyer, W. G. Jr. (1988). Culture and continuity in family firms. *Family Business Review*, 1(1), 37–50.

- Dyllıck, T., & Hockerts, K. (2002). Beyond the business case for corporate sustainability. *Business Strategy and the Environment*, 11(2), 130–141.
- Fındıkçı, İ. (2005). *Aile işletmelerinde yönetim ve kurumsallaşma*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Fındıkçı, İ. (2014). *ABD’de en büyük 500 firmanın üçte biri aile işletmesi*. Erişim adresi: <http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1534645-aile-sirketlerinde-surdurulebilirlik-ve-kurumsallasma>
- File, K. M. (1995). Is there a trillion dolar family business market? *Industrial Marketing Management*, 24, 247–255.
- Güleş, H. K., Arıcıoğlu, M. A., & Erdirençelebi, M. (2013). *Aile işletmeleri: Kurumsallaşma, sürdürülebilirlik, uyum*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güney, S. (2008). *Aile işletmelerinde güncel konu ve sorunlar* (1.bs.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güngör Ak, B. (2008). *Aile işletmelerinin kurumsallaşmasında gelecek nesillerin eğitiminin rolü*. 3. *Aile İşletmeleri Kongresi, Kongre Kitabı*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Hodgetts, R. M., & Kuratko, D. F. (1995). *Effective small business management* (5th eds.) Australia: Fort Worth Dryden Press.
- Karpuzoğlu, E. (2004). *Büyüyen ve gelişen aile işletmelerinde kurumsallaşma*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Kayalar, M. & Özmütaf, M. N. (2007). Gelişme yönelimli kurum kültürü ile yöneticinin yönetsel tutumları arasındaki ilişkisellik: 100 büyük sanayi kuruluşunda bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 163–176.
- Kenneth, K. (1996). When the family business is a sickness. *Family Business Review*, 9(4), 347–368.
- KOSGEB. (2009). *Aile işletmeleri: Avrupa birliğindeki yaklaşımlar*. Erişim adresi: <http://kosgeb.gov.tr/Paes/UI/UluslarArasilliskiler.aspx?refIn=33>
- Le Breton, I., Miller, D., & Steier, L. P. (2004). Toward an integrative model of effective FOB succession. *Entrepreneurship Theory And Practice*, 28(4), 305–328.
- Norton J. (2019). *Seven steps to sustainability in family business - A cautionary tale Ed.D.*, Family Business Consulting Group.
- Olson, P. D., Zuiker, S. V. & vd. (2003). The impact of the family and business on family business sustainability. *Journal of Business Venturing*, 18, 642–644.
- Oudah, M., Jabeen, F., & Dixon, C. (2018). Determinants linked to family business sustainability in the UAE: An AHP approach. *Sustainability*, 10(1), 2018.
- Pricewaterhousecoopers. (2012). *Aile işletmeleri: 21. Yüzyıl’ın vazgeçilmez iş modeli, küresel aile işletmeleri araştırması 2012 Türkiye sonuçları*. Erişim adresi: <http://taider.org.tr/wp-content/uploads/2013/11/pwckuresel-aile-arastirmasi-2012-turkiye-sonuclari-kasim-2012-fce8c.pdf>
- Schulze, W. G., Lubatkin, M. H., & Dino, R. N. (2003). Exploring the agency consequences of ownership dispersion among the directors of private family firms. *Academy of Management Journal*, 46(2), 179–194.
- Stafford K., Duncan Karen, A., Dane, S. & Winter, M. (1999). A research model of sustainable family businesses. *Family Business Review*, 12(3), 197–208.
- Strike, V. M. (2013). The most trusted advisor and the subtle advice process in family firms. *Family Business Review*, 26(3), 293–313.
- Şimşek, M. Ş. (1998). *Yönetim ve organizasyon* (4.bs.). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Tagiuri, R., & Davis, J. (1996). Bivalent attributes of the family firm. *Family Business Review*, 9(2), 199–208.
- Tapies J., & Ceja L. (2011). *Family protocol: Better to agree and put it in writing*, IESE Insight.
- Tricker, B. (2012). *Corporate governance: Principles, policies and practices*. 2. Edition, New York: Oxford University Press.
- Ungerer, M., & Mienie, C. (2018). A family business success map to enhance the sustainability of a multi-generational family business. *International Journal of Family Business and Management Studies*, 2(1), 1–13.
- Venter E., Merwe S. V., & Farrington S. (2012). The impact of selected stakeholders on family business continuity and family harmony. *Southern African Business Review*, 16(2), 69–96.
- Ward, J. L. (2005). *Unconventional wisdom: Counterintuitive insights for family business success*, England, UK: John Wiley & Sons Inc.

Ward, J. L. (1997). *Growing the family business: Special challenges and best practices*. *Family Business Review*, 10, 323–338.

Yelkikalan, N., & Aydın, E. (2010). Aile işletmelerinin yaşamlarını sürdürebilmesinde sonraki kuşakların duygusal sahiplik algılamasının rolü ve önemi: Türkiye'deki kıdemli işletmeler üzerine bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 81–120.

Muhasebe Alanında 2004-2018 Yılları Arasında Hazırlanmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

A Review of Graduate Theses Prepared in the Field of Accounting Between 2004-2018

Berke Koç¹ , Alican Berk Yüncü¹

¹İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: B.K. 0000-0003-4889-3816; A.B.Y. 0000-0001-9479-9404

ÖZ

Bu çalışmada, 2004-2018 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Bilim Dalında tamamlanmış olan doktora ve yüksek lisans tezleri, bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak, kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Bu bağlamda, bu on beş yılda tamamlanan toplam 106 tez incelenmiştir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinin sayıları sırasıyla 43 ve 63'tür. Bu tezlerin bibliyometrik analizi, tez konuları, tez seviyeleri, tez danışmanlarının unvanları, tez sayfalarının sayısı, tez araştırması ile ilgili sektör, tez yazarlarının cinsiyetleri, araştırma yöntemleri ve kullanılan araştırma türleri gibi kriterlere göre yapılmıştır. Sonuçlar finansal muhasebe alanında en çok çalışmanın Uluslararası Finansal Raporlama Standartları üzerine olduğunu göstermiştir. Araştırmanın ilgi çekici bir başka bulgusu ise yüksek lisans tezlerinde en çok vak'a yöntemine başvurulmasıdır.

Anahtar kelimeler: Muhasebe, yüksek lisans ve doktora tezleri, bibliyometrik analiz

ABSTRACT

In this study, PhD and master theses completed between the years of 2004-2018 at Istanbul University Social Science Institute Accounting Department were comprehensively examined by using bibliometric analysis method. As such, a total of 106 theses completed during these fifteen years were investigated. The numbers of PhD and master theses are 43 and 63 respectively. Bibliometric analysis of these theses was made based on criteria, such as subjects of thesis, levels of thesis, title of thesis advisors, number of pages in thesis, sector related to thesis research, genders of the thesis writers, research methods, and research types used. The results revealed that most study in the financial accounting field is on International Financial Reporting Standards. Another finding of this research was that case method was the most widely used in master theses.

Keywords: Accounting, master and PhD thesis, bibliometric analysis

Başvuru/Submitted: 02.12.2019 Revizyon Talebi/Revision Requested: 27.12.2019 Son Revizyon/Last Revision Received: 03.01.2020 Kabul/Accepted: 07.01.2020

Sorumlu yazar/Corresponding author: Berke Koç / berkekoc05@gmail.com

Atıf/Citation: Koc, B. & Yuncu, A.B. (2020). Muhasebe alanında 2004-2018 yılları arasında hazırlanmış lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute*, 62, 63-75. <https://doi.org/doi.org/10.26650/MED.2020654140>

1. Giriş

Muhasebe, iktisadi birimler olan işletmelerin finansal performansının ölçümü ve gelecekteki durumlarının tahminini amaçlayan bir disiplindir. Muhasebenin tarihi ticaretin tarihi kadar eskidir ancak muhasebenin kuramsal yapısı, çift taraflı kayıt sisteminden çok sonra gelişmeye başlamıştır (Altıntaş 2011). Gittikçe artan küreselleşme, bir bilgi sistemi olan muhasebenin önemi arttırmıştır.

Altıntaş (2011) yine aynı çalışmasında muhasebeyi “İşletmelerde meydana gelen ve parayla ifade edilebilen olayları kayıtlayan, sınıflayan, özetleyen, raporlayan ve ulaştığı sonuçları yorumlayan bir bilgi üretim süreci” olarak tanımlamıştır.

İşletmelerin, yaşamını sürdürebilmesi ve büyümesi için muhasebe bilgi sistemlerinin oldukça iyi olması gerekmektedir. Muhasebe departmanları hatalarla dolu olan bir işletmenin uzun vadede yaşamını sürdürebilmesi mümkün değildir, dolayısıyla muhasebeden sorumlu olan kişiler mesleki yeterliliğe ve deneyime sahip olmalıdır. Bu mesleki yeterliliği sağlayan kaynaklardan biri de akademik yayınlardır. Bu akademik yayınlar özellikle bizim ülkemizde üniversite kaynaklıdır. Üniversitelerin lisansüstü programlarında yürütülen tezler, yürütüldüğü bilim dalına katkı sağlamaktadır.

İşletmeler açısından oldukça önemli olan muhasebe konuları yüksek lisans ve doktora düzeyinde incelenmektedir ve ulaşılan sonuçlar gerçek hayatta dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla bu tezlerin içeriğindeki

bilgiler, iyice araştırılmış ve doğru olmalıdır. Bu bilgiler doğrultusunda da objektif ve fayda sağlayan sonuçlar elde edilmelidir. Sonuçların objektif olması ve fayda sağlayabilmesi için uygun bir veri toplama ve istatistiki yöntem ihtiyacı duyulmaktadır. Teorik olarak bir akademik yayın çok iyi olsa dahi eğer uygun bir veri toplama ve istatistiki yöntem seçilmemişse tez sonucunun geçerli olduğu söylenemez. Dolayısıyla tez yazarının tez yazımını boyunca doğru bir şekilde bilgi toplayıp, bu bilgileri veri haline getirip objektif, geçerli ve tutarlı bir sonuca ulaşması gerekmektedir.

Bu çalışmada doğru ve onaylı şekilde sunulan tezler incelenmiştir. İş hayatına da yön veren bu tezlerin bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak hangi muhasebe dallarında, hangi tez konuları, hangi kriterlerle yürütüldüğü incelenmiş ve gelecekte yazılacak tezlerin konuları öngörülme çalışılmıştır.

2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmada İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Bilim Dalında 2004 – 2018 yılları arasında tamamlanmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin çeşitli kriterler perspektifinden incelenmeye çalışılmış olup, şu şekilde sıralanabilecek olan sorulara cevap aramak amaçlanmıştır:

- 1) Toplam kaç tez tamamlanmıştır?
- 2) Bu tezlerden kaç yüksek lisans teziyken, kaç doktora tezidir?
- 3) Tez sayılarının yıllara ilişkin dağılımı ne şekildedir?
- 4) Çalışılan tez konuları hangileridir?
- 5) Tez araştırmaları hangi sektörlerde gerçekleştirilmiştir?
- 6) Tezler metodolojik anlamda hangi araştırma türü ve yöntemini içermektedirler?

Araştırmanın amacı ve yukarıda cevap aradığı temel sorular bağlamında söz konusu tezler, sayfa sayısı, konusu, araştırmasının yapıldığı sektör, araştırma türleri ve araştırma yöntemleri gibi kriterler açısından bibliyometrik analiz yöntemiyle detaylı bir şekilde araştırılmıştır.

Gerçekleştirilen bu çalışmanın aynı zamanda hem lisansüstü tez danışmanlarına hem de tez konusu belirleme aşamasındaki lisansüstü öğrencilerine, ilgili konuda fikir vererek, fayda sağlaması amaçlanmıştır.

Bilimsel araştırmaların istatistikî olarak ve nicel şekilde incelenmesinin amaçlandığı analiz yöntemi bibliyometrik analiz olarak adlandırılmaktadır (Pekdemir, Erdoğan, Şen ve Yeke 2015, s. 26). Bu doğrultuda, tezleri incelediğimiz bu çalışmamızda, aşağıdaki kriterlerin incelenmesinin çalışmaya, çalışmadan elde edilecek sonuçlara ve bu sonuçların yorumlanması bağlamında, fayda sağlayacağı düşünülmüştür:

- Tezin Yayınlandığı Yıl
- Tezin Konusu
- Tezin Türü (Yüksek Lisans Doktora)
- Tez Danışmanlarının Akademik Unvanları
- Tezlerin Sayfa Sayıları
- Tezlerde Kullanılan Araştırma Tipleri

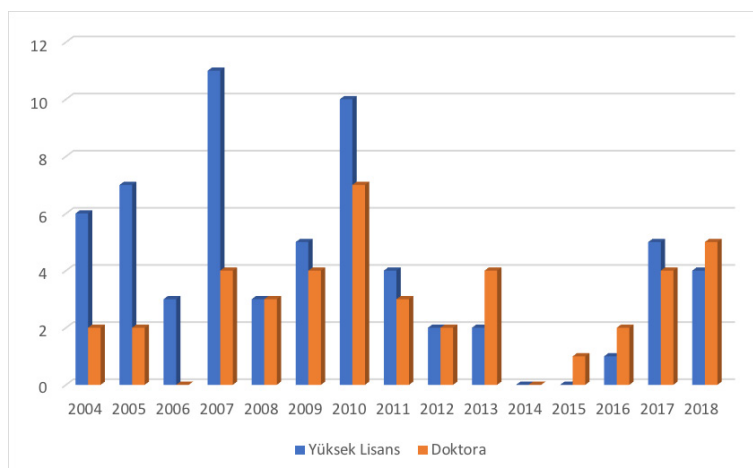
3. Araştırmanın Bulguları

Son 15 yılda Muhasebe Bilim Dalında tamamlanmış lisansüstü tezler incelenmiştir ve bu tezlere ilişkin tanımlayıcı bilgilere, içerik ve metodoloji anlamında çeşitli verilere ulaşılmıştır. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Muhasebe" bilim dalı ve "Muhasebe Denetimi" bilim dalında hazırlanmış tezlerin, ilgili zaman dilimine uygun olarak, aratılmasıyla ulaşılan lisansüstü tezleri çalışmanın anakütlesini oluşturmuştur. Toplam 106 yüksek lisans ve doktora tezine ulaşılmıştır.

3.1. Tanımlayıcı Bulgular

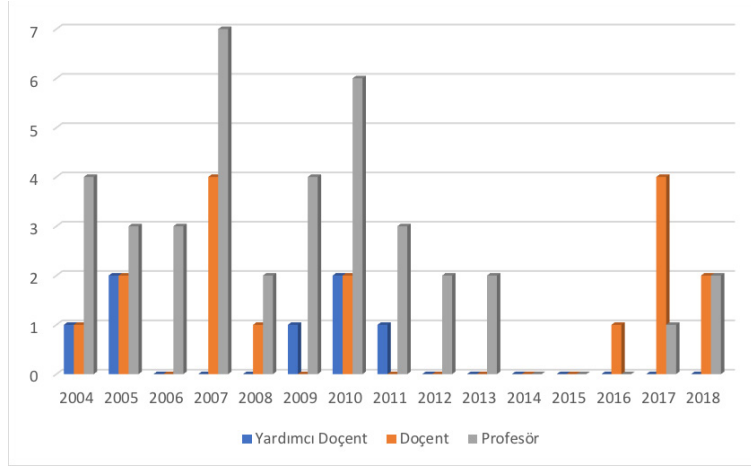
Tanımlayıcı bilgiler açısından tez sayıları, tez danışmanlarının akademik unvanları ve tezlerin sayfa sayılarına yer verilmiştir.

Bu çalışmada 63'ü yüksek lisans ve 43'ü doktora olmak üzere toplam 106 tez incelenmiştir. Yani 004 ve 2018 yılları arasında yazılmış olan 106 tezin %59,43'ü yüksek lisans tezi %40,56'sı ise doktora tezidir. En fazla yüksek lisans tezi 2007 yılında tamamlanmış (11 adet), en çok doktora tezi de 2010 yılında tamamlanmıştır. (7 adet). 2014 yılında ise hiçbir yüksek lisans ve doktora tezi tamamlanmamıştır.

Şekil 1. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

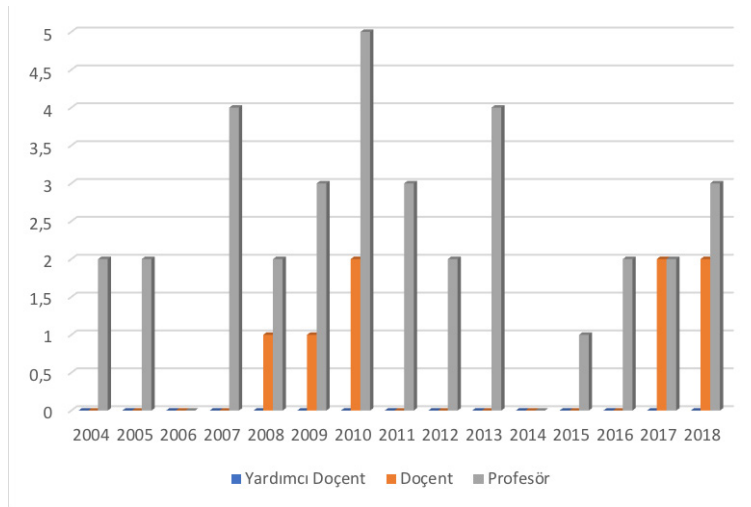
Hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinin çoğunluğu profesör öğretim üyeleri danışmanlığında yönetilmiştir. Yüksek lisans tezlerinin %61,90'ı profesörler danışmanlığında yönetilmiştir (Şekil 2). Doktora tezlerinin de %81,39'u profesörler danışmanlığında yönetilmiştir (Şekil 3).

Şekil 2. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans Tezlerinin Danışman Unvanına Göre Dağılımı

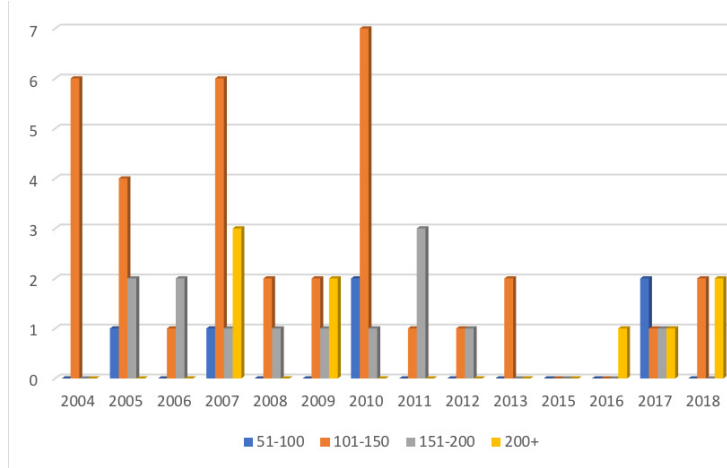
Profesörler danışmanlığında yönetilmiş en fazla yüksek lisans tezi 2007 yılına (7 tane), Doçent öğretim üyelerinin danışmanlığında yönetilmiş en fazla yüksek lisans tezi 2007 ve 2017 yıllarına aittir (4'er tane) (Şekil 2).

Profesörler tarafından yönetilmiş en çok doktora tezi ise 2010 yılına aittir (5 tane) (Şekil 3).

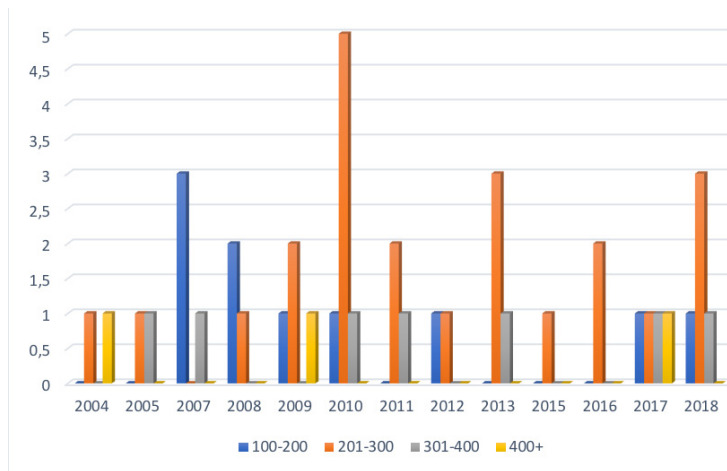
Şekil 3. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Doktora Tezlerinin Danışman Unvanına Göre Dağılımı

İncelenen 63 yüksek lisans tezinin büyük bir çoğunluğu (35 tanesi) 101-150 sayfa aralığındadır. 13 adedi ise 151-200 sayfa aralığında, 9 adedi 200 sayfadan fazla ve 6 adedi de 51-100 sayfa aralığındadır (Şekil 4).

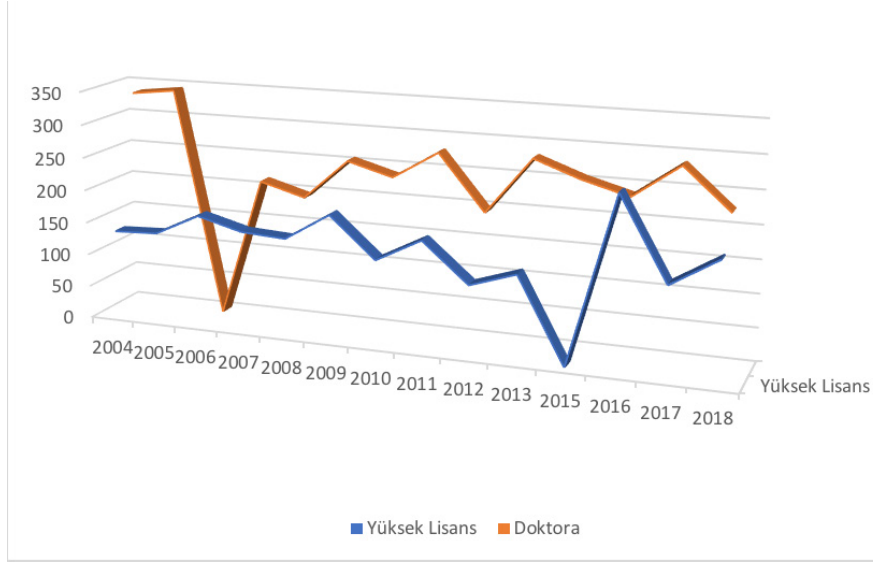
Şekil 4. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans Tezlerinin Toplam Sayfa Sayılarının Dağılımı

İncelenen 43 doktora tezinden 23'ü 201-300 sayfa aralığında, 10 tez 101-200 sayfa aralığında, 7 tez 301-400 sayfa aralığında ve 3 tez ise 400 sayfadan uzundur (Şekil 5).

Şekil 5. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Doktora Tezlerinin Toplam Sayfa Sayılarının Dağılımı

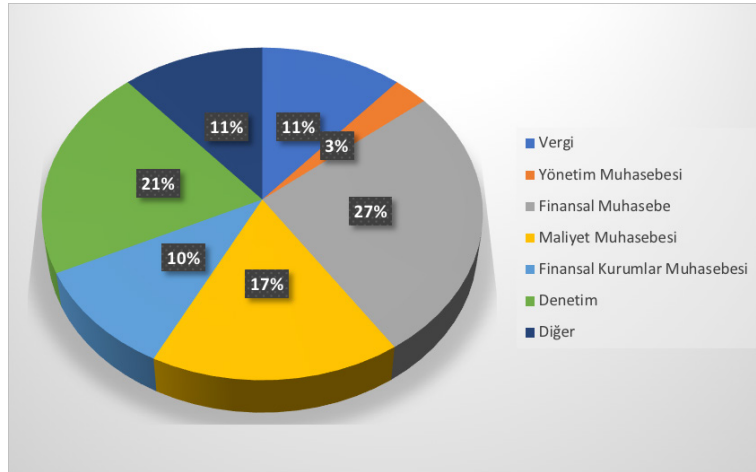
Yüksek lisans tezlerinin ortalama sayfa sayısı 156, doktora tezlerinin ise ortalama sayfa sayısı ise 256'dır (Şekil 6).

Şekil 6. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Toplam Sayfa Sayıları Ortalamasının Dağılımı

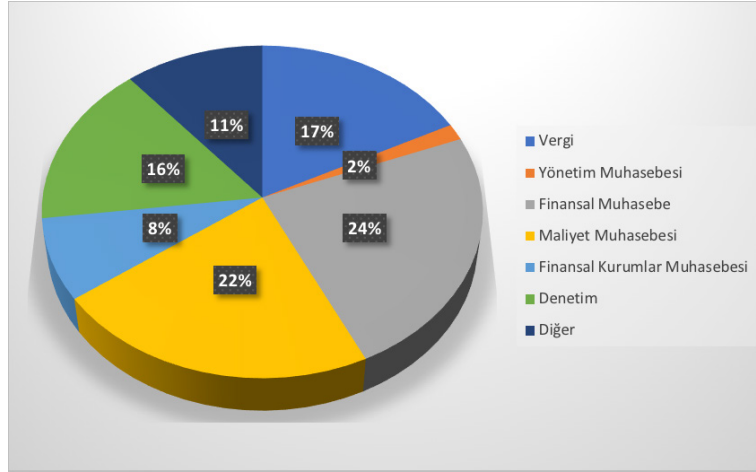
3.2. İçerik Açısından Bulgular

İncelenen lisansüstü tezlerde görüldüğü üzere finansal muhasebe, denetim, maliyet muhasebesi, vergi ve finansal kurumlar muhasebesi gibi konular çoğunlukla incelenmiş olan ortak konulardandı (Şekil 7). İncelenen 106 lisansüstü tezlerin 28'inin konusu finansal muhasebe, 22'sinin konusu ise denetimdir. 18 lisansüstü tezin konusu maliyet muhasebesiyken; 12 tezde vergi, 11 tezde ise finansal kurumlar muhasebesi konusu işlenmiştir.

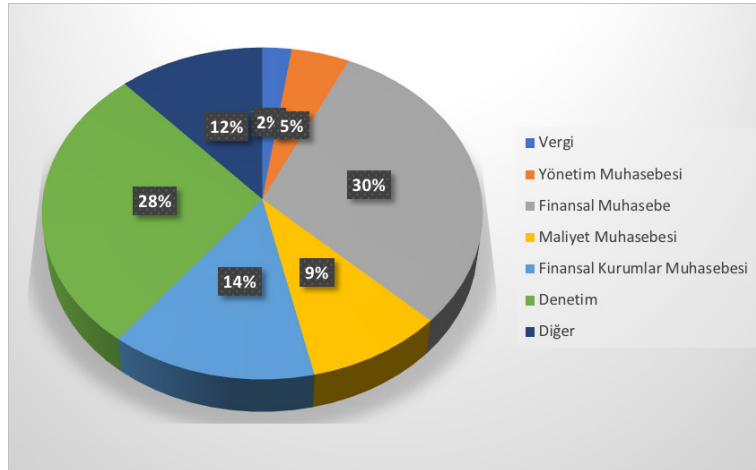
Şekil 7. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinde İncelenen Konuların Dağılımı

İncelenen 63 yüksek lisans tezinde en çok incelenen konuların finansal muhasebe ve maliyet muhasebesi olduğu görülmüştür. Hemen ardından, incelenme sıklığına göre, bu konuları vergi ve denetim konularının izlediğini söylemek mümkündür (Şekil 8). Finansal muhasebe ve maliyet muhasebesi konuları sırasıyla 15 ve 14 kez ele alınmıştır. Vergi konusu 11 kez ele alınırken denetim konusu ise 10 kez ele alınmıştır.

Şekil 8. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans Tezlerinde İncelenen Konuların Dağılımı

İncelenen 43 doktora tezinde ise en çok finansal muhasebe ve denetim konuları incelenmiştir. Bu konuların hemen ardından finansal kurumlar muhasebesi ve maliyet muhasebesi konuları sıklıkla çalışılmıştır (Şekil 9). Finansal muhasebe ve denetim konuları, sırasıyla, 13 kez ve 12 kez ele alınmış; finansal kurumlar muhasebesi ve maliyet muhasebesi konuları ise 6 kez ve 4 kez incelenmiştir.

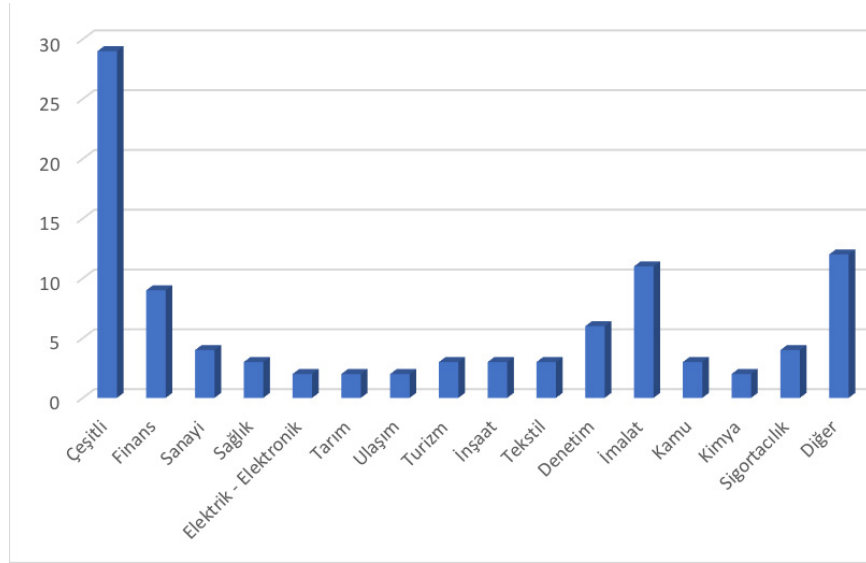

Şekil 9. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Doktora Tezlerinde İncelenen Konuların Dağılımı

3.3. Metodoloji Açısından Bulgular

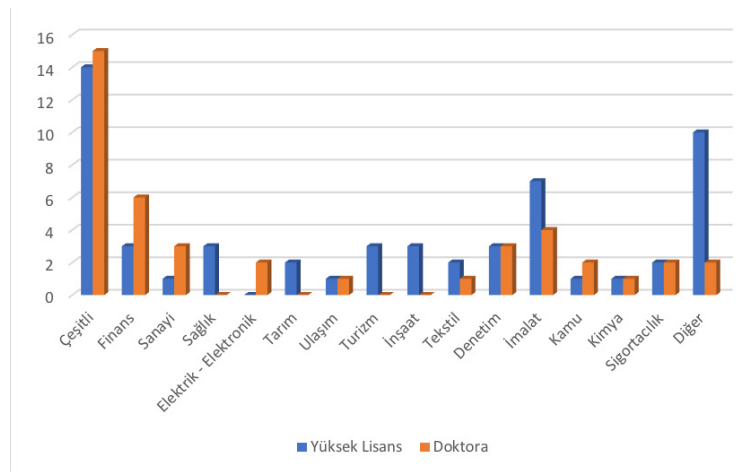
Metodoloji açısından bulgular noktasında tez araştırmasının yapıldığı sektör, başvuru alan araştırma tipleri ve kullanılan araştırma yöntemleri gibi hususlara yer verilmiştir.

İncelenen 106 tez, seçilen sektörler bazında incelendiğinde, tezlerin çoğunun tek bir sektörü kapsamadığı ve birden fazla sektör seçilerek araştırma yapıldığı görülmüştür. Tek sektör seçilerek yapılan araştırmalarda ise en çok İmalat, Finans ve Denetim sektörlerinin seçildiği görülmüştür. (Şekil 10).

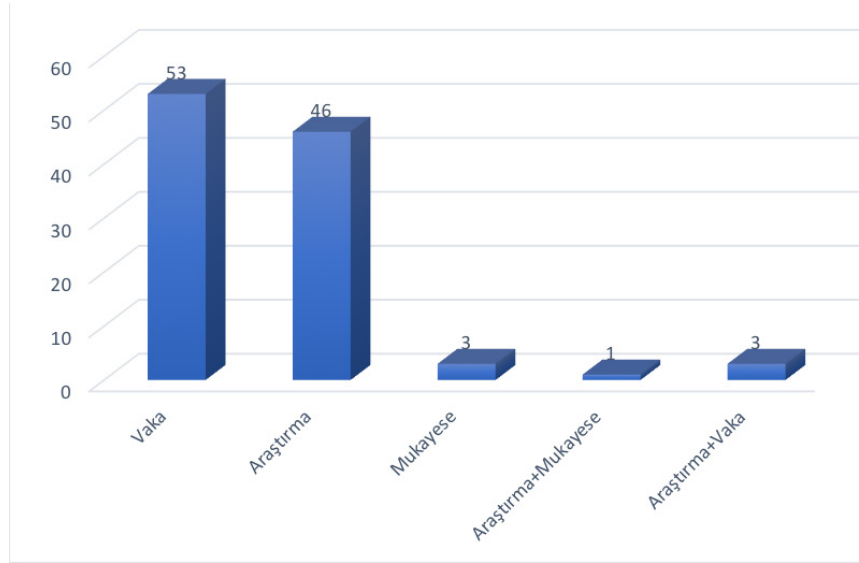
Şekil 10. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Tezlerin Araştırmalarının Yapıldığı Sektörlerin Dağılımı

Lisansüstü tezlerin çoğunluğunda birden fazla sektör seçilmiş olup, buna ek olarak, araştırmanın yapılmasında yüksek lisans tezlerinde en çok seçilmiş sektör imalatken doktora tezlerinde ise finansal sektördür. (Şekil 11).

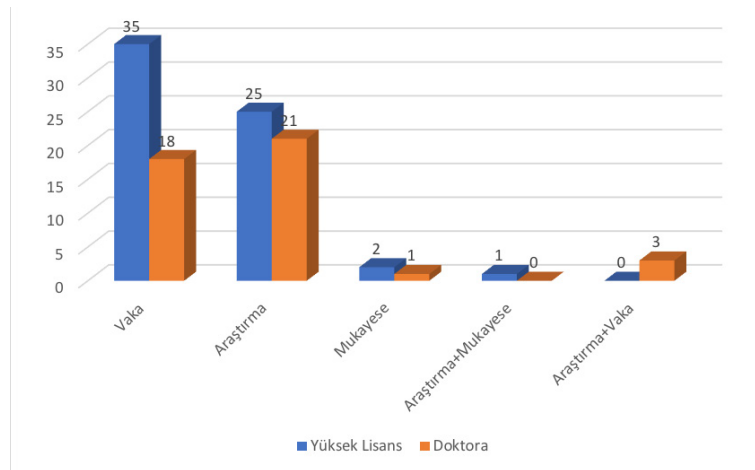
Şekil 11. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Araştırmalarının Yapıldığı Sektörlerin Dağılımı

İncelenen 106 tezde vaka metodu ile nicel ve nitel araştırmalar en çok kullanılan araştırma tiplerindedir. Seyrek olarak mukayeseli çalışmalar yapıldığı saptanmıştır (Şekil 12).

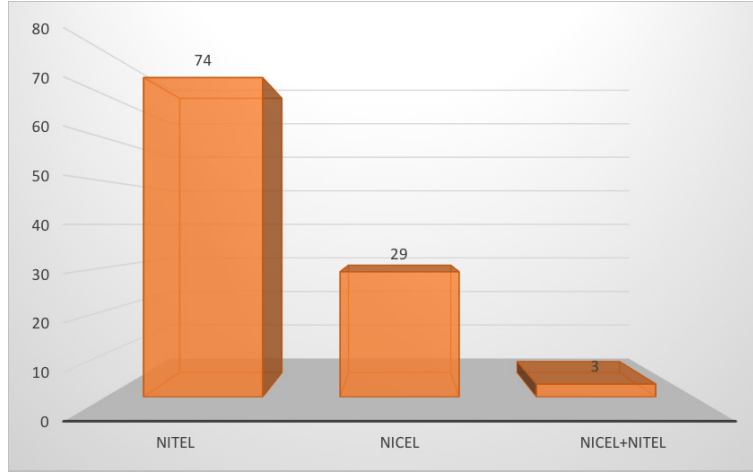
Şekil 12. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Tezlerde Kullanılan Araştırma Tiplerinin Dağılımı

Araştırma tiplerinin kullanımı bağlamında yüksek lisans tezlerinde vaka metoduna daha fazla başvurulurken, doktora tezlerinde ise nicel ve nitel araştırmalara daha fazla başvurulmuştur (Şekil 13).

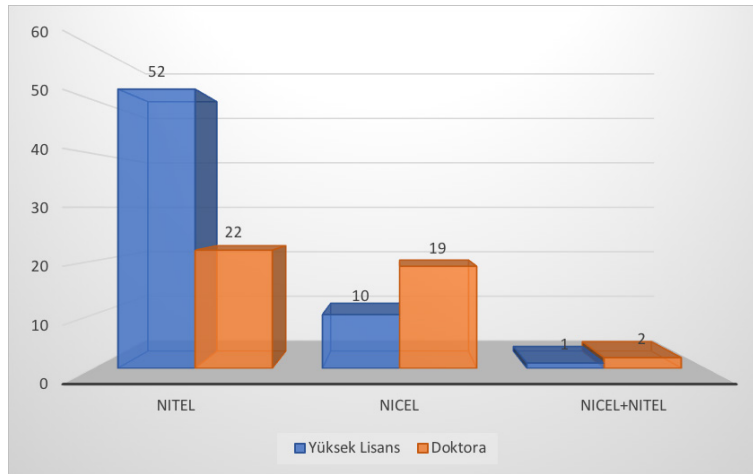
Şekil 13. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinde Kullanılan Araştırma Tiplerinin Dağılımı

Son 15 yılda yazılmış tezlerin çoğunluğunda nitel araştırma yönteminin kullanılmıştır (Şekil 14).

Şekil 14. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Tezlerde Kullanılan Araştırma Yöntemlerinin Dağılımı

Hem incelenen doktora tezlerinde hem de yüksek lisans tezlerinde çoğunlukla nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır (Şekil 15).

Şekil 15. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinde Kullanılan Araştırma Yöntemlerinin Dağılımı

4. Araştırmanın Sonucu

2004-2018 yılları arasında 106 tez tamamlanmış olup bunların 63'ü yüksek lisans teziyken, 43'ü ise doktora tezidir. Yıllar itibariyle tez sayıları ele alındığında 2014 yılında hiç yüksek lisans ve doktora tezi yazılmamışken, 2015 yılında hiç yüksek lisans tezi yazılmamıştır. En çok yüksek lisans tezi 11taneyle 2007 yılında yazılmışken, aynı yıl içerisinde yazılan en çok doktora tezi ise 7 taneyle 2010 yılına aittir.

Lisansüstü tezleri, akademik danışmanlarının unvanları bağlamında incelendiğinde hem yüksek lisans tezlerinin hem doktora tezlerinin çoğunun profesör öğretim üyeleri tarafından yönetildiği gözlemlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin %61,90'ı profesör öğretim üyeleri danışmanlığında yönetilirken doktora tezlerinin de %81,39'u profesör öğretim üyeleri danışmanlığında yönetilmiştir. Yüksek lisans tezlerinin %26,98'i doçent öğretim üyeleri tarafından yönetilmiş, %11,11'i ise yardımcı doçent öğretim üyeleri tarafından yönetilmiştir. Doktora tezlerinin hiçbiri yardımcı doçent öğretim üyeleri tarafından yönetilmemişken, %18,60'ı ise doçent öğretim üyeleri tarafından yönetilmiştir.

İlgili lisansüstü tezleri sayfa sayısı bakımından ele alındığında ise yüksek lisans tezlerinin ortalama 156 sayfa, doktora tezlerinin ise 256 sayfa olduğu söylenebilir. İncelenen yüksek lisans tezlerinin yarısından fazlası (%55,55) 101-150 sayfa aralığındayken, doktora tezlerinin ise yarısından fazlası (%53,49) 201-300 sayfa aralığındadır. Sadece yazılmış olan 6 yüksek lisans tezi 100 sayfadan kısarken, doktora tezlerinin ise sadece 3'ü 400 sayfadan fazladır.

Lisansüstü tezlerin konuları incelendiğinde üzerinde en çok çalışma yapılmış konu finansal muhasebedir(28). Finansal muhasebeden sonra en çok çalışma yapılmış konu denetimdir(22). Bu iki konu, toplam yazılmış tezlerin %47,16'sını oluşturmaktadır. Bu iki konuyu takip eden diğer konular ise sırasıyla maliyet muhasebesi (18), vergi(12) ve finansal kurumlar muhasebesidir (11). Yönetim muhasebesi 3 kez, muhasebe tarihi ve sorumluluk muhasebesi konuları 2'şer kez çalışılmıştır. Birer kez çalışılan konular ise şu şekilde sıralanabilir: çevre muhasebesi, devlet muhasebesi, etik, kurumsal sosyal sorumluluk, muhasebe bilgi sistemi, muhasebe eğitimi, muhasebe sistemleri ve risk. En çok çalışma yapılmış olan bu 5 konunun alt konularının da analizi ihtiyacı doğmuştur. Yapılan analiz sonucunda aşağıdaki sonuçlara varılmış ve konuya ilişkin detaylı tablo ise (Tablo 1) çalışmanın eklerinde sunulmuştur:

Metodolojik açıdan incelendiğinde, lisansüstü tezlerinin yazarları araştırmalarını yapacakları sektörü seçme noktasında hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde birden fazla sektöre ilişkin örneklere yer vermeyi tercih etmişlerdir (%30,85). Yüksek lisans tezlerinin %26,42'sinde, doktora tezlerinin ise %36,59'unda araştırmalar çeşitli sektörlerde gerçekleştirilmişlerdir. Yüksek lisans tez araştırmalarının büyük çoğunluğu imalat sektöründe yapılmıştır (%13,21). Bu sektörleri finans, sağlık, turizm, inşaat ve denetim sektörleri izlemiştir. Doktora tez araştırmalarının ise çoğunluğu finans sektöründe gerçekleştirilirken (%14,63), bunu imalat, sanayi ve denetim sektörleri izlemiştir.

Lisansüstü tezlerinin araştırılması noktasında tez araştırmalarında başvuru alan araştırma tiplerinin ve araştırma yöntemlerinin analiz edilmesi fayda sağlayacaktır. Tamamlanan 106 lisansüstü tezinin %50'sinde vaka metodu kullanılmış olup (53 tez), %43,40'ında ise nicel ve nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur (46 tez). Tezlerin %3,77'sinde ise bu araştırma tipleri birlikte kullanılmıştır Üç çalışmada ise mukayeseli araştırmalar yapılmıştır (ülkelerin muhasebe sistemlerinin karşılaştırılması vb.). Yüksek lisans tezlerinde 35 kez vaka metoduna, 25 kez nicel ve nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur. Bu çalışmaların toplam yüksek lisans tezlerine oranı ise sırasıyla %55,56 ve %39,68'dir. Doktora tezlerinde ise 21 kez nicel ve nitel araştırma yöntemlerinden (%48,84), 18 kez ise vaka metodundan yararlanılmıştır (%41,86).

Tamamlanan lisansüstü tezlerinde %69,81'inde nitel araştırma yöntemlerine başvurulurken, %27,36'sında nicel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur. Tezlerin %2,83'ünde ise nicel ve nitel araştırma yöntemleri beraber kullanılmışlardır. Yüksek lisans tezlerinin 52'sinde nitel araştırma yöntemlerine (%82,54), 10'unda ise nicel araştırma yöntemlerine (%15,87) başvurulmuştur. Bir tanesinde de hem nicel hem nitel araştırma yöntemleri beraber kullanılmıştır, Doktora tezlerinin de %51,16'sında nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuş olup (22 tez), %44,19'unda ise nicel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur (19 tez). İki tezde de hem nicel hem nitel araştırma yöntemleri beraber kullanılmıştır. Görüldüğü üzere yüksek lisans tezlerinde nitel araştırma yöntemlerinin kullanımı çok daha fazlayken, doktora tezlerinde bu dağılımın çok daha dengeli olduğu söylenebilir. Bu durum doktora tezlerinde nitel araştırmalarla elde edilen bulguların nicel çalışmalarla desteklenmesine ihtiyaç duyulduğunun bir göstergesi olarak da yorumlanabilir.

5. Sonuç

Bu çalışmada İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Bilim Dalında tamamlanmış olan 106 yüksek lisans ve doktora tezi, bibliyometrik analiz yöntemiyle, incelenmiştir. Tezlerle ilişkin incelemeler 15 yılı kapsamaktadır (2004-2018). Bu tezlerin incelenmesi sonucu elde edilen bulgular üç ana başlıkta ele alınmıştır. Bu başlıklar tanımlayıcı bulgular, içerik açısından bulgular ve metodoloji açısından bulgular olarak sıralanabilir. Tanımlayıcı bulgular yıllara göre tez sayıları, tez danışmanlarının akademik unvanları ve tezlerin sayfa sayılarından oluşmaktadır. İçerik açısından bulgular yıllara ve tez türlerine göre tez konularını içermekteyken metodoloji açısından bulgular ise tez araştırmalarının yapıldığı sektörlerle ilişkin bilgilerden, tezlerde başvuru alan araştırma tiplerinden ve araştırma yöntemlerinden oluşmaktadır.

Finansal Muhasebe üzerine yazılmış tezler incelendiğinde en çok çalışma yapılan konunun Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) olduğu görülmüştür. Son 10 yılda UFRS'nin öneminin hızla artmasıyla birlikte, bu konuda çalışmalar artmış ve bu artış lisansüstü tezlerine de yansımıştır. UFRS hakkında yazılmış tezler incelendiğinde yazılan 10 UFRS konulu tezin 9'unun son 10 yılda yazılması da bu durumu doğrular niteliktedir.

Denetim üzerine yazılmış tezler incelendiğinde ise en çok çalışma yapılan konunun bağımsız denetim olduğu görülmüştür. Yaşanan muhasebe ve denetim skandallarıyla birlikte bağımsız denetimin önemi artmış ve bu durum denetim üzerine yazılmış lisansüstü tezlerinde bağımsız denetimin en popüler konu olmasına sebep olmuştur. Son yıllarda Türkiye'de Kamu Gözetim Kurumu'nun etkinliğiyle birlikte denetim skandalları neredeyse tarih olmuş ve gözler artık iyiden iyiye iç denetime çevrilmiştir.

Maliyet muhasebesi üzerine yazılmış tezler incelendiğinde en çok çalışma yapılan konunun faaliyet tabanlı maliyetleme (FTM) olduğu görülmüştür fakat her ne kadar en çok çalışma yapılan konu olsa da faaliyet tabanlı maliyetlemenin git gide artık işlenmekten vazgeçilen konulardan biri olduğu da söylenebilir. Faaliyet tabanlı maliyetleme hakkında yazılan 6 tezdten 4'ü 2004-2008 arası yazılmış ve bu konuda yazılan son tez 2015'te yazılmıştır.

Vergi üzerine yazılmış tezler incelendiğinde en çok çalışma yapılan konunun ertelenmiş vergi olduğu görülmüştür. Bu durum, ertelenmiş verginin 2000 ile 2010 yılları arasında çok tartışılıp, konuşulan bir konu olmasından kaynaklıdır. Ertelenmiş vergi, bu dönemde hem İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hem diğer üniversitelerin hukuktan bağımsız olan yüksek lisans ve doktora programlarında en çok işlenen vergi konularından biri olmuştur. Günümüzde ise asıl odak artık ertelenmiş vergi değil transfer fiyatlaması, KDV ve kurumlar vergisi olmuştur.

Finansal kurumlar muhasebesi üzerine yazılmış tezler incelendiğinde birden çok aynı sayıda çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Ekte sunulan tabloda (Tablo 1) Basel konusu sembol olarak gözüke de yine aynı sayıda sigortacılık ve vadeli işlem sözleşmeleri konuları üzerine tezler yazılmıştır.

Son olarak, bu çalışmada muhasebe alanında son 15 yılda ortaya konulmuş olan lisansüstü tezlerinin çeşitli kriterler bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen kriterler nezdinde erişilen tezlerden elde edilmiş olan sonuçlar tanımlayıcı bulgular, içerik açısından bulgular ve metodolojik açıdan bulgular olmak üzere üç ana başlıkta sınıflanmıştır. Tezlerin incelenmesi sürecinde sorgulayıcı ve tarafsız bir bakış açısını benimsemeye özen gösterilmiş; bu çalışmanın hem lisansüstü tez danışmanlarına hem de lisansüstü öğrencilerine, ilgili konuda fikir vererek, fayda sağlaması amaçlanmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

Altıntaş, T. (2011). Uluslararası muhasebe ve Türkiye'de muhasebe hukuku. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 162–174.

Kavut, L., Adiloğlu, B. ve Baloğlu, G. (2017). *Türkiye'de iç denetim üzerine yapılan akademik çalışmalar: 2010-2015 analizi*. İstanbul: Türkiye İç Denetim Enstitüsü Yayınları.

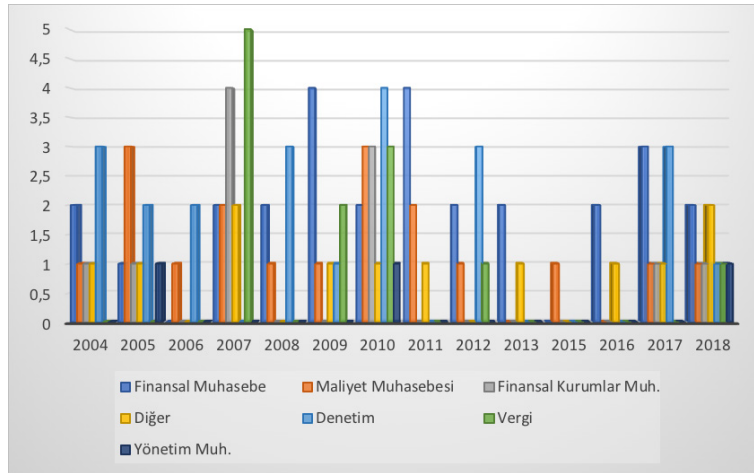
Pekdemir, I., Erdoğan, U., Şen, Y. ve Yeke, S. (2015). “Yönetim ve organizasyon” alanında bir bilim dalında 2004-2015 yılları arasında yönetilmiş lisansüstü tezlerin incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 26(79), 20–56.

Sarı, E. ve Güngör, N. (2018). Türkiye'de katılım bankacılığı alanında hazırlanmış lisansüstü Çalışmalar: Bir literatür incelemesi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 53(3), 1313–1322.

Ek Tablolar ve Şekiller

Tablo 1: 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinde İncelenen Konular

Konular	Tez Sayısı	En Çok Çalışma Yapılan Alt Konular
Finansal Muhasebe	28	UFRS (10)
Denetim	22	Bağımsız Denetim (9)
Maliyet Muhasebesi	18	Faaliyet Tabanlı Maliyetleme (6)
Vergi	12	Ertelenmiş Vergi (4)
Finansal Kurumlar Muhasebesi	11	Basel (2)
Yönetim Muhasebesi	3	
Muhasebe Tarihi	2	
Sorumluluk Muhasebesi	2	
Çevre Muhasebesi	1	
Devlet Muhasebesi	1	
Etik	1	
Kurumsal Sosyal Sorumluluk	1	
Muhasebe Bilgi Sistemi	1	
Muhasebe Eğitimi	1	
Muhasebe Sistemleri	1	
Risk	1	

Şekil 16. 2004-2018 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinde İncelenen Konuların Yıllara Göre Dağılımı

TANIM

İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü'nün yayını olan Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute, açık erişimli, hakemli, yılda iki kere Ocak ve Temmuz aylarında yayınlanan bilimsel bir dergidir. 1975 yılında kurulmuştur.

AMAÇ ve KAPSAM

İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü'nün yayını olan Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute, açık erişimli, hakemli, yılda iki kere Ocak ve Temmuz aylarında yayınlanan bilimsel bir dergidir. 1975 yılında kurulmuştur.

Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute'un amacı Türkçe ve İngilizce makaleler yayınlamak, ulusal ve uluslararası düzeyde muhasebe ve işletme alanıyla ilgili bilginin paylaşımına katkıda bulunmaktır.

Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute esas olarak muhasebe ve işletme alanına dair konuları kapsar. Derginin hedef kitlesini akademisyenler, araştırmacılar, profesyoneller, öğrenciler ve ilgili mesleki, akademik kurum ve kuruluşlar oluşturur.

EDİTORYAL POLİTİKALAR VE HAKEM SÜRECİ

Yayın Politikası

Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin içeriği derginin amaç ve kapsamı ile uyumlu olmalıdır. Dergi, orijinal araştırma niteliğindeki yazıları yayınlamaya öncelik vermektedir.

Genel İlkeler

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirilmeyen ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir.

Ön değerlendirmeyi geçen yazılar iThenticate intihal tarama programından geçirilir. İntihal incelemesinden sonra, uygun makaleler Editör tarafından orijinaliteleri, metodolojileri, makalede ele alınan konunun önemi ve derginin kapsamına uygunluğu açısından değerlendirilir.

Bilimsel toplantılarda sunulan özet bildirimler, makalede belirtilmesi koşulu ile kaynak olarak kabul edilir. Editör, gönderilen makale biçimsel esaslara uygun ise, gelen yazıyı yurtiçinden ve /veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar, hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir.

Makale yayınlanmak üzere Dergiye gönderildikten sonra yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim yazar olarak eklenemez ve yazar sırası değiştirilemez.

Yayına kabul edilmeyen makale, resim ve fotoğraflar yazarlara geri gönderilmez. Yayınlanan yazı ve resimlerin tüm hakları Dergiye aittir.

Yazarların Sorumluluğu

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır. Yazar makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirilmeyeceği konusunda teminat sağlamalıdır. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telifle ilgili materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir.

Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır, bu bağlamda “yazar” yayınlanan bir araştırmanın kavramsallaştırılmasına ve dizaynına, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan, yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden

geçirilmesinde görev yapan birisi olarak görülür. Yazar olabilmenin diğer koşulları ise, makaledeki çalışmayı planlamak veya icra etmek ve / veya revize etmektir. Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun genel süpervizyonu tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazar olarak gösterilen tüm bireyler sayılan tüm ölçütleri karşılamalıdır ve yukarıdaki ölçütleri karşılayan her birey yazar olarak gösterilebilir. Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar yazar sıralamasını Telif Hakkı Anlaşması Formunda imzalı olarak belirtmek zorundadırlar.

Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan ancak çalışmaya katkısı olan tüm bireyler “teşekkür / bilgiler” kısmında sıralanmalıdır. Bunlara örnek olarak ise sadece teknik destek sağlayan, yazıma yardımcı olan ya da sadece genel bir destek sağlayan, finansal ve materyal desteği sunan kişiler verilebilir.

Bütün yazarlar, araştırmanın sonuçlarını ya da bilimsel değerlendirmeyi etkileyebilme potansiyeli olan finansal ilişkiler, çıkar çatışması ve çıkar rekabetini beyan etmelidirler. Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Gönderilen ve ön kontrolü geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak plagiarizm için taranır. Plagiarizm kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, cinsel yöneliminden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar.

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında baş editör tarafından verilir.

Hakemlerin değerlendirmeleri objektif olmalıdır. Hakem süreci sırasında hakemlerin aşağıdaki hususları dikkate alarak değerlendirmelerini yapmaları beklenir.

- Makale yeni ve önemli bir bilgi içeriyor mu?
- Öz, makalenin içeriğini net ve düzgün bir şekilde tanımlıyor mu?
- Yöntem bütünlüklü ve anlaşılır şekilde tanımlanmış mı?
- Yapılan yorum ve varılan sonuçlar bulgularla kanıtlanıyor mu?
- Alandaki diğer çalışmalara yeterli referans verilmiş mi?
- Dil kalitesi yeterli mi?

Hakemler, gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdır. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir.

AÇIK ERİŞİM İLKESİ

Muhasebe Enstitüsü Dergisi- Journal of Accounting Institute, tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir.

Muhasebe Enstitüsü Dergisi- Journal of Accounting Institute makaleleri açık erişimlidir ve Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>) olarak lisanslıdır.

ETİK

Yayın Etiği İlke ve Standartları

Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için adres: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Yazar makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirmede olmadığını beyan etmelidir. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telif hakkı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir. Her bir makale editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift kör değerlendirilmeden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Araştırma Etiği

Muhasebe Enstitüsü Dergisi Dergisi araştırma etiğinde en yüksek standartları gözetir ve aşağıda tanımlanan uluslararası araştırma etiği ilkelerini benimser. Makalelerin etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır.

- Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.
- Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.
- Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır. Araştırma katılımcıların özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdır.
- Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.
- Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.
- İnsan denekler ile yapılan deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.
- Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluştaki gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.
- İnsan ögesi bulunan çalışmalarda, “yöntem” bölümünde katılımcılardan “bilgilendirilmiş onam” alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdaki etik kurul onayı alındığı belirtilmesi gerekir.

DİL

Derginin dili Türkçe ve Amerikan İngilizcesi'dir.

YAZILARIN HAZIRLANMASI VE YAZIM KURALLARI

Aksi belirtilmedikçe gönderilen yazılarla ilgili tüm yazışmalar ilk yazarla yapılacaktır. Makale gönderimi online olarak ve <http://dergipark.gov.tr/meder> üzerinden yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, yazının yayınlanmak üzere gönderildiğini ifade eden, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili detayları içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) bir mektup; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı Telif Hakkı Anlaşması Formu eklenerek gönderilmelidir.

1. Çalışmalar, A4 boyutunda, üst, alt, sağ ve sol taraftan 2,5 cm. boşluk bırakılarak, 10 punto Times New Roman harf karakterleriyle ve 1,5 satır aralık ölçüsü ile ve iki yana yaslı olarak hazırlanmalıdır.
2. Yazar/yazarların adları çalışmanın başlığının hemen altında sağa bitişik şekilde verilmelidir. Ayrıca yıldız dipnot şeklinde (*) yazarın unvanı, kurumu ve e-posta adresi ve telefonu sayfanın en altında dipnotta belirtilmelidir.
3. Giriş bölümünden önce 100-150 kelimelik çalışmanın kapsamını, amacını, ulaşılan sonuçları ve kullanılan yöntemi kaydeden Türkçe ve İngilizce öz ile 600-800 kelimelik İngilizce genişletilmiş özet yer almalıdır. Çalışmanın İngilizce başlığı İngilizce özün üzerinde yer almalıdır. İngilizce ve Türkçe özlerin altında çalışmanın içeriğini temsil eden, 3 adet Türkçe, 3 adet İngilizce anahtar kelime yer almalıdır.
4. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Makale dilinde başlık, öz ve anahtar kelimeler; İngilizce başlık öz ve anahtar kelimeler; İngilizce genişletilmiş özet, ana metin bölümleri, son notlar ve kaynaklar.
5. Araştırma makalesi bölümleri şu şekilde sıralanmalıdır: "Giriş", "Amaç ve Yöntem", "Bulgular", "Tartışma ve Sonuç", "Son Notlar", "Kaynaklar", "Tablolar ve Şekiller". Derleme ve yorum yazıları için ise, çalışmanın öneminin belirtildiği, sorunsal ve amacın somutlaştırıldığı "Giriş" bölümünün ardından diğer bölümler gelmeli ve çalışma "Tartışma ve Sonuç", "Son Notlar", "Kaynaklar" ve "Tablolar ve Şekiller" şeklinde bitirilmelidir.
6. Çalışmalarda tablo, grafik ve şekil gibi göstergeler ancak çalışmanın takip edilebilmesi açısından gereklilik arz ettiği durumlarda, numaralandırılarak, tanımlayıcı bir başlık ile birlikte verilmelidir. Demografik özellikler gibi metin içinde verilebilecek veriler, ayrıca tablolar ile ifade edilmemelidir.
7. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren kapak sayfası gönderilmelidir. Kapak sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı oldukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılabilecek adresler, cep, iş ve faks numaraları, ORCID ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).
8. Dergide yayınlanan yazıların tüm sorumluluğu ve belirtilen görüşler yazarlara aittir; İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü bir sorumluluk yüklenmez.
9. Yayın kurulu ve hakem raporları doğrultusunda yazarlardan, metin üzerinde bazı düzeltmeler yapmaları istenebilir.
10. Dergiye gönderilen çalışmalar yayınlansın veya yayınlanmasın geri gönderilmez.

Kaynaklar

Derleme yazıları okuyucular için bir konudaki kaynaklara ulaşmayı kolaylaştıran bir araç olsa da, her zaman orijinal çalışmayı doğru olarak yansıtmaz. Bu yüzden mümkün olduğunca yazarlar orijinal çalışmalarını kaynak göstermelidir. Öte yandan, bir konuda çok fazla sayıda orijinal çalışmanın kaynak gösterilmesi yer israfına neden olabilir. Birkaç anahtar orijinal çalışmanın kaynak gösterilmesi genelde uzun listelerle aynı işi görür. Ayrıca günümüzde kaynaklar elektronik versiyonlara eklenebilmekte ve okuyucular elektronik literatür taramalarıyla yayınlara kolaylıkla ulaşabilmektedir.

Kabul edilmiş ancak henüz sayıya dahil edilmemiş makaleler Early View olarak yayınlanır ve bu makalelere atıflar “advance online publication” şeklinde verilmelidir. Genel bir kaynaktan elde edilemeyecek temel bir konu olmadıkça “kişisel iletişimlere” atıfta bulunulmamalıdır. Eğer atıfta bulunulursa parantez içinde iletişim kurulan kişinin adı ve iletişimin tarihi belirtilmelidir. Bilimsel makaleler için yazarlar bu kaynaktan yazılı izin ve iletişimin doğruluğunu gösterir belge almalıdır. Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Referans Stili ve Formatı

Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 6. edisyonunu benimser. APA 6. Edisyon hakkında bilgi için:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological

Association (6th ed.). Washington, DC: APA.

- <http://www.apastyle.org/>

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir.

Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambrene ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayıncının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Ankara: Yazar.

Makale**a) Türkçe Makale**

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reissigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atıf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayımlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semerçioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri**a) Türkçe Tezler**

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin’de kültürlerarasılık*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the politicals, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

d) Web’de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International’da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B. & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer’s disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27>

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoglu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134–140) . Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Diğer Kaynaklar**a) Gazete Yazısı**

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). 'Unutma' notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepf: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. Erişim adresi: <http://www.radyoodtu.com.tr/>

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). *Runaways* [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), *House M.D.* içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. *İstanbul senfonisi* [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

Yukarıda sıralanan koşulları yerine getirmemiş çalışma kabul edilmez, eksiklerinin tamamlanması için yazara iade edilir. Yayın Komisyonu tarafından kabul edilen yazılar basıma kabul sırasına göre yayımlanır. Baskı tashihleri yazarlar tarafından yapılır.

SON KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki listede eksik olmadığından emin olun:

- Editöre mektup
 - ✓ Makalenin türü
 - ✓ Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu bilgisi
 - ✓ Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi (varsa belirtiniz)
 - ✓ Kaynakların APA6'ya göre belirtildiği
 - ✓ İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
 - ✓ Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği

- Telif Hakkı Anlaşması Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Kapak sayfası
 - ✓ Makalenin kategorisi
 - ✓ Makale dilinde ve İngilizce başlık
 - ✓ Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte
 - ✓ bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi de yer almalıdır), e-posta adresleri
 - ✓ Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
 - ✓ Tüm yazarların ORCID'leri
- Makale ana metni
 - ✓ Makale dilinde ve İngilizce başlık
 - ✓ Özetler 100-150 kelime makale dilinde ve 100-150 kelime İngilizce
 - ✓ Anahtar Kelimeler: 3-5 adet makale dilinde ve 3-5 adet İngilizce
 - ✓ İngilizce olmayan makaleler için (Örn, Almanca, Fransızca vd dillerdeki makaleler)
 - ✓ İngilizce genişletilmiş Özet (Extended Abstract) 600-800 kelime
 - ✓ Makale ana metin bölümleri
 - ✓ Teşekkür (varsa belirtiniz)
 - ✓ Son notlar (varsa belirtiniz)
 - ✓ Kaynaklar
 - ✓ Tablolar-Resimler, Şekiller (başlık, tanım ve alt yazılarıyla)

İLETİŞİM İÇİN:

Tel : +90 2124737070/ 18315

Web site : <http://dergipark.gov.tr/meder> ve <https://jai.istanbul.edu.tr>

Email : jai@istanbul.edu.tr

Adres : İ.Ü. Avcılar Kampüsü İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Avcılar/İstanbul

DESCRIPTION

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi, which is the official publication of Istanbul University, Accounting Institute is an open access, peer-reviewed, scholarly and international journal published two times a year in January and July. It was founded in 1975.

AIM AND SCOPE

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi aims to contribute to dissemination of knowledge in the accounting and business field by publishing articles in Turkish and English.

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi has a scope that covers all areas of accounting and business. The target group of the Journal consists of academicians, researchers, professionals, students, related professional and academic bodies and institutions.

EDITORIAL POLICIES AND PEER REVIEW PROCESS**Publication Policy**

The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the Journal. The Journal gives priority to original research papers submitted for publication.

General Principles

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

Short presentations that took place in scientific meetings can be referred if indicated in the article. The editor hands over the papers matching the formal rules to at least two national/international referees for evaluation and gives green light for publication upon modification by the authors in accordance with the referees' claims. Changing the name of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the Journal requires written permission of all declared authors. Refused manuscripts and graphics are not returned to the author. The copyright of the published articles and pictures belong to the Journal.

Author Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the article is in accordance with scientific and ethical standards and rules. And authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/conducting the study of the manuscript and/or revising it". Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The author(s) must meet all these criteria described above. The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the Copyright Agreement Form. The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to

the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

All authors must disclose all issues concerning financial relationship, conflict of interest, and competing interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment.

When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor-in-Chief to provide retractions or corrections of mistakes.

Peer Review Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. Editor-in-chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, sexual orientation, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors and ensures a fair double-blind peer review of the selected manuscripts.

The selected manuscripts are sent to at least two national/international referees for evaluation and publication decision is given by editor-in-chief upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Editor in chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the Journal.

Reviewers' judgments must be objective. Reviewers' comments on the following aspects are expected while conducting the review.

- Does the manuscript contain new and significant information?
- Does the abstract clearly and accurately describe the content of the manuscript?
- Is the problem significant and concisely stated?
- Are the methods described comprehensively?
- Are the interpretations and conclusions justified by the results?
- Is adequate references made to other Works in the field?
- Is the language acceptable?

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees is important.

OPEN ACCESS STATEMENT

Journal of Accounting Institute- Muhasebe Enstitüsü Dergisi is an open access journal which means that all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes, users are allowed to read, download, copy, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author.

The articles in Journal of Accounting Institute- Muhasebe Enstitüsü Dergisi are open access articles licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en>)

ETHICS

Standards and Principles of Publication Ethics

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

Research Ethics

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi adheres to the highest standards in research ethics and follows the principles of international research ethics as defined below. The authors are responsible for the compliance of the manuscripts with the ethical rules.

- Principles of integrity, quality and transparency should be sustained in designing the research, reviewing the design and conducting the research.
- The research team and participants should be fully informed about the aim, methods, possible uses and requirements of the research and risks of participation in research.
- The confidentiality of the information provided by the research participants and the confidentiality of the respondents should be ensured. The research should be designed to protect the autonomy and dignity of the participants.
- Research participants should participate in the research voluntarily, not under any coercion.
- Any possible harm to participants must be avoided. The research should be planned in such a way that the participants are not at risk.
- The independence of research must be clear; and any conflict of interest or must be disclosed.
- In experimental studies with human subjects, written informed consent of the participants who decide to participate in the research must be obtained. In the case of children and those under wardship or with confirmed insanity, legal custodian's assent must be obtained.

- If the study is to be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization.
- In studies with human subject, it must be noted in the method's section of the manuscript that the informed consent of the participants and ethics committee approval from the institution where the study has been conducted have been obtained.

LANGUAGE

The language of the Journal is Turkish and American English.

MANUSCRIPT ORGANIZATION AND FORMAT

All correspondence will be sent to the first-named author unless otherwise specified. Manuscript is to be submitted online via <http://dergipark.gov.tr/meder> it must be accompanied by a cover letter indicating that the manuscript is intended for publication, specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist). Manuscripts should be prepared in Microsoft Word 2003 and upper versions. In addition, Copyright Agreement Form that has to be signed by all authors must be submitted.

1. The manuscripts should be in A4 paper standards: having 2.5 cm margins from right, left, bottom and top, Times New Roman font style in 10 font size and line spacing of 1.5 and "justify align" format. For indented paragraph, tab key should be used. One line spacing should be used for the tables and figures, which are included in the text.
2. The name(s) of author(s) should be given just beneath the title of the study aligned to the right. Also the affiliation, title, e-mail and phone of the author(s) must be indicated on the bottom of the page as a footnote marked with an asterisk (*).
3. Before the introduction part, there should be an abstract of 100-150 words. Underneath the abstract, 3-5 keywords that inform the reader about the content of the study should be specified.
4. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; extended abstract, sections, footnotes and references.
5. Research article sections are ordered as follows: "Introduction", "Aim and Methodology", "Findings", "Discussion and Conclusion", "Endnotes" and "References". For review and commentary articles, the article should start with the "Introduction" section where the purpose and the method is mentioned, go on with the other sections; and it should be finished with "Discussion and Conclusion" section followed by "Endnotes", "References" and "Tables and Figures".
6. Tables, graphs and figures can be given with a number and a defining title if and only if it is necessary to follow the idea of the article. Otherwise features like demographic characteristics can be given within the text.
7. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, postal address, phone, fax number of the author(s) and ORCIDs of all authors (see The Submission Checklist).
8. Authors are responsible for all statements made in their work published in the Journal; Istanbul University Accounting Institute has no responsibility in this regard.
9. The author(s) can be asked to make some changes in their articles due to peer reviews.
10. The studies that were sent to the journal will not be returned whether they are published or not.

References

Although references to review articles can be an efficient way to guide readers to a body of literature, review articles do not always reflect original work accurately. Readers should therefore be provided with direct references

to original research sources whenever possible. On the other hand, extensive lists of references to original work on a topic can use excessive space on the printed page. Small numbers of references to key original papers often serve as well as more exhaustive lists, particularly since references can now be added to the electronic version of published papers, and since electronic literature searching allows readers to retrieve published literature efficiently. Papers accepted but not yet included in the issue are published online in the Early View section and they should be cited as “advance online publication”. Citing a “personal communication” should be avoided unless it provides essential information not available from a public source, in which case the name of the person and date of communication should be cited in parentheses in the text. For scientific articles, written permission and confirmation of accuracy from the source of a personal communication must be obtained.

Reference Style and Format

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi complies with APA (American Psychological Association) style 6th Edition for referencing and quoting. For more information:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org>

Accuracy of citation is the author’s responsibility. All references should be cited in text. Reference list must be in alphabetical order. Type references in the style shown below.

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis.

If more than one citation is made within the same paranthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayıner & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciembrune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text: (Ailen et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Turkey: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Turkey: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Turkey: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Turkey: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisingl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26–38. Retrieved from <http://cjr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the politicals, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar /phd/ickapak.html>

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in*

Psychology (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure. (1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). *inFact: Conspiracy theories* [Video podcast]. Retrieved from <http://itunes.apple.com/>

f) Single Episode in a Television Series

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*; New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- Cover letter to the editor
 - ✓ The category of the manuscript
 - ✓ Confirming that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
 - ✓ Including disclosure of any commercial or financial involvement.
 - ✓ Confirming that last control for fluent English was done.
 - ✓ Confirming that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
 - ✓ Confirming that the references cited in the text and listed in the references section are in line with APA 6.
- Copyright Agreement Form

INFORMATION FOR AUTHORS

- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
 - ✓ The category of the manuscript
 - ✓ The title of the manuscript both in Turkish and in English
 - ✓ All authors' names and affiliations (institution, faculty/department, city, country),
 - ✓ e-mail addresses
 - ✓ Corresponding author's email address, full postal address, telephone and fax number
 - ✓ ORCIDs of all authors.
- Main Manuscript Document
 - ✓ The title of the manuscript
 - ✓ Abstracts (100-150 words)
 - ✓ Key words: 3-5 words
 - ✓ Acknowledgement (if exists)
 - ✓ References
 - ✓ All tables, illustrations (figures) (including title, description, footnotes)

CONTACT INFO

Phone : +90 2124737070/ 18315

Web site : <http://dergipark.gov.tr/meder> and <https://jai.istanbul.edu.tr>

Email : jai@istanbul.edu.tr

Address : Istanbul University, IU Avcılar Campus Business School Accounting Institute Avcılar Istanbul-Turkey

COPYRIGHT AGREEMENT FORM / TELİF HAKKI ANLAŞMASI FORMU

İstanbul University
İstanbul Üniversitesi

Journal name: Muhasebe Enstitüsü Dergisi
Dergi Adı: Journal of Accounting Institute

Copyright Agreement Form
Telif Hakkı Anlaşması Formu

Responsible/Corresponding Author Sorumlu Yazar	
Title of Manuscript Makalenin Başlığı	
Acceptance date Kabul Tarihi	
List of authors Yazarların Listesi	

Sıra No	Name - Surname Adı-Soyadı	E-mail E-Posta	Signature İmza	Date Tarih
1				
2				
3				
4				
5				

Manuscript Type (Research Article, Review, Short communication, etc.) Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, Kısa bildiri, v.b.)	
--	--

University/company/institution	Çalıştığı kurum
Address	Posta adresi
E-mail	E-posta
Phone; mobile phone	Telefon no; GSM no

The author(s) agrees that:
Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını, Tüm yazarların bu çalışmaya aslı olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını, Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını, Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını, Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayınlamasına izin verirler. Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir. Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işverenin telif dâhil patent hakları, yazar(lar)ın gelecekte kitaplarında veya diğer çalışmalarında makalenin tümünü ücret ödemeksizin kullanma hakkı makaleyi satmamak koşuluyla kendi amaçları için çoğaltma hakkı gibi fikri mülkiyet hakları saklıdır. Yayımlanan veya yayıma kabul edilmeyen makalelerle ilgili dokümanlar (fotoğraf, orijinal şekil vb.) karar tarihinden başlamak üzere bir yıl süreyle İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nce saklanır ve bu sürenin sonunda imha edilir. Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslarla vuku bulacak hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz. Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz. Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.

Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder
The manuscript submitted is his/her/their own original work and has not been plagiarized from any prior work, all authors participated in the work in a substantive way and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere, the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. İSTANBUL UNIVERSITY will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work. The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights; to use, free of charge, all parts of this article for the author's future works in books, lectures, classroom teaching or oral presentations, the right to reproduce the article for their own purposes provided the copies are not offered for sale. All materials related to manuscripts, accepted or rejected, including photographs, original figures etc., will be kept by İSTANBUL UNIVERSITY for one year following the editor's decision. These materials will then be destroyed. I/We indemnify İSTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements and does not contain material or instructions that might cause harm or injury. This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.

Responsible/Corresponding Author; Sorumlu Yazar;	Signature / İmza	Date / Tarih
	/...../.....

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Yeni Sayımızı Sunarken

Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Raporlama Kalitesi İlişkisi: BİST'e Kote İmalat İşletmelerinde Araştırma / The Relation Between Sustainability Reporting and Financial Reporting Quality: Research in BIST-Listed Manufacturing Firms
Saim ÖNCE, Gülşen ÇAVUŞ

İhracat Firmalarında Riskten Korunma Aracı Olarak Türev Ürünlerin Kullanımı / The Usage of Derivatives as a Hedging Instrument for Export Companies
Nermin ÇITAK, Fatma KURT

Integrated Reporting In Shipping Industry: An Analysis of International Shipping Companies / Denizcilik İşletmelerinde Entegre Raporlama: Uluslararası Denizcilik Firmalarının Analizi
Alperen ÇIKIKÇI, Seçil SİĞALİ

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sistemleri: Sistematik Bir Literatür İncelemesi ve İçerik Analizi / Accounting Information Systems in Small And Medium Sized Enterprises: A Systematic Literature Review and Content Analysis
Sanan JUMSHUDLU, Nergis Nalan YAKAR

Sürdürülebilir Aile İşletmesi Modeli: Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma/ Sustainable Family Business Model: A Research on Applicability
F. Zeynep EKİM İBİŞ, Ayşegül İPEK

Muhasebe Alanında 2004-2018 Yılları Arasında Hazırlanmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi / A Review of Graduate Theses Prepared in the Field of Accounting Between 2004-2018
Berke KOÇ, Alican Berk YÜNCÜ

İstanbul Üniversitesi
İşletme Fakültesi

MUHASEBE ENSTİTÜSÜ

<http://muhasebe.istanbul.edu.tr>

<https://www.linkedin.com/in/muhasebe-enstitusu>